

SOSYALİST SİYASİ KÜLTÜR DERGİSİ. FİYATI 1.500.000. TL. (KDV DAHİL)

KIZILCIK

ŞUBAT
2001

6

**Milliyetçilik
ve emperyalizm**

21.Yüzyılda bağımsızlık

ABD ekonomisi

**AB temel hak
ve özgürlükler**

Küreselleşme-tarım

Modernleşme

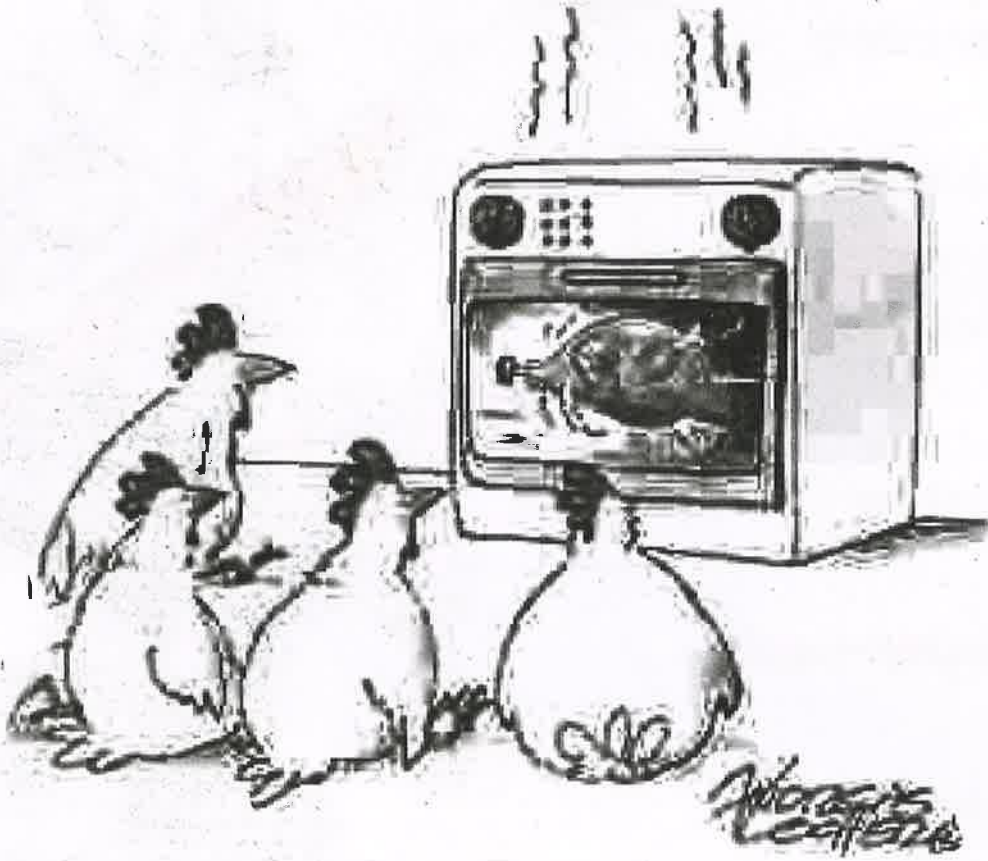
ÖDP'de sorunlar

Fazilet Partisi'ne dair

Nazım ve mezarı

Sıcağı sıcağına

Bu sayıda

Kapak:George Grosz

5. Sivil siyaset/asker siyaseti

8. Hayat ağacı

12. Milliyetçilik ve emperyalizm

Kenan Somer

Üçüncü dünyada gerçek sosyalizm de, faşizm de olanaksız. Ama bu, demokrasinin olanaklı olduğu anlamına gelmiyor.

15. ABD ekonomisi efsanesi

İzzettin Önder

18. Küreselleşme ve Tarım Sempozyumu

Türksen Başer Kafaoğlu

20. AB—Temel hak ve özgürlükler

Gaye Yılmaz

24. Bağımsızlık mücadelesinin öncülleri

Mehmet Özgen

Küresel sermayeye karşı yerel düzeyde politik mücadelenin özgül biçimi

29. Modernleşme üzerine

Cem Somel

Türkiye'nin aydını Batı "medeniyet"ni nasıl tanıdı, ne kadar tanıyabildi.

31. Türkiye Tebeşir Dairesi

Hüseyin Hasançebi

34. Bankalar operasyonu

Arslan Başer Kafaoğlu

35. Tan Oral

36. Fazilet Partisi sorunu

Tektaş Ağaoğlu

39. Ölüm oruçları,

hayat kurtarma, arabuluculuk

M. Turgay Yerlikaya

F-tipi cezaevinin bu ülkede yaşayan herkesin sorunu olduğunu kavramak gerekiyor.

45. Portekiz Komünist Partisi ne diyor?

Carlos Carvalhas

Toplumsal değişim için mücadele üzerine

47. ÖDP'de sorunlar

50. Ağaçlar ve Orman

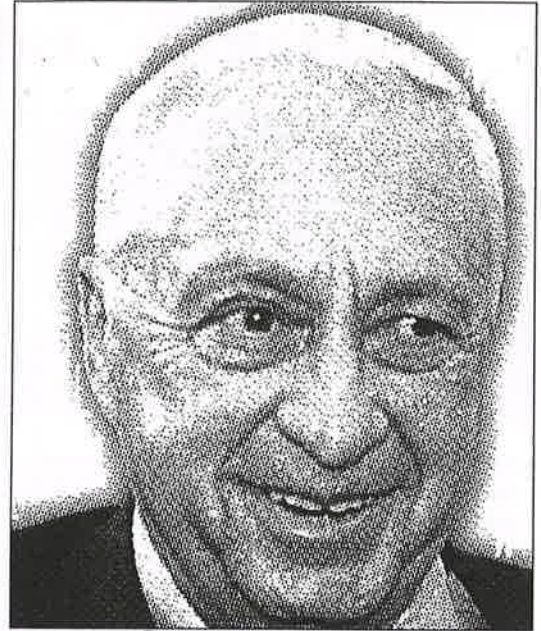
Yavuz Alogan

Türkiye egemenlerinin tarihsel açmazı

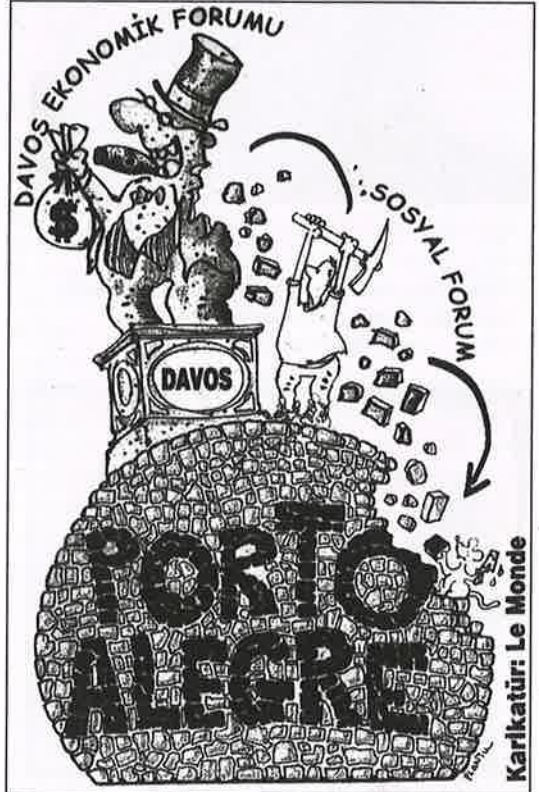
53. Nazım Hikmet ve mezarı

Ömer Bedri Canatan

"Bırakın Nazım orada kalsın!"

Sabra ve Şattilla Kasabı seçim kazandı. "Şaron" gösterdiler, "Barak"a razı etmek istiyorlar. İsrail halkı savaş istemiyor. Amerika da istemezse, Barak'ın veremediği "taviz"leri Şaron verebilir. En azından, ihtimaldir. Böylelikle "Oslo süreci" sürer. Filistin halkının çilesi de...

Çalışanlar dünyaya sahip çıkıyor. küreselleşmeye enternasyonalist direniş örgütlenme aşamasında. Brezilya-Porto Alegre'de ilk adım atıldı. Bundan önceki büyük kitlesel eylem Aralık ayında Nice'deydi. 100 bini aşkın işçi yürüdü. Önümüzdeki kitlesel buluşma günü: 20 Nisan 2001.

Yer: Kanada-Quebeck

YAYIN KURULU : Ali Rıza Tura, Cahit Mete, Can Kayabal, Elif Yerli, Hüseyin Hasançebi, Kamil Ertürk, Mehmet Özgen, Tektaş Ağaoğlu, Zekiye Arıkel.

Sahibi ve Sorumlu Yazışları Md.: Can Kayabal. **İrtibat adresi (büro) :** Rıhtım Cd. Uzunhafız Sk. 21/2 Kadıköy-İST. **Tel:** (0216) 418 92 82, **Fax:** 346 83 44. **e-mail:** genajans@superonline.com **Banka Hesap No.:** Zekiye Hasançebi, Garanti Bankası, Hasanpaşa Şb. No: 6608549/9. **Grafik Düzenleme:** Genajans. **Tel:** 336 53 17. **Bastırdığı yer :** Engin Matbaacılık. **Film Çıkış:** Teknik Çözüm **Tel.:** (0212) 613 47 75

KIZILCIK

“Yeni bir çağ” efsanesi

19.Yüzyıl ortalarında dünyayı dolaşan bir hayaletten sözediliyordu. Marx ve Engels, Avrupa ile sınırlı bir dünyaya gölgesi vuran bu hayalet efsanesini Komünist Manifesto’da tarif ettiler. Manifestonun yayını izleyen 150 yıl hayaletin yaşayan ve Avrupa ile sınırlı olmayan varlığını ortaya koydu.

21.Yüzyıla bir karşı-hayalet efsanesiyle giriyoruz. Geçmiş 150 yıla rövanşist bir yaklaşımı vurgulayan bu karşı-hayalet "küreselleşme" olarak tarif ediliyor. Bu terim, egemen burjuva söylemine olduğu kadar, muhalif toplumsal söyleme de damgasını vurmuş durumda.

1990’lı yıllarla birlikte, yeni bir çağa girmiş olduğumuz varsayılıyor. Bildiğimiz kapitalizm, onun bildik sınıf analizleri yerine, "yeni bir şey" ile yüzyüze olduğumuz söyleniyor. Toplumsal muhalefetin politik söylemini de bu "yeni çağ" tespiti-ne dayanarak yeniden kurmamız öngörülüyor. Böylece, 150 yıl önceki hayaletin Komünist Manifesto ile başlayan tarifini ve onun tohumladığı küresel komünist ve işçi hareketini yoksayan mutasavver bir "yeni sol" hareketin bu yeni "karşı-hayalet" etrafında kurulması öneriliyor.

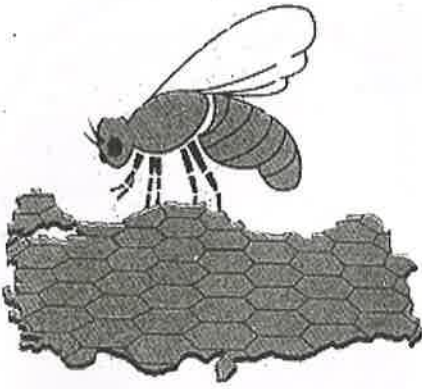
Avrupa Birliği, ulus-devletlerin aşılması, sermayenin küreselleşmesi, nihayet toplumsal muhalefet hareketlerinin küreselleşmesi etrafındaki tartışmalarda KIZILCIK 1848 hayaletinden yana bir tutum takındı. 1990’ların karşı-hayaletine dayanan bir sol pozisyon ihtimalini reddetti.

Küreselleşme karşıtı hareketlerin toplumsal ve siyasal gündemi 1990’ların karşı-hayaletinin bilimsel ve somut bir kavranışına dayanmak zorunda. Bu konuda mevcut farklı eğilimlerin bilinmesine ve anlaşılmasına dayanak olacak bazı önemli yazıları yayınladık. Küreselleşmenin tarihsel bakımdan yeni ve "özel" bir çağı temsil etmediğini, Lenin’in yaşadığı ve analiz ettiği günlerdeki kapitalizmin "geç-dönem" özelliklerini göstermenin ötesinde, 20.Yüzyıla yön veren sosyalist sistemdeki kapitalist restorasyon tarafından belirlendiğini, dolayısıyla adı çokça geçen karşı-hayaletin aslında gerçekten bir efsane olduğunu belirtmek ve bilmek gerekiyor. Bu bilgi, toplumsal muhalefeti kendi hayaleti, yani yaşayan efsanesi ile buluşturacaktır.

Yeni bir çağa girmedik. Kapitalizm hala ve tarihsel olarak gecikmiş biçimiyle çürüyerek hüküm sürüyor. Yeni bir sol da olmayacak. "Sol", Komünist Manifesto’dan bu yana süregelen ve gelişen varlığını kendi kimliğiyle yeniden üretmek sürdürecektir.

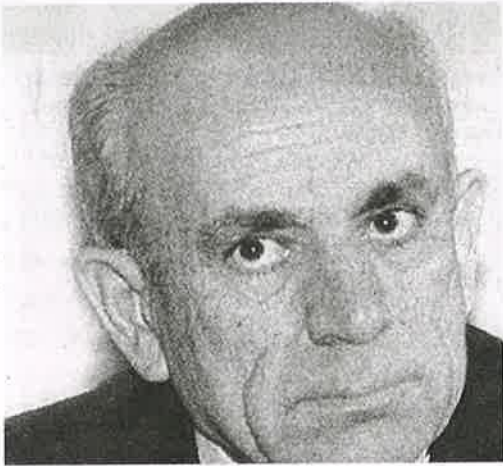
KIZILCIK küreselleşme efsanesini didik didik eden ve tarihsel olarak ömrünü doldurmuş bir kapitalizm çerçevesindeki anlamını sergileyen yazıları yayınlamaya devam etmekle kalmayacak, küreselleşme-karşıtı hareketlerin kapitalizme karşı işçi sınıfının iktidar hedefine yönelik siyasal bir mücadele doğrultusuna girmesi için de çalışmayı sürdürecektir.

ÖDP içinde merkezkaç eğilimler ve birleşik çoğulcu bir partiyi sürdürme istidatsızlığı güçleniyor. KIZILCIK sosyalistlerin birlik zemini olarak ÖDP’de sağlanan kazanımların savunulmasını, Parti Meclisi çoğunluğuna karşı eğilimlerin tasfiyesi girişimlerinin durdurulmasını, görüş farklılıklarının parti içi meşru organ ve zeminlerde açık olarak tartışılmasını savunuyor.

Bal tutanlar partisi

Kırk yılın başı bir laf edecek oldular, kursaklarında kaldı. Saddam’ı kastetmişler!

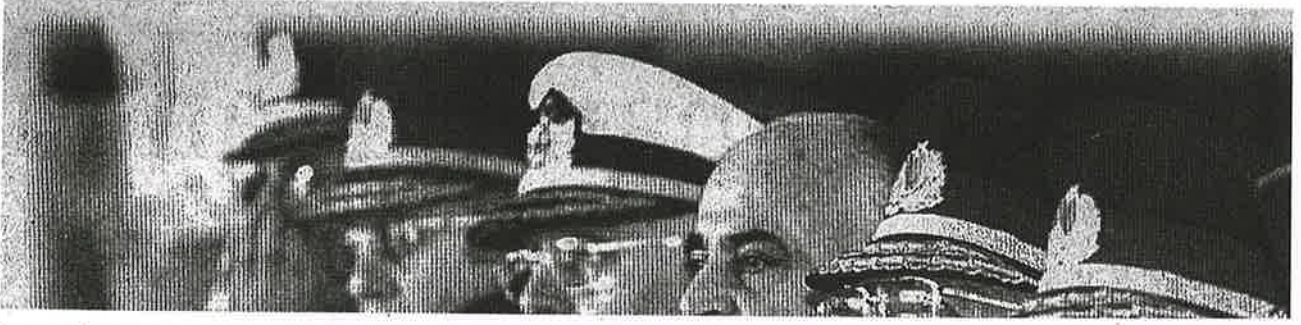
En üst yargıçların konuşması doğru mu diye çok konuşuldu ama asıl dedikleri es geçildi. Biz parti kapatmadan rahat edemeyiz diyordu Anayasa Mahkemesi Başkanı.

“Kurulokrası” kurbanı milletvekili. Yeniçerilerin itiraza tahammülleri yok. “İyi niyet” ve vakit bastırıyor. Yasalar görüşülmeden, tartışılmadan geldiği gibi çıkarılacak. Uluslararası sermaye, üst bürokratlar ve Üçlü İttifak şefleri ne diyorsa o olacak. “Milli irade” öyle istiyor.

Egemenlik halkın mıymış?

Sivil siyaset / asker siyaseti

AB ile ilişkiler Türkiye’de yeni bir saflaşma mı yaratıyor? Türkiye’de yeni bir asker-sivil çatışması mı başlıyor? Yazılıp çizilenlere bakılırsa öyle: Hükümet AB’ye girmekten ve bunun “önşartlarından” olan demokratikleşmeyi gerçekleştirmekten yana ama askerler, acaba ülkeyi böler mi diye demokratikleşmeden korkuyorlar.

Biraz daha yakından bakınca tablo bu kadar net değil. Yüzler ve sözler karışıyor. İş dünyası AB’ye girmekten yana ama askerlerin “her işe burnunu sokması”, siyasete ve hatta ekonomiye çeki düzen vermesi için çağrı üstüne çağrı yapıyor..

Büyük tantanayla sürdürülen Temizel/Tantan “temiz toplum” operasyonlarına askerin eli girince işler büsbütün karışıyor. Mesut Yılmaz, bunun askeri darbeye götürmesi ihtimalinden söz ediyor. Medya işin içinde. Bazan asker siyasetini, bazan sivil siyaseti destekliyor. (Şu “darbe” sendromunun da ikide bir nüksetmesi, “dinamik Türkiye”nin tansiyonunun nerede attığını gösteriyor...)

Peki sonuç?

Türkiye’de, “AB’ye girelim, girmeyelimciler saflaşması var. Türkiye’de asker-sivil çatışması var.”

Var mı?

Perdeye yansıyan gölgelere bakınca böyle bir çatışma varmış gibi görünüyor, ama AB’ye girmek bir “devlet politikası”, o halde aynı zamanda sermaye sınıfının politikası. Bu politika değişmez. Derin tarihsel kökleri bir yana, ideolojik işlevi nedeniyle değiştirilemez. Değiştirilmesini istemek ve bunun üzerinden ciddi politika yapmak karşıt bir sınıf politikası

gütmek anlamına gelir ki, o zaten her türlü kanun ve kanunsuzlukla yasaklanmıştır.

O halde, varmış gibi görünen kavga nedir, nedendir?

AB’ye girerken küreselleşmeye de katılmak şart. Bu şartın ilk maddesi özelleştirme. Özelleştirme demek, para demek. Özelleştirmede sıra “büyük para”lara geldi dayandı. Telekom var. Enerji yatırımları var (doğalgaz ve petrol boru hatları gibi), Türk Hava Yolları, Halk, Emlak ve Ziraat bankaları, bazı “stratejik” maden yatakları ve hazır tesisleri var... Nerden baksanız 40-50 milyar dolarlık —belki 100 milyara kadar tırmanan— bir ganimet.

Bu ganimete iktidardan, elbette aynı zamanda iktidar kavgasından gidilir. Bunda bir anormallik yok. Kapitalizmde demokrasi ve o demokraside iktidar mücadelesi nedir ki? Ama işler çok kızılsınca ganimet paylaşımı rejime zarar veremeyecek hudutlar içine çekilmeli. Öyleyse, durumdan görev çıkarılmalı. Askerin “siyasetin için çekilmesi”nden daha doğal ne olabilir? Bunun askerlerle özel bir ilintisi yok; rejimin ortak çıkarlar dengesiyle ilintisi var.

Önce ikbalini Demirel’e bağlamış ve ondan sağlamışların üstüne gidildi. Aile fotoğrafları arşive kaldırıldı. Bu yapılırken ANAP ötekilerin bir kaç adım önüne geçmekle kalmadı, Telekom’un özelleştirmeye hazır hale getirilmesinde MHP’yi bile ezdi. (Bir rivayete göre, doğal gaz-petrol işinde Amerikan siyasetinin bile ayaklarına dolaştı.) Mesut Yılmaz’a “dur” denilmeliydi, askerler de “dur” dediler. Bunda da, yine, ne anormallik var? Mesut Yılmaz’a “dur” demek mi demokratikleşmeye —ve AB’ye— karşı olmak oluyor? Böyle düşünmek demokratikleşmeye boy biçmek olmuyor mu? Türkiye’de gerçek bir demokratikleşmeden, askerlerin korktuğu kadar Mesut Yılmaz da korkar. Demek ki demokratikleşme(me) konusunda da herhangi bir asker-sivil anlaşmazlığı yok.

Türkiye’nin AB’ye hazırlanmasında askerin daha temel görevleri var üstelik. Kürtleri hayal bile kuramayacakları kadar geriletmek bunlardan biri. Bir başkası, Faziletçi sermaye gruplarını ganimet paylaşımına sokmamak, gerekirse siyasetten bile dışlamak. En önemlisi de, bütün bunlar olurken yoksulluktan kırılan çalışan kitlelerinin başlarını kaldırıp gündeme el koymalarını önlemek. Sivil siyaset, asker siyasetinin kıymetini bilmez mi? İş dünyası kadar siyaset alemi de uyanıktır.

Türkiye’de AB’ye girelim, girmeyelim kavgası yok. Bu kavgayı AB’ye girmekten gerçek zarar görecekteler vermeye başlayınca ya kadar da böyle bir kavga olmayacak. Türkiye’de demokratikleşelim mi, yoksa böyle mi kalsın kavgası da yok. Türkiye’nin gerçekten demokratikleşmesini isteyen ve bunda yararı olan güçler bunun kavgasını her zeminde başlatıncaya kadar da böyle bir kavga olmayacak. Türkiye’de sivil-asker kavgası hiç yok. “Kavga”nın yüzleri ve sözleri birbirine karıştıran gölge oyunu var. Siyasetin işi, şöyle ya da böyle, büyük sermayenin büyük hesaplarının yolunu açmak. Ara sıra o hesapların iç tesanüdü bozulabilir, bu da çok normaldir: ganimet iştah kabartacak (ya da abartacak!) kadar büyüktür.

1 Aralık ve sonrası

1 Aralık'ta bir milyon emekçi ya meydanlara çıkmıştı ya da işyerinde direnişeydi. Emek Platformu çerçevesinde, emek hareketinin hemen bütün eğilimlerinin hükümetin IMF buyruklu politikalarını protestosuydu bu. Üstelik sosyalistlerle, gençlerle yanyana, omuz omuza. Hücre tipi ya da F-tipi cezaevi modeline karşı "ölüm orucu" ile direnen tutuklu devrimcilerin analarıyla, yakınlarıyla içiçe. Bu tablo neyi gösteriyordu? Sınıf mücadelesiyle demokrasi mücadelesinin, iktisadi temelli mücadele ile politik mücadelenin içiçe geçtiğini.

Gerçi sendikalar bu bilinçle hareket etmemişlerdi ama, fiilen durum buydu: sosyalistlerin özlemini çektiği bir tablo. Çünkü sınıf temelli politik mücadele, ancak böyle bir organik bütünlüğe dayandığında gerçeklik kazanabilir. Sermaye ve onun politik-ideolojik temsilcileri ve iktidarı açısından asıl tehlike de budur. Tabloyu böyle okuduğumuz zaman, neden onun bir an olarak kaldığını, zamana yayılamadığını da kavrayabiliriz.

Küreselleşme süreci, Yeni Dünya Düzeni, yeni ekonomi, bilgi çağı, iletişim devrimi gibi parlak adlandırmaların gerisinde sermayenin tepkisiz bir toplum yaratmayı hedefleyen ideolojik saldırısıyla eşzamanlı işliyor. Sermayenin küreselleşmesinin olmazsa olmaz koşullarından biri de bu çünkü. Halkları köleleştirmek, köle ruhlu insanlar yaratmak. Medyaya biçilen öncelikli rol de bu. Promosyonlarla, altına ve paraya endeksli TV yarışmalarıyla, yoksullaştırılan kitlelerin beyinleri ele geçirilecek; gençlik, ya bilgisayar oyunlarının tutsağı haline getirilecek, ya da ezbere dayalı, bireyci ve rekabetçi bir eğitim sistemiyle ülkesinin, halkının, insanlığın sorunlarına yabancılaştırılacak. İnsanın toplumsal varoluşunun temeli olan iletişim yok edilecek. Ve sadece belirlenen sınırlar içinde, dayatılan algılama ve kavrama biçimiyle "düşünce" üretilcek. Böylece demokrasinin altı oyulacak ve birey, sermaye imparatorluğuna "uyruk" edilecek.

Yaşanan budur. Kayıtsızlık sor-gulamanın, insanca duyarlılığın ye-

rini çoktan almış, yürekleri yapışkan bir kir gibi sarmıştır. İnsanlar, "iletişim çağı"nda iletişimin nasıl olup da bu kadar tükendiğini dahi düşünemez hale getirilmişlerdir. Denetim içselleşerek özdenetim halini almıştır. Yabancılaşma hiç bir zaman bu kadar gözle görülür hale gelmemiştir. Tabii, görenler için.

Bu da yetmez. Yoksulluğun ve yoksunluğun kitleselleştiği bir süreçte suç ve ceza sistemi de değiştirilmeliydi. Değiştiriliyor da. Tüm halkı, halkın tüm kaynaklarını soyup soğana çevirmenin adı "serbest ticaretin savunulması"dır. Çalışanların geçim kaynaklarını ellerinden almak da "küçültme" ve "rasyonelleştirme". Küçük yatırımcının borsadaki yedi milyar dolarını bir gecede uçurmak ise, şunun bunun verdiği "kötü not" ya da kriz oluyor. Bunların hiç biri cezalandırılabilir suçlar arasında sayılmaz. Suç alt sınıflarla özdeşleştirilmelidir. Yeni dünya düzeninin cezaevleri modeli, "F" tipi hücreler gündeme bu mantıkla getirildi. Çoğu solcunun aklını çelen "demokratikleşmenin evrensel standartları" bunu da içeriyor. "Bu kişisizleştirme ve tecrit, ikinci bir cezadır" şeklindeki tepkiler önce yankı bulmadı. Direniş ancak içerdekilerin ölüm orucu ile kamuoyunda olay oldu. Sonunda "adalet" dağıtan bakanın F tipi cezaevlerine sevki "ertelediğini" açıklamasıyla birlikte, Başbakanın da belirttiği gibi, düğmeye basıldı. Gerisini hep biliyoruz. F tipleri fiilen açıldı. Mesaj açıktı: devletin "şef-

kati" bundan böyle, böyle tecelli edecekti. Toplumun sessiz çoğunluğu, büyük ozanın dizesindeki o "büyük insanlık", timsah gözyaşlarını bile esirgendi katledilenlerden.

Zamanlama ilginçti. 1 Aralık eyleminin geleceği kuşatan potansiyeli yok edilmişti. 19 Aralık perdesi 1 Aralık üzerine inmişti. Ne demişti ozan: "Yarın bugünden kuracaksın!" Onlar "yarın"ın tomurcuklarını bugünden biçiyorlar.

AB ile Katılım Ortaklığı Belgesi üzerinde ortaya çıkan anlaşmazlık giderilmiş, göstermelik Kara Çarşamba krizi yeni özelleştirmelerin, yeni vergi ve zam kararlarının gerekçesi yapılmıştı. 2001 bütçesinde silhlanmaya ayrılan büyük pay sessiz sedasız geçirildi. İnsan hakları ve demokrasinin "kalesi" olarak gösterilen AB'nin İnsan Hakları Komisyonu, F tipi üzerine raporu ile operasyonun onay makamı oldu.

Hazırlıkların bir yıl önceden yapıldığı bilgisi, medyanın operasyon haberlerini veriş biçimindeki tıpatıp benzerlikler, tüm gelişmelerle birlikte ele alındığında, ekonomik programın toplumu sindirme ayağının da titizlikle hazırlandığını göstermektedir. Yaratılan gerilim ortamıyla, sol muhalefete gözdağı verilmiş, tüm muhalefet odaklarına yönelik yıldırma politikaları yürürlüğe konmuştur. Aydınları, meslek odalarını, Baroyu harekete geçiren, protesto eylemlerinin başını çeken sosyalist solun en büyük partisi iç çekişmelerin girdabına sürüklenmiştir. Tehlikenin ne kadar farkında olduğumuzun göstergesidir bu.

Bu yaşananlar neyi gösteriyor? Küresel sermayenin, yerli işbirlikçileri eliyle ulus-devleti salt baskı aygıtı işlevini görecektir "Bekçi Devlet" olarak biçimlendirmeye çalıştığını. F-tipini bu doğrultuda ideolojik ve politik bir saldırı olarak anlamaktan çok, bir insan hakları sorunu olarak kavramalarından belli ki sendikalar, tüm emek örgütleri, sol partiler, süreci ne yazık ki böyle okumuyorlar. Asıl tehlike bu! Devletin, kendisinin olduğu kadar toplumsal muhalefetin de yeniden yapılandırılmakta olduğunu görememek!

Beleşçiler ve solcular

Kapitalist sistem ülkeleri otuz yıl önce içine girdikleri enflasyon hastalığından zaman içinde bir bir kurtuldular, Türkiye kurtulamadı. Şimdi o da son hamlesini yapıyor, enflasyondan kurtulmak istiyor.

Bu hamle, öteki kapitalist ülkelerde kolay olmadı ki Türkiye’de olsun. Sınıf mücadelesini her halükarda körükleyen bir kapitalist hamle bu.

Sınıf mücadelesini körüklemesinin iki nedeni var. Bu iki nedeni ayırdetmek bilhassa sol siyaset açısından önem taşıyor.

Birinci neden, yönetici kapitalist sınıfın enflasyondan kurtulmayı “tüketimi kısma” ve bunu yaparken sermaye birikimini artırma projesi olarak ele almasıdır. Tüketim, kitleler yoksullaştırılarak kısılabılır ancak. Enflasyonla mücadele programlarının sınıf mücadelesini tahrik etmesi bundandır.

İkinci neden, enflasyonla mücadelenin, enflasyonun yarattığı ve katmanlaştırdığı bir kapitalist sınıfı da karşısına almasıdır.

Bu iki ayrı neden hayatta ve siyasette iki ayrı nitelikte kavganın nedeni olmaktadır. Kavganın biri kapitalistler, biri de emekçilerle kapitalist sınıf arasında.

Türkiye, enflasyonla mücadelenin henüz ilk safhasında olduğu ve ilk şoklarını yaşamakta olduğu için, kim neyin kavgasını veriyor, karıştırılmaktadır.

İki kavga düzleminin karıştırılması kapitalist sınıfın işine gelir. Emekçi sınıfların haklarından gelirken, kendi içindeki ayıklamayı da gerçekleştirmiş olur.

Kapitalistlerin kendi aralarındaki kavga ile emekçilerin kapitalist sınıfı kavgasını karıştırmak sol siyasete zarar verir, onun açık, anlaşılır siyaset üretmesini engeller.

Bu genel geçer olgular Türkiye’de bugün aynen mevcuttur. Temizel-Tantan-Sezer... Bunlar “temiz toplum” diye tutturulmuş bir yalanın sembolleriymiş gibi icrai faaliyet göstermektedirler. Yok bilmem ne operasyonları düzenlenerek güya hırsız yakalanmaktadır.

Buna DYP muhalefeti de arka çıkmaktadır. Çünkü o da iktidar dışı kaldığı zamandan beri “Türkiye’de hırsız var!” diye bağınmaktadır.

Bu kavga, kapitalist sınıfın kendi içinde bir arınmasıdır, hırsızlardan arınması değil. Bunun demokrasiyle de, normalleşmeyle de bir ilgisi yoktur. Bu kavga, öteki kavgayı unutturmaktadır. Emekçilerin kapitalist sınıfla olan kavgası gürlütiye gitmektedir.

Öyle gitmektedir ki, yılların suskun ve hareketsiz emekçileri 1 Aralık 2000 günü bir ücret ve hak direnişi yaptılar ve buna 1 milyon emekçi katıldı. Bu eylem, kapitalist sınıf ile emekçiler arasındaki kavganın ilk görünür kitlesel kıvılcımdı. Büyüyebilecekti.

Ama büyümedi. Tersine, geriledi, sönmüldü, konuşulmaz oldu. Çünkü kendini toplumsal gündeme sabun köpüğü misali sokmak yetmez. Gündeme nasıl girilmişse oradan öyle çıkılır. Kalıcı ve belirleyici olabilmek için ortada bir sol siyasetin bulunması ve emekçi sınıf hareketine yön vermesi şarttır. Türkiye’de bu yoktur.

Türkiye’de solcu mu yoktur ki sol siyaset de yoktur?

Olmaz mı? Türkiye’de solcu vardır da sol siyaset, solun kendine kimin ve niçin ihtiyacı olduğunu unutmuş olması nedeniyle, yoktur.

Solun kendine, kendi bağımsız hedefine ve buna hizmet edecek bağımsız siyaset konseptine gereksinmesi vardır. Bu da ancak emekçi sınıflarla kapitalist sınıf arasındaki kavga baz alındığında oluşabilen bir şeydir. Sınıf unutulursa, solculuk da unutulur. Varmış gibi yapılır.

Sol bugün Türkiye’de henüz, kendini kendi “bağımsız” “evren”inde yeniden kuramamışken, evrenini

genişletme gayreti içine girmenin problemlerini yaşamaktadır.

Kendi bağımsız evreninden yoksun solun sağa sola yönelerek gücünü çoğaltmasına olanak yoktur. Şu sıra sola hakim olan, gücümü artırmak ve siyasetin gündeminde yer alabilmek için kiminle, nerede, nasıl birleşirim düşüncesidir. Bu bir yanlış arayıştır.

Bugünkü tarihsel koşullarda solun atışları elbette uzağa düşmez. En genelinde demokrasi içinde kalır. Ama böyledir diye solun özgün işlevi ortadan kalkmaz. Sol kendi özgün çizgisini ortaya çıkararak, demokrasi falan da olmayacağı gün gibi ortadadır.

Herkes demokrasi istiyor, fakat gereğini yapmıyor. Beleşten demokrasiyi isteyen isteyene. Olmaması bundan. Mücadeleyi göze almadıkça demokrasi kimlerle ve nasıl gelir?

Devletin derin kanallarından bir bildiri, bir muhtıra, biraz itiraz yükselince, demokrasi beleşçileri paniğe kapılıyorlar. Tam Avrupa’nın içine girip demokrasiyi kazanacakken askerler, gizli odaklar taş koyuyorlar diye hayıflanıyorlar. Peki gereği ne ise onu yap. Hayır, öyle bir vecibesi yok. O halde sırtında yumurta küfesi yok.

Demokrasi için gerçek mücadele bu nedenle sola düşüyor. Sol bu mücadeleyi elbette kendi özgün konumundan ve kendisi için verir; demokrasi isteyip de bunun gereği nedir bilmeyenler için değil. Öyle olunca da, solun vereceği demokrasi mücadelesinin niteliği değişik olur. Sınıf üzerine temellenir. Sınıfın ufkunca derinlik kazanır. Solun daha ütöpik olan hedeflerine bağlanır. Gerçek bir demokratik içerik taşır.

Bu, demokratlara gitmekle, demokratlaşmakla, yolunu onlarınkiyle birleştirmekle olacak iş değildir. Bu ayrıca, rastgele güç birleştirmek de değildir. Bu kavrandığı zaman sol, bu mücadeleyi tek başına kazanamayacağını bildiği için, kimlerle nasıl güç birleştireceğini de bilecektir.

Ama önce, sol kimdir, nedir, onu görelim.

Balkan sendromu

İki yıl önce Kosova savaşına katılan NATO askerlerinin (sayıları 60 bin civarında) birçoğunda bir cins kan kanseri (lösemi) vakası görüldü. Bunun üzerine NATO'nun Kosova'da kullandığı silahlar gündeme geldi. Etkinliği ve deliciliği artırsın diye mermilerde uranyum kullanılmıştı. Bu yüzden radyasyona maruz kalan askerlerin kanser oldukları söyleniyor. Ölenlerin sayısı şimdiden birkaç düzineyi buluyor.

Konu aslında yeni değil. Uranyum bulaştırılmış silahlar ilk kez Çöl Fırtınası hareketinde Irak'da çöl, şehir denilmeden kullanıldı. Tanklara ve müstahkem mevkilere karşı çok etkili, yani "verimli"ydiler. "Saddam'a karşı" yürütülen o savaşta, çok daha önceden Kuzey Denizi'nde petrole bulaşmış kuşlar "körfez kuşları"ymış gibi gösterilmişti. "Savaşır. Yalanı da olur, gizlisi saklısı da," denildi geçildi, ama Irak askerlerine ve sivil halkına bulaştırılan öldürücü radyasyondan hemen hiç söz edilmedi. Oysa şimdi, İngiltere Atom Enerjisi Kurumu bile, o "teknoloji harikası" savaşta NATO askerleri ve Irak'lı sivillerden 500 bin kişinin uranyuma bağlı olarak ölümcül hastalığa yakalanmış olması ihtimalinden söz ediyor.

Dün Irak'ta, bugün Kosova'da sivil halkı da, kendi askerlerini de ölüme götürmekten çekinmeyen NATO devletleri... savundukları çıkarlar uğruna neler yaptıkları ortada. Bundan sonra daha neler yapabilirler diye kafa yormaya, kanıt aramaya gerek var mı?

Potansiyel suçlu

Türkiye'de bir insanın hayatını karartmanın en kestirme yolu, hakkında olur olmaz bir iddia uydurmaktır.

Bir anda, iddia doğru mu değil mi hiç tartışmadan, herkes kendine vazife olarak algıladığı rolü oynamaya koyulur. Pınar Selek olayında da böyle oldu. Basın, "Mısır Çarşısı Bombacısı" diye Pınar Selek'i manşetlere taşıdı. Gençliği ve cinsiyeti "bombacılık" ile yanyana gelince çok çarpıcı ve "haber değerli" oluyordu. Üstelik yüksek öğrenim görmüş, "iyi eğitilmiş aile"dendi.

Duyurulmak isteneni duyurmanın daha iyi bir yolu olamazdı "Bunlar her yere sızmışlar, ortalıkta

bombacıdan geçilmiyor..."

Böyle olunca, suç yoksa icad edilmez mi?

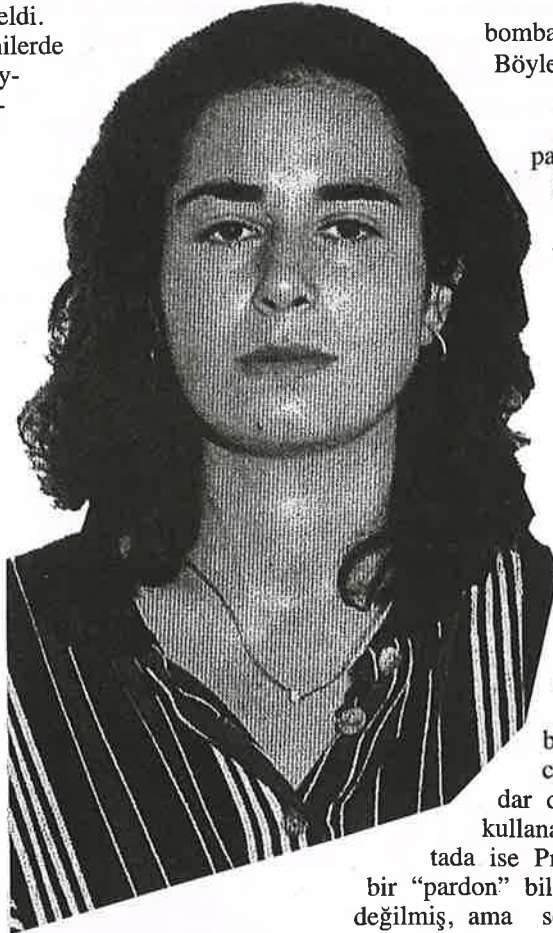
Mısır Çarşısında patlayan bomba değil de tüpgaz olduğunun kısa sürede açık kanıtlarıyla ortaya çıkması bile kurguyu değiştirmede. Bombacılık senaryosu iki yıl boyu işlendi durdu.

Yargıçlar da nedense bir türlü "vicdani kanaat" oluşturamadılar!

Bir genç insanın hayatının bundan nasıl etkilendiği önemli değildi.

Önemli olan, "Pınar Selek olayı"nın ne kadar işe yarar bir şekilde kullanılabileceği idi. Sonuna kadar da kullandılar. Artık kullanamaz oldukları noktada ise Pınar Selek'in payına bir "pardon" bile düşmedi. "Bomba değilmiş, ama sen de bizden değilsin. Potansiyel suçlusun," dendi.

Pınar Selek serbest kalır kalmaz, yurt dışına çıkması yasaklandı!

Adalet dağıtımında çarpıklık

Alp Selek

"Adaletin kestiği parmak acımaz" derler. Aslında bu deyim bir gerçeği ifade eder. Adalet karşısında kimse isyan etmez, ama eğer adalet varsa...

Adalet insanlık tarihinde, hayata geçirilmesi için uğrunda büyük mücadeleler verilmiş yüce bir kavramdır. Toplumların binlerce yıllık deneyimlerinin, yaşam tecrübeleri içinde süzülerek oluşmuş olan adalete ulaşma mücadelesi, engizisyon döneminden günümüze kadar verilmiş, ancak ne yazık ki haksızlıklar bu dünyadan süpürülüp atılmamış, tersine, katlanarak çoğalmış ve adalet, insanların bir türlü ulaşamadıkları bir serap olarak kalmıştır. Bu nedenle insanlar, adaleti öbür dünyada aramışlar, tüm haksızlıkların ahirette ortaya çıkacağı inancı ile avunmuşlardır.

Adalet bir serap mıdır? Ya da hep serap olarak mı kalacaktır?

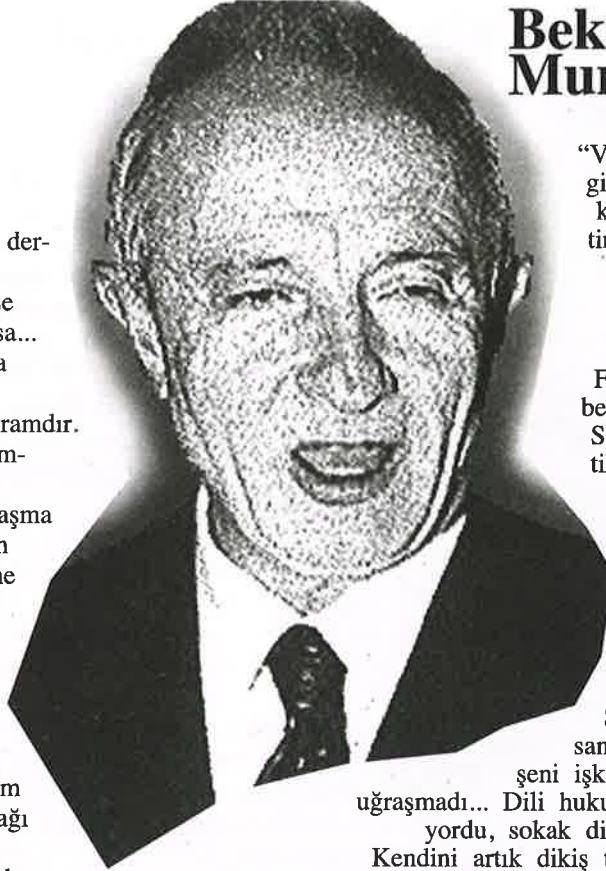
Bize göre hayır. Adaletin gerçekleşebileceğine en çok hukukçular inanıyor. Bunun varlık temellerini ve imkanlarını en iyi hukukçular biliyor.

Adalet dağıtanlar ne kadar iyi niyetli olurlarsa olsunlar, sistem değişmedikçe, adalet hayata geçirilemez.

Adalet ancak, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel hayatta eşitlik sağlanması, bağımsız bir yargı sisteminin hayata geçirilmesi, bilimsel ve insani ölçülerde bir yargı reformunun yapılması ile mümkün olabilir.

Ancak yine bilinen bir gerçektir ki adaletin hayatımızın temel olgusu haline gelebilmesi için yılmadan uğraşmak, haksızlıklar karşısında elbirliği ile mücadele vermek şarttır; yaşamın en küçük ayrıntısına kadar adaleti hakim kılmak için ince eleyip sık dokumak, son derece titiz olmak, adalet mücadelesinin aynı zamanda onurlu yaşam mücadelesi olduğunu bilerek, bıkmadan usanmadan çalışmak gereklidir. Bu mücadele verilmezse, adaletsizliğe ve haksızlığa uğrayanların rüyalarımıza bile giren çığlıkları, yaşamımızın bir parçası olarak kalmaya devam edecektir.

Bekçi Murteza

"Vural Savaş"... Geldi ve gitti. Hangi profili verdi, kimin profiliydi? Devletin en özel görevler üstlenmiş savcısıydı. Rejimin sivri dişi.

Densiz, gözüpek, saldırgan... ve kemalistti. Fazlası da olmak isterdi belki ama çapı yetmezdi. Siyasi partileri demokratik hayatın vazgeçilebilir unsuru olarak gördü. Beğenmediğini kolundan tutup rejimin, sermaye sınıfı çıkarısıyla özdeş sınırları dışına attı.

Partiler kapattı, partililerle uğraştı. Sokakta kafa kıran, insan tekmeleyen, eline düşeni işkencede öldürenlerle hiç uğraşmadı... Dili hukuk diline de benzemiyordu, sokak diline de. Devlet diliydi. Kendini artık dikiş tutmaz bir eldiven gibi çıkarılıp atılmış hissederkenki acınası hali... İşte sadece bu, onun kendi gerçek haliydi. Ötesi devletti.

O devlet gene var. Siyasi partiler de.

"İş güvenliği" yasası

Çalışma mevzuatını AB ile "uyumlu" kılma gayretleri kapsamında gündemde "İş Güvenliği" yasası var. Çalışmayı "Proletarya Bakanı"

Yaşar Okuyan gerçekleştiriyor. Hele tam gelsin gündeme, işverenler kıyameti koparacak: "Ne demek iş güvenliği?"

Tasarı işçi çıkarmayı zorlaştırmıyor. Aksine kolaylaştırıp güvence altına almayı amaçlıyor. İşçiden ve iş güvenliğinden yanaymış gibi sunulurken, şu hallerde işçi çıkarılmasını haklı buluyor:

- Bir işyeri teknolojisini yeniliyor, aynı işi daha az işçiyle yapabilir duruma geliyorsa;
- Bir işyeri serbest rekabet koşulları nedeniyle üretimini kısmak zorunda kalıyorsa.

Yani tasarı işverenlerin işçi çıkarma "hak"ını pekiştiriyor. Böyle bir yasa işçinin değil, işverenin ihtiyacını karşılar.

Gerek AB, gerekse küreselleşme ile uyum demek, "rekabetin sertleşmesi" demek. Bir "sosyal patlama"ya mahal bırakmadan işçi çıkarılması yasal güvence altına alınmalı. Hükümet bunu gerçekleştirmek istiyor.

Bu yasa aslında bir ZAPTİYE yasası.

Tasarının adı "İş Güvenliği" ya, sendikacılar şimdiden destek veriyorlar. Bu da bir sendikal bilinç kaybıdır. İşverene koz vermektedir.

Nerde görülmüş kapitalizmin işçiye iş güvenliği sağladığı?

Dünya kolluk kuvvetlerine yeni silah

ABD Eğitim Kanalı'na yayınlanan bir TV programında, polis güçleri için geliştirilen yeni bir silah hakkında bilgi verildi. Geliştirilen bu yeni silah, insanların nabız atışlarını hızlandırarak hastalanmalarını ve hareket edemez hale gelmelerine yol açıyor.

Ancak işin daha vahim boyutu var: bu silah kitlesel amaçlı kullanım için geliştirilmiş. Kalabalık yığınların protesto eylemlerinde kullanılacak. (Yakında dünyanın bütün kolluk kuvvetlerine pazarlanır.) En büyük avantajı, kitle ile polis arasında açıktan açığa bir temas, ilişki olmaksızın, kimse fark etmeden kullanılabilmesi. Böylece polis güçleri kamuoyu nezdindeki itibar ve saygınlıklarını korurken, eylemcileri etkisiz hale getirebilecekler.

Mükemmel! Değil mi?

Buna karşı eylemcilerin, kendilerini koruma amacıyla özel giysiler giymeleri gerekiyor. Mide bulantısına engel olabilecek Dramamine veya Ginger benzeri gündelik ilaçların eylem öncesinde alınmış olması da silahın etkilerini azaltabiliyor.

Olsun. Buna da çare bulunur elbet.

İyi de, şu iynin iyisi Yeni Dünya Düzeninde toplumun bilgisi dışında ve doğrudan halka karşı geliştirilen bu harika silahın üzerini örten gizliliğe ve en azından şimdiye kadar nerelerde kullanıldığının hiç açıklanmamış olmasına ne demeli?

TİSK ne istiyor?

TİSK (Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu) ücretler düşürülsün, hafta sonu tatilleri kaldırılsın, çalışma saati artırılsın istiyor.

İşverenlerin uluslar arası firmalarla rekabet edebilmeleri için bu tedbirlerin mutlaka alınması gerekiyormuş. (Cumhuriyet, 10 Ocak 2001.)

İşçiler, memurlar alanlarda daha fazla ücret için eylem yapadursun, patronları onlar için görün ne "iyilik"ler düşünüyorlar.

Köle çalıştırmaya kaç adım kalıyor?

Türkiyeli işçi Amerikalıdan, Japondan daha az çalışıyormuş. Daha çok çalışmalıymış ki...

"Yaşasın özel girişim!"cilere kulak verenler bir daha düşünsünler:

Çalışanın daha da düşük ücret almasının, hafta sonları da çalışmasının, vb. bir garantisi var mıdır?

Vardır: Zabıta!

12 Eylül de olduğu gibi...

Eylemler siyasal içerikli sınıf mücadelesi eksenine oturtulmayıp sistem içi "iyileştirme"ler istenmekle kalırsa olacağı budur.

Deli dana

"Deli Dana" yine Avrupa'nın gündeminde. Sınır mınır dinlemiyor. Daldığı yeri yakıyor. Birkaç ülkede sorumlu bakanlar istifa ettiler. Bizimkisi, birkaç yüz tirilyonluk Bufalo-kaçak et operasyonu sürerken, yerinden kıpırdamıyor. Ondan öncekiler, Çernobilden sonra, televizyonda çay içerek radyasyonlu çayın faydalarından dem vuruyorlardı. Şimdiki, ülke onca kaçak ete boğulmuşken, bizim için hiç bir tehlike olmadığını söylüyor. Söyler. Görevlidir!

Biz şimdi bu hastalığın ortaya çıkması da, yayılması da kapitalizmin dünyaya "armağanıdır" desek gelecek tepkileri biliyoruz. Dar kafalı indir-gemeci mantık herşeyi oraya bağ-lıyor denilecek. Bunu göze alarak devam edelim:

Deli dana has-talığının ortaya çık-masının nedeni kapi-talizm ve özelleştir-melerdir. Nasıl mı? İngiltere'de "Demir Leydi" lakaplı ünlü Madam Thatcher'le başlayan süreçte elektrik hizmetleri özelleşince, hayvan atıklarını işleyerek inek yemi haline getiren büyük, çok büyük işletmelerin fırınları elektrikle çalıştığından maliyet artar. Maliyet artınca fırınlar daha düşük ısıda çalıştırılır. Böylece maliyet düşer ama atıkların genetik yapılarının gerektiği gibi bozulması mümkün olmaz, genetik bariyer aşılarak hastalıklı dokunun karıştığı yemler hastalığı taşımaya başlar!

Önce herşeyi inkar ettiler (TV'de hastalıklı et yediler mi, onu bilemiyoruz) ama şimdi işin içinden nasıl çıkacaklarını bilemiyorlar.

Evet, deli dana bile, bilimsel gözlem ve tespitlere göre, özelleştirmeler sonucuysa, bizdeki özelleştirme çılgınlığının hepimizin sağlığından neler götüreceğini (halen de götürmekte olduğunu) siz düşünün!

Haber kaynağını açıklamazmış!

Amenna! İlkedir. Doğrudur da. Öyledir ama, öyle bir ilke bizimkilerin eline düşmeyegörsün. İşte böyle uygularlar: siyasi manipülasyonun içine —asker ya da sivil, her türlü— boğazlarına kadar batarlar. "Biz kaynağımızı açıklamayız," diyor. Daha ne kadar neyi açıklayacaksınız? Gazeteci misin, yoksa nesin?

ANAP'lılar da layıklarını buldular. Doymak bilmez iştahları başlarına iş açtı. %12 oyla "milli talan"ın kaymağına el koymak "demokrasi" ile bağdaşır mı? Kurtlar sofrasında kurt kanunu geçerlidir.

Bülent Bey, "Bu konuyu kapatalım," dedi. Oldum olası her bir hale sünger çekmeye bayılır. Ama "bu konu"yu zor kapattırırlar!

İnsanı çarmıha gererlermiş!

"Gelir dengesizliği elbette çok kötü bir şey. Ama... bozuk gelir dağılımı, bir başka açıdan baktığımızda, ucuz emek demektir. Yani sanayimizin rekabet gücünü artıran bir unsur... Türk tekstil sanayicileri fabrikalarını Bulgaristan'a ve daha ucuz ülkelere kaydırıyorlarmış... Çünkü artık Türkiye'de kalarak rekabet etmeleri mümkün değilmiş... Bu sektörde iş gücünün pahalılaşması fabrikaların kapatılmasını getiriyormuş. Yani gelir dağılımındaki bozukluğu düzeltelim derken, bu defa işsizliği getiriyorsunuz... Bu katı gerçekleri ifade etmek çok tehlikeli bir şeydir. İnsanı hemen çarmıha geriverirler. Ama ne yazık ki gerçek de bu... İnsanlar bozuk gelir dağılımı ile işsizlik arasında tercih yapmak zorunda kalsalar, acaba hangisini tercih ederlerdi? Çok katı, çok acımasız bir tercih. Keşke böyle bir tercihle karşı karşıya kalmazaydık."

(E. Özkök, Hürriyet, 30 Ocak 2001)
Bir de delikanlılık taşıyor! Böylelerine ne denileceğini kendisi de biliyor...

Milliyetçilik ve emperyalizm

Kenan Somer

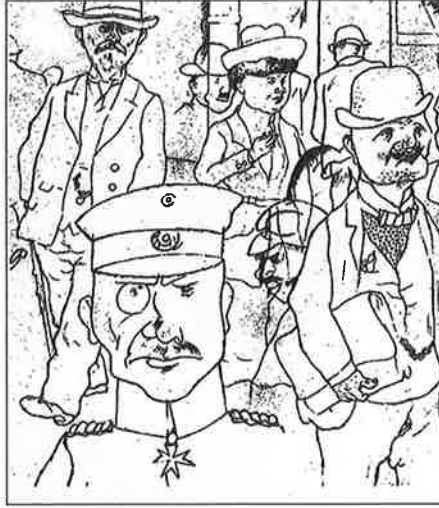
Üçüncü Dünya'da gerçek bir sosyalizmin de, gerçek bir faşizmin de olanaksızlığı, demokrasinin olanaklılığı anlamına gelmiyor.

I Herkesin bildiği gibi, bir emperyalist milliyetçilik var, bir de anti-emperyalist milliyetçilik ve gene herkesin bildiği gibi, bunları aynı torbaya koymamak gerekiyor. Evet ama gerçeklikte anti-emperyalist milliyetçiliğe de emperyalist ya da en azından alt-emperyalist olabilme olanağından yoksun milliyetçilerden başka kimse soyunmuyor. Şundan ki, aslında emperyalist milliyetçilik ile anti-emperyalist milliyetçilik arasında çelişme değil karşıtlık bulunuyor ve bu karşıtların birliğini de anti-komünizm ya da faşizm temellendiriyor. Zaten faşizm de son çözümlemede anti-komünizmden başka bir şeye dayanmıyor¹. Ancak anti-emperyalist milliyetçiliğin anti-komünizmi, kaynağını milliyetçilikten alan nesnel bir eğilim olarak, faşizm gibi belirtik bir eğilim değil ama genellikle örtük bir eğilim oluşturuyor ve bu örtük eğilim, kendisiyle çelişiyormuş gibi görünen ve gerçeklikte anti-emperyalist milliyetçilikten başka da bir şey olmayan Üçüncü Dünya sosyalizmleri gibi kimi yönelimleri, hiç değilse bir süre, bağrında taşıyabiliyor.

Şimdi sıkı durun: Leninist ulusal demokratik devrim teori ve taktiği ile bu teori ve taktiğin değişik yerel ve ulusal bağlamlar çerçevesinde dışsallaşan çeşitli türevlerinin ortak içeriğini de işte bu anti-emperyalist milliyetçilik oluşturuyor.

II

Son yazılarından birinde Lenin, *Az Olsun Öz Olsun* başlıklı makalesinde (2 Mart 1923), "Karşı-devrimci Batı ile devrimci ve milliyetçi Doğu" arasında çarpıcı bir ayırım yapıyor. Lenin'e göre "devrimci ve milliyetçi Doğu"yu, örneğin "Doğu halkları komünist örgütlerinin II. Rusya Kongresi"ne katılan ve "Doğu'nun Müslüman örgütlerini temsil eden komünist yoldaşlar" simgeyor. Bu "yoldaşlar" arasında yer alanların en etkinlerinden biri olan Sultan Galiyev, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından ve uzun unutulmuş yıllarından sonra, Asya'da Sovyetler Birliği'nin "boşluğunu doldurmak" isteyen çevrelerin de etkisiy-

le, yeni bir güncellik kazanıyor.

Ama "karşı-devrimci Batı ile devrimci ve milliyetçi Doğu" arasındaki ayrıma Lenin o kadar da kolay gelmiyor. Çağdaş İtalyan Marksist Lelio Basso, *Emperyalizm Kuramı ve Lenin*² başlıklı makalesinin sonunda Lenin'in bu ayrıma nasıl geldiğini de anlatıyor.

Lelio Basso'nun anımsattığı gibi Lenin, Ekim Devrimi'nden sonra aslında Batı'ya, özellikle o sıralarda Rusya'yı çok andıran Almanya'ya yöneliyor. Ancak 1918 ilkbaharından başlaya-

arak Almanya'da devrimci hareketin yenilgi belirtilerinin açıkça ortaya çıktığı da görülüyor. Alman devrimi sosyal - demokrat hükümet tarafından ustaca engelleniyor ve Ocak 1919'da sosyal demokratların bile isteye kıskırttığı Spartakist hareketler, aralarında Rosa Luxemburg ile Karl Liebknecht'in de bulunduğu en iyi devrimcilerin kıymıyla sonuçlanıyor. Lenin daha bir zaman tek kurtuluş yolunu Batı'daki bir devrimde görmeyi sürdürüyorsa da, bu umutlar kısa sürede yıkılıyor. Ama bu umutlar uçup giderken Lenin, devrim ateşini sömürge ve yarı-sömürge Doğu'da körüklemek için elinden geleni yaparak, olağanüstü bir stratejik yetenek ve siyasal uyanıklık gösteriyor.

Gerçi Lenin sömürge ve yarı-sömürge Doğu'daki devrimci hareketlerle daha önce de ilgileniyor. Ancak o zaman bu hareketlerle Lenin, 1919'dan başlayarak olduğu gibi henüz bir emperyalizm çözümlemesi çerçevesinde değil, ama daha çok Rus imparatorluğunun sınır bölgelerinde, Rus imparatorluğunun köylüleri ve ulusal azınlıkları yanında, işçi sınıfıyla birlikte savaşım verebilecek bir bağlaşıp daha aramak gibi taktik bir açıdan ilgileniyor. Lenin'in Birinci Dünya Savaşından önceki yılların en anlamlı tarihsel olaylarından biri olan Meksika köylü devrimiyle ilgilenmemesi, az gelişmiş ülkelerin ve bu ülkelerdeki sömürülen ve emperyalist kapitalizmin etkisinden çok büyük zarar gören köylü yığınların devrimci olanakları üzerine genel bir vizyonun henüz söz konusu olmadığını gösteriyor.

Birinci Dünya Savaşı'na kadar Lenin'in Asya'daki "burjuva" devrimlere karşı gösterdiği ilgi, yinelemek gerekirse, sömürgeci ülkelerin kapitalizmine karşı savaşında olanaklı bir bağlaşığa karşı gösterilen *taktik* bir ilgi niteliği taşıyor. Ama Ekim Devrimi'nin zaferinden sonra ve yeni bir emperyalizm çözümlemesi çerçevesinde bu taktik ilgi, Doğu halkları içindeki olanaklı devrimci gelişmeler karşısındaki *stratejik* bir ilgiye dönüşüyor. Devrimin Batı'daki yayılma umutları yitip gittikten sonra ya da yitip gitmek üzereyken Lenin ve III. Enternasyonal, Doğu halklarına ya yöneliyor.

Doğu halkları komünist örgütlerinin (ya da Lenin'in deyişiyle: "Doğu'nun müslüman örgütlerini temsil eden komünist yoldaşların") II. Rusya Kongresi'ne sunduğu raporda (22 Kasım 1919) Lenin, şöyle diyor: "Düzeyleri ne olursa olsun emekçi yığınların devrimci etkinliklerini uyarmak, girişkenlik göstermelerine ve örgütlenmelerine yol açmak ereğiyle en ileri ülkeler komünistlerine yönelik gerçek komünist öğretiyi her halkın dilinde anlatmak, gecikmeden yerine getirilmeleri gereken pratik görevleri hemen yerine getirmek ve ortak savaşında öteki ülkeler proleterleriyle birleşmek gerekiyor."

Komünist Enternasyonalin II. Kongresi için Lenin'in kaleme aldığı "Ulusal ve sömürgeci sorunlar üzerine tezlerin ilk taslağı"nda bu konu, bir kez daha ele alınıyor (Haziran-Temmuz 1920):

"Öyleyse şu anda yalnızca çeşitli uluslar emekçilerinin birbirine yaklaşmasını kabul ve ilan etmekle yetinilemez, ayrıca bütün ulusal ve sömürgeci kurtuluş hareketlerinin Sovyetler Rusyası ile en sıkı birliği gerçekleştirmelerine yönelik bir siyaset izlemek ve bu birliğin biçimlerini, her ülke proleteryası içindeki komünist hareketin ya da geri ülkeler ve geri milliyetler işçi ve köylülerinin burjuva demokratik kurtuluş hareketinin gelişme sürecine göre belirlemek de gerekiyor."

Böylece Asya'nın burjuva devrimlerine karşı daha önce gösterilen taktik ilgi, bundan böyle 1915 -16'da emperyalizm üzerine yazılan kitapta dile getirilen ve

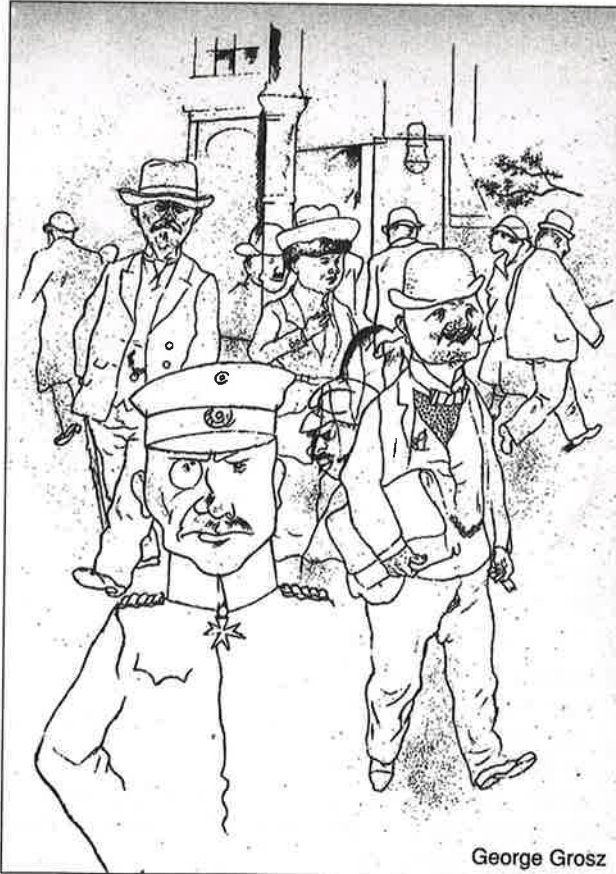
dünyanın sömüren ve sömürülen ülkeler olarak bölündüğünü olumlayan düşünceye doğrudan doğruya bağlanan yeni bir stratejik perspektif içinde emperyalizm ve sonuçları vizyonu ile birleşiyor.

"Uluslararası durum ve Komünist Enternasyonal'in görevleri" üzerine 19 Temmuz 1920'de Komünist Enternasyonal'in II. Kongresi'ne sunulan ve emperyalist savaşın bağımlı halkları dünya tarihinin içine soktuğunu; bu ülkelerde sovyetlerin, ama işçi sovyetlerin değil köylü sovyetlerin ya da emekçiler sovyetlerinin olanaklı olduğunu olumlayan rapor üzerineyse Lelio Basso, makalesini bu raporun *Kapitalizmin Son Aşaması Emperyalizm* başlıklı kitabına eklenen ve söz konusu makalenin yazıldığı 1970'li yıllarda bile dahi devrim stratejinin değerini ortaya koyan bir güncellik taşıyan son derece özgün ve kahince bir bölüm oluşturabileceğini söyleyerek bitiriyor.

III

Ancak Lenin'in *Emperyalizm*'ine Lelio Basso'nun son bir bölüm olarak eklemek istediği raporun içeriği de, söz konusu yapıtın öteki bölümleri ile birlikte, yapıtta çözümlenen "ulusal emperyalizm" aşamasının kendisi gibi aşılmış bulunuyor. Lelio Basso'nun övgüsü, en fazla Sovyet deneyiminin trajik sonu ve Soğuk Savaş döneminin kapanması ile sınırlı görünüyor. "Ulusal emperyalizm" in yerini, deyim yerindeyse "küresel emperyalizm" aşamasının başlangıcına bırakması süreci, Leninist

aşamadan sonra Marksizm'in yeni bir gelişme aşamasına geçiş zorunluluğuna yol açıyor. "Ulusal Emperyalizm" in karşısına Lenin'in, II. Enternasyonal Marksizmi'nden sonra Marksizm'in yeni bir gelişme aşamasını oluşturan "Marksizm Leninizm"i çıkarması gibi, günümüzde de "küresel emperyalizm" in karşısına Marksizm'in yeni bir gelişme aşamasını çıkarmak gerekiyor. Çünkü küresel Sermaye, küresel Emegi "motive" ediyor; küresel kapitalizm, küresel sosyalizme yol açıyor. "Ulusal emperyalizm" döneminin "tek ülkede sosyalizm" e yol açması gibi, küresel kapitalizmin de "küresel sosya-

George Grosz

lizm"e yol açması kaçınılmaz görünüyor.

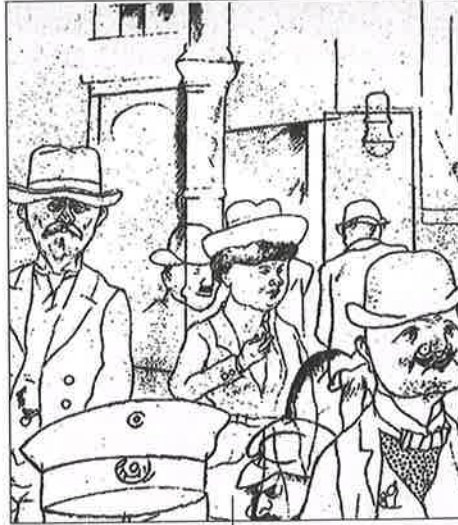
Ulusal tekelci sermayelerin uluslararası tekelci sermayelere göre daha belirleyici bir nitelik taşıdığı emperyalizm aşamasına "ulusal emperyalizm"; küresel sermayelerin belirleyici bir nitelik taşımaya başladığı kapitalizm aşamasına, bu aşama da emperyalist bir nitelik taşıyacağı süre boyunca, "küresel emperyalizm" diyorum.

Ama küreselleşme süreci boyunca küresel sermaye tekelci sermayenin yeni bir biçimini mi oluşturuyor? Küreselleşmenin emperyalist küreselleşme ("küresel emperyalizm") olarak sürmesi ya da post-emperyalist küreselleşme ("küresel anti-emperyalizm") aşamasına dönüşmesi, emperyalist küreselleşme ile başlamanın kaçınılmazlığı sonucu, yepyeni birer sınıfsal içerik kazanmaya başlayan Emek ile Sermaye arasındaki küresel sınıflar savaşımına bağlı görünüyor. Ve küresel anti-emperyalizmin her türlü milliyetçilikten de arınması gerekiyor.

IV

Anti-emperyalist milliyetçiliğin Ekim Devrimi'ni hemen izleyen kahramanlık döneminde, Sovyet sosyalizminin anti-emperyalist milliyetçi çevrelerden, örneğin Sultan Galiyev ve çevresinden başlayarak yol açtığı düş kırıklıkları, anti-emperyalist milliyetçiliğe dayanan Üçüncü Dünya sosyalizmine, giderek genişleyen bir katılım ve saygınlık sağlıyor. Söz konusu düş kırıklıkları sonucu, Galiyev'e göre "Sömürgeler Enternasyonal"i'ni simgeleyen ve "proleter halklar"dan oluşan Turan Federatif Sosyalist Cumhuriyeti, "proleter" bileşimi gereği, içinde sınıflar savaşımının söz konusu olamayacağı, ama başta bu halkları yönetmeye kalkışan Sovyetler Birliği'ne karşı olmak üzere, "Sömürgeler Enternasyonal" dışında kalan öteki Batılı, dolayısıyla sömürgeci uluslara karşı sınıf savaşımına girişmesi gereken bir "sosyalist cumhuriyet" olarak tasarlanıyor. Sözü geçen "proleter uluslar" mitosunu, İtalyan proleteryanının sınıf savaşımını bastırmak, emperyalist saldırı savaşlarına kılıf hazırlamak amacıyla, örneğin faşist İtalya da benimsiyor.

Ancak milliyetçi anti-emperyalizmin, uğrakları arasında kimi derece farkları bulunan karmaşık bir süreç oluşturduğunu da unutmamak gerekiyor. Örneğin Kemalist hareketin Lenin döneminde "anti-emperyalist", Stalin döneminde ise "faşist" bir hareket olarak değerlendirilmesini, katıksız milliyetçi anti-emperyalist bir nitelik taşı-

yan söz konusu hareketin iki farklı uğrağı arasındaki derece farkının değerlendirilmesine değil de, Lenin ile Stalin arasındaki nitelik farkına bağlayanlar da görünüyor. Bu konuda "meraklısı için" düştüğü notlardan birinde Attila İlhan, okurlarına şöyle bir "tanıklık" da sunuyor:

"Yıldız Sertel'den bir "tanıklık" daha: 1960'lı yıllarda Moskova'da Asya halkları üzerinde çalışırken, hocası Prof. Anatol Filipoviç Miller ona demiş ki: ...Lenin zamanında Türk devrimi'ne anti-

emperyalist bir burjuva devrimi olarak bakılıyordu; anti-emperyalist niteliğinden ötürü, Mustafa Kemal ve Ankara Hükümeti destekleniyordu: iyi bir dostluk kurulmuştu. Stalin zamanında ise Kemalizm "faşizm" olarak nitelendirildi; onu öven bilginler ve diplomatlar aforoz edildi. Ben de çok uzun süre ne ders verebildim, ne de kitaplar yayımlayabildim: taaa Huruşçof döneminde Stalin'in cinayetleri meydana çıkıncaya kadar..."³

Galiyevizm, Kemalizm ve benzeri hareketlerin "faşizm" olarak nitelenmesi, aslında bu hareketlere olduğu kadar faşizme de bir haksızlık oluşturuyor. Bu yazının başında da faşizmden söz edilmiş olması, burada faşizme ikinci bir yaklaşım yapılmasını gerektiriyor. Aslında iç dinamiklerin yol açtığı organik sosyalist hareketlerin olanaksız olduğu koşullarda, organik bir faşist hareket de olanaksız bir nitelik taşıyor. Zaten böyle olduğu içindir ki faşizm, son çözümlemede anti-komünizme dayanıyor. Çağdaş bir kategori olarak faşizm, sosyalizme ve komünizmin anası saydığı liberalizme karşı tekelci kapitalizmin meydan okumasını oluşturuyor.

Üçüncü Dünya'da gerçek bir sosyalizmin de, gerçek bir faşizmin de olanaksızlığı, demokrasi-nin olanaklılığı anlamına gelmiyor. Peki, dünyamızın geri kalanıyla bütünleşmedikçe, bu olanaksızlıklar dünyasında ne oluyor? Görünüşe bakılırsa, Düşkünler Yurdunda sefilleri oynayan o özüne yabancılaşmış Doğu despotizminin çağdışı değışkelerinin ardışık sergilenmelerinden başka bir şey olmuyor.

1 Roger Bourderon, *Faşizm, İdeoloji ve Uygulamalar*, Onur Yayınları, Ankara, 1989 (Özellikle Bkz. "İlkesel bir Anti-Marksizm" başlıklı paragraph, s. 39-44).

2 Bkz. Lenin, *Kapitalizmin Son Aşaması Emperyalizm*, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, Ankara, 1998 içinde Ek-2, s. 161 - 166.

3 Attila İlhan, *Sultan Galiyef, Avrasya'da Dolaşan Hayalet*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2000, s. 248:"Meraklısı için notlar, 2".

Amerika Birleşik Devletleri ekonomisi efsanesi

İzzettin Önder

Kapitalist ekonomiler durağan koşullarda hızlı birikim gerçekleştiremezler. Bunun için harp, kriz, vb. gibi sosyo-ekonomik şiddetli şoklara gereksinme vardır.

1944 Bretton Woods konferansı ile kapitalist dünyanın liderliğini fiilen eline almış olan Amerika Birleşik Devletleri, komünist blokun krizi ile tüm dünyanın lideri ve patronu konumuna gelmiş oldu. ABD'nin askeri ve politik hakimiyetinin gerisinde, belirli bir ekonomik gücün bulunduğu da yadsınamaz. Zira, dünya jandarmalığına soyunan bu askeri gücü arkalandaki ekonomik güç beslemekte ve desteklemekte olduğu gibi, dünyayı kaplamaya yönelik ekonomik gücü de söz konusu askeri güç korumaktadır.

Kapitalist dünyanın içinde bulunduğu kriz karşısında ABD ekonomisinin düşük işsizlik düzeyi ve yüksek ekonomik performans ile yakın zamana kadar çizdiği olumlu tablo, gerçekçi ve şaşırtıcı yönleri ile incelenmeye değer bir görüntü sergilemektedir. Gerçekten, Avrupa birliği ülkelerinde işsizlik oranı, ortalama olarak, %8-10'lar da seyrederken, ABD ekonomisinde işsizlik oranlarının Avrupa'dakinin çok altında olması ve Clinton'un iki dönemlik başkanlık süresi içinde Amerikan ekonomisinin yükselen performans düzeyi, yeni kıta ekonomisini diğerlerinden ciddi olarak farklı kılmaktadır.

Amerikan ekonomisinin performansı, diğer ülkeler performansından etkilenmekle beraber, ondan da daha fazla olarak, Amerikan ekonomisi, hacmi ve etki gücü bakımından, tüm dünya ekonomilerini ciddi olarak etkilemektedir. Bu açıdan Amerikan ekonomisinin işleyişi ve devinimi tüm dünya ülkeleri tarafından dikkatle izlenmektedir. Amerikan ekonomisi ile diğer ülke ekonomilerinin etkileşimi, ağırlıklı olarak Amerikan ekonomisinden diğer ülkelere doğru gerçekleşmektedir.

ABD EKONOMİSİNİN KÖKLERİ

Kapitalist sistem finansal akımlar ağırlıklı aşamaya geçtikten sonra, gelişmiş ülkeler finansal kapitalizme dayanan ve üretici kapitalizme dayanan bloklar olarak kabaca ikiye ayrılmışlardır. ABD ve İngiltere ağırlıklı olarak finansal kapitalist blokta yer alırken, Japonya ve Almanya üretici kapitalist blokta yer aldı. Ancak, ABD ekonomisinin niteliği bu kategorileştirmeye de tam olarak uymamaktadır. Zira, ABD ekonomisi, "Wall

Street" geleneğinin doğrultusunda finansal kapitalist alanda ağırlık kazanmış olmakla beraber, Japonya ve Almanya ile başabaş güreşecek düzeyde üretici kapitalist alanda da hakimiyetini korumuş ve sürdürülmüştür.

Öte yandan, 1981 Tokyo görüşmeleri sonucunda İngiltere ve ABD Yeni Dünya Düzeni'nin baş mimarları olarak "Reaganizm ve Thatcherizm" politikalarına yönelirken, Mitterand, Fransa için daha sosyal demokrat bir çizgi belirleme yoluna girdi. Ancak, zaman içinde Fransa'nın da Yeni Dünya Düzeni'nden çok farklı politikalar izlediği görüldü. Diğer taraftan, İngiltere, 1960'ların ortalarına doğru içine girdiği bunalımdan tam olarak çıkamazken, ABD son 8-10 yıl boyunca yükselen seyirde bir ekonomik performans sergiledi.

ABD ekonomisinin, kaba hatlarla da olsa, bugününün irdelenmesi, hem dünya kapitalizminin aşamalarının ve bugünkü durumunun gözden geçirilmesini, hem de Amerikan ekonomisinin köklerinin ve bugünkü politikalarının araştırılmasını zaruri kılmaktadır. Ancak böyle bir bütünsellik içinde, dünya kapitalizminin yaşadığı krizde ABD ekonomisinin göreceli yeri ve konumu anlaşılabilir ve yine ancak dünya kapitalizminin devinim kurallarının irdelenmesi sonucunda ABD ekonomisinin olası gelişme çizgisi hakkında bazı şeyler söylenebilir.

Hiçbir ekonomi ne mucizelerle gelişmiştir, ne de yoktan var olmuştur. Bu kural, birer mucize ekonomileri olduğu ileri sürülen Almanya ve Japonya ekonomileri için olduğu kadar, Amerika Birleşik Devletleri ekonomisi için de geçerlidir. Bu nedenle, Birinci Paylaşım Savaşı ve öncelerine dek uzanıp, tarih içinde kısa bir gezinti yaparak, ABD ekonomisinin bugünkü gücünün arkaplanını irdelemek kaçınılmazdır.

Birinci Paylaşım Savaşı öncelerinde, üzerinde güneş batmayan imparatorluk olarak anılan İngiltere kapitalist dünyanın hakimi idi. Oldukça dalgı bir ekonomik süreç içinde erimeye yüz tutan İngiltere ekonomisi, kısmen sömürgelerine dayanarak, kısmen de 1838 Osmanlı-İngiliz Ticaret Anlaşması'nda olduğu gibi, ticari sömürge-

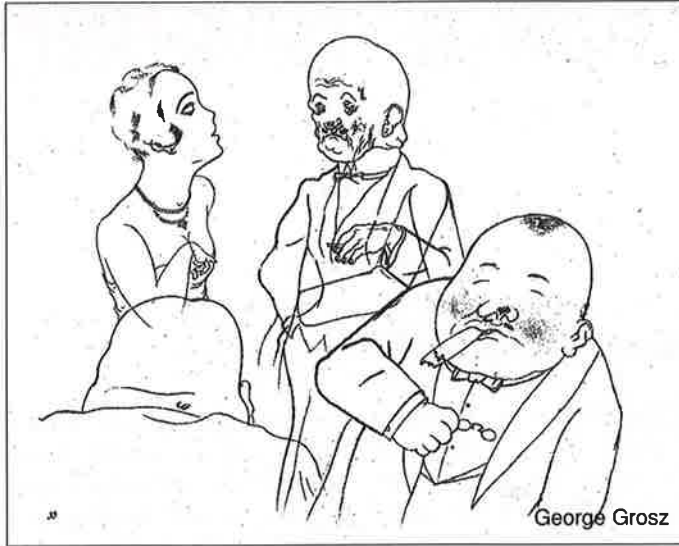
ler edinerek ayakta kalmaya ve hayatiyetini sürdürmeye çalışmakta idi. Özellikle Hindistan ve Amerika'da yapılmış olan İngiliz yatırımları merkez ülkeye kaynak aktarmayı sürdürüyordu. Bu dönemlerde İngiltere Amerika Birleşik Devletleri'ne hakim ve buradan ciddi kaynak sağlamakta idi. 1890'larda Avrupa'daki devletlerin silahlanma yarışları da İngiltere'nin kaynak sağlamada işine yarıyordu.

Birinci Paylaşım Savaşı sonlarına doğru ibre İngiltere'nin aleyhine ve Amerika Birleşik Devletleri'nin lehine dönmeye başladı. İngiltere'nin savaş mühimmatı talebi yoğunlaştıkça, bu ülkenin ABD'ye olan borçları da katlanarak artıyordu. İngiltere içine düştüğü mali krizi, bir yandan ABD'deki yatırımlarını oldukça düşük fiyatla ABD'ye devrederek, diğer yandan da önemli miktarlara ulaşmış olan kredilerle aşmaya çalışıyordu. Buna karşın ABD ise Latin Amerika ülkelerinde ve bazı Güneydoğu ülkelerinde yatırımlarını arttırıyordu.

Birinci Paylaşım Savaşı sonrasında İngiltere'nin hala büyük miktarda altın rezervlerine sahip olmasına karşın, ABD dış yatırımları ile cari işlemler sonucunu olumlulaştırma olanağına kavuşmuştu. Böylece Dolar dünya piyasalarında İngiliz hakimiyetini yakalamış, hatta onu geride bırakmış bir konuma gelmiş oldu. ABD'nin para hakimiyeti 1913'te Federal Rezerv Sistemi ile de tam bir denetim altına alınmış oluyordu.

İkinci Paylaşım Savaşı ise, Amerika Birleşik Devletleri'ne çok daha büyük olanaklar sağladı. 1944'de ünlü Bretton-Woods konferansı ve bunun sonucunda kurulan Dünya Bankası ve IMF (Uluslararası Para Fonu), dünya para sistemi ve hareketleri üzerinde Amerika Birleşik Devletleri'nin hakimiyetini pekiştiren önemli araçlar olarak ortaya çıktı. İkinci Paylaşım Savaşı'nı izleyen dönemde ABD'nin altın rezervleri, dünya altın rezervlerinin %70'i gibi çok yüksek bir düzeye çıktı. Genişleyen iç taleple beslenen Amerikan ekonomisi Sovyetler ekonomisinin yaklaşık üç katına, çoğu Avrupa ekonomileri toplamının da üzerine çıktı.

Amerikan ekonomisinin dünya konjonktüründen yararlanarak geliştiği dönemde, içte güçlü bir yapıya kavuşmasında, başlangıcı 1890'lara dek uzanan Sherman Antitröst Yasası'nın da bü-

yük rolü olduğu açıktır.

Dünya kapitalizminin gelişme çizgisinde görüldüğü gibi, Amerika birleşik Devletleri ekonomisinin dünya kapitalizmine hakim olmasında da sitemin iç dinamiklerinden çok, işadamları ve siyasetçilerin arkaplan çalışmalarının ve yatırımlarının çok büyük ve önemli bir rolü olmuştur. Çoğu zaman tartışma ve analizlerde öne çıkmayan

ya da çıkartılmayan yarı-gizli arkaplan konferanslarının ilki 1941 Dış İlişkiler Konseyi'dir (The Council of Foreign Relations). Dış İlişkiler Konseyi'nin temel amacı, "Amerikan finans ve sanayi sermayesinin ihtiyacı olan materyalleri mümkün olan en az stress ve zahmetle elde edebilmek için gerekli ekonomik ve askeri hakimiyetin tüm dünyada kurulması..." olarak ifade edilmiştir.

KAPİTALİST MERKEZLERİN DENETİMİ

1944 Breton Woods Konferansı'nın ve Dünya Bankası ve IMF'nin de temelini oluşturan Dış İlişkiler Komisyonu'nu, Avrupa'nın gelişmesi ile 1954 yılında Bilderberg Komisyonu, Japonya'nın ekonomik güç olarak ortaya çıkması ile de 1973 yılında Üçlü Komisyon (Trilateral Commission) izlemiştir. Dış İlişkiler Konseyi'nin ABD'nin dünya kapitalizmi üzerinde hakimiyet kurma aracı olması yanında, Bilderberg Komisyonu ve Üçlü Komisyon'la da bu hakimiyet pekiştirilmeye ve kapitalist merkezlerin denetiminin sağlanmasına yönelik amaç güdülmüş oldu.

1929 Krizi atlatıldıktan sonra İkinci Paylaşım Savaşı'nı izleyen dönemde oluşan iki kutuplu dünyada kapitalist cephenin hakimiyeti böylece ABD'nin eline geçti ve bu dev ekonominin dolar gücü ile dünyayı kuşatması, çeşitli yerel çatışmalarla giderek güçlendi. ABD'nin NATO'yu destekleme vb. nedenlerle dış ülkelere akıttığı doların uluslararası muteber ödeme gücü konumuna ulaşması, ABD'ye dış alemden faizsiz kredi olanağı sağlamaya yaradı. 1950 Kore Savaşı, sonraları yaşanan Vietman Savaşı, binlerce insanın hayatına malolmasına karşın, tüm kapitalist dünyaya ve ABD ekonomisine önemli kazançlar sağladı.

1950'lerden sonraki performansla bir göz attığımızda, bu dev ekonominin yavaş da olsa, olumsuz sinyaller vermeye başladığını görürüz.

dönemler	yıllık enflasyon (%)	yıllık büyüme (%)	işsizlik (%)
1952-62	1,3	2,9	5,1
1962-72	3,3	4,0	4,7
1972-82	8,7	2,2	7,0
1982-92	3,8	2,7	7,0

Görülüyor ki, ABD ekonomisinde işsizlik giderek büyümekte, buna karşın yıllık büyüme oranları dev bir ekonomi için olumlu olarak kabul ediliyor olabilmekle beraber, durağan ve gerileyen bir trend içinde seyretmektedir. Enflasyon oranları ise, her an yükseliş yönünde kıpırdanmaya hazır bir seyir göstermektedir.

Bilindiği gibi, kapitalist ekonomiler durağan koşullarda hızlı birikim gerçekleştiremezler. Hızlı birikim ve verimliliğin yükseltilmesi için harp, kriz vb. gibi sosyo-ekonomik şiddetli şoklara gereksinme vardır. ABD ekonomisi Vietnam Savaşı'nı izleyen dönemdeki görece durağan seyrini, 1970'lerin sonunda FED Başkanı Dr. Volcar'ın uygulamaya koyduğu "para programı" ile aşmaya çalıştı ve bunu da başardı. Bu program çerçevesinde, hazine kaynak ihtiyacını piyasadan karşılamaya itildi. Böylece dolar üzerindeki faiz haddi yükseldi ve Batı dünyasının birikimleri ABD'ye aktı. Bu kaynaklar oldukça akılcı bir yöntemle ekonominin teknolojik düzeyinin yükseltilmesinde kullanıldı ve ABD ekonomisi Japon teknolojisine üstünlük kazandı. Benzer şekilde, Körfez Savaşı da, Kore Savaşı ve Vietnam Savaşı'nı andırır biçimde, ABD ekonomisine ivme kazandırdı. Tüm bu şoklar yanında, 1974 ve 1976 petrol şokları ile de, ABD ekonomisi, petrol rezervleri kısıtlı olan Avrupa ve özellikle de petrol rezervine sahip olmayan Japon ekonomileri karşısında önemli bir avantaj sağladı.

SARSINTI SİNYALLERİ

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile fiilen tek kutuplu bir dünyaya geçildiği ve finansal hareketlerin yoğunlaştığı dönemde ABD hem büyük iç pazarının, hem de güçlü doların etkisi ile gerek üretici sermayenin, gerekse finansal sermayenin güvenli ilgi odağı haline geldi. Ancak tüm bu gelişmeler kendi dinamiği içinde çelişkilerini ve çatışmalarını da yaratmaya başladı. Avrupa merkezli protesto, tek kutuplu dünya görüşüne karşı çıkmaya ve "Washington Konsensüsü"nü sarsmaya başladı. Amerikan ekonomisinin başat konumunu sorgulamaya yönelen bu hareket, ABD ekonomisine karşı direnç göstermeye yöneldi.

ABD ekonomisinin gücünü sarsan ikinci gelişme, küreselleşen dünyada gündeme gelen bumerang etkisidir. ABD ekonomisi merkeze kaynak çekerek çevreyi değersizleştirdikçe, değişen ticaret hacmi ve sermaye hareketlerine bağlı olarak kendisi de etkilenmeye başladı. Bu durum, küreselleşme olgusuna, çevresel konumlu ekonomile-

rin denetimlerinin de ithaline neden oldu. G-7'ler ve sonradan oluşturulan G-8'lerin G-20'ler olarak genişletilmesinin başka nedenleri yanında bir nedeni de birbiri ile ilişki içinde bulunan tüm ekonomilerin denetimlerinde bir tür hakimiyet ve denetim oluşturarak, merkez ekonomilerin olası zararlarını en alt düzeye çekmektir.

Kuşkusuz, ABD ekonomisi kapitalizmin iç dinamik ve çelişkilerini de bünyesinde taşıyarak daralan kâr hadleri, yükselen işsizlik ve kıpırdayan enflasyon tehlikesi ile karşı karşıya bulunmaktadır. Bunun en tipik sinyalini teknoloji hisselerinin değerlerini veren Nasdaq değerlerindeki 2000 yılında yaşanan ve % 50'lere varan gerilemedir. Diğer taraftan, büyüme oranlarına baktığımızda da son on yılda hemen hemen kesintisiz büyüyen ABD ekonomisinde bir gerileme olduğunu ve önümüzdeki yılda büyüme oranının, son on yılın en düşük seviyesi olan %2,5 gibi düşük bir orana gerileyeceğinin beklendiğini görmekteyiz. Avrupa'da %8-10 arasında seyreden işsizlik, ABD'de daha düşük olmakla beraber, orada da yükselme eğilimi göstermektedir.

BUMERANG ETKİSİ

Kapitalist dünyanın krizi şimdilik en zayıf olarak ABD'de hissediliyor olmakla beraber, borsadaki olumsuz hareketlenmeler ekonominin üretici alanda gerilemesinin de ilk sinyalleridir. Bu olumsuz gelişmeler, teknolojinin de ilerlemesi sonucunda hızla yükselen işsizlik, gelir dağılımı bozukluğu ve enflasyonist baskıyı gündeme getirmektedir. Dünya bankası ve IMF politikalarına olduğu kadar, finansal akımların günümüzde ulaşmış olduğu olağanüstü büyük boyutlara yöneltilen eleştiriler, denetimden çıkma ve savrulma eğilimine girmiş olan kapitalizmin gidişini denetleme ve işsizlik, enflasyon ve gelir dağılımı sorunlarına bazı çözümler bulmaya yönelik görülmektedir. Ancak, kısa dönemde, bazı alanlarda ve kısmi olarak belki bazı iyileştirme önlemleri alınıyor olabilmekle beraber, kapitalizmin uzun dalgalarının kendi kurallarını etkili kılacağı, verdiği sinyallerden de anlaşılmaktadır.

ABD ekonomisi, gerek ulaşmış olduğu yüksek teknoloji ve üretim düzeyi, gerek tüm dünyaya yaymış olduğu emperyalist antenleri ile halen günümüzün, kuşkusuz, en güçlü ve ileri ekonomisidir. Ancak, kapitalist sömürü sonucunda çevrenin yoksullaştırılmasının merkez üzerinde oluşturacağı bumerang etkisi yanında, kapitalist üretim ilişkisinin iç dinamik ve çelişkilerinin merkezde oluşturacağı sıkıntıların sinyalleri menkul değerler piyasasında görülmeye başlamış bulunmaktadır. Doğal olarak, kapitalizm, sömürü gücü yanında, manevra gücünü de kullanarak, sorunların merkeze taşınmasını sonuna dek engellemeye çalışacaktır.

Küreselleşmenin tarıma etkileri

Türksen Başer Kafaoğlu

DTÖ'nün yaptırımları hep ağır basıyor. Küreselleşmeciler için "serbest ticaret" insanların sağlığından önce geliyor.

S.O.S. İstanbul Çevre Gönüllüleri Platformu, 17-18 Kasım 2000 tarihinde iki günlük bir sempozyum gerçekleştirdi. Anabaşlık, "Küreselleşme, Tarıma Etkileri ve Alternatifler"di. Çalışma, çeşitli üniversitelerden öğretim üyeleriyle bir yıl boyunca yapılan bilimsel toplantıların ürünüdür. Bu saygın kişilerle Platform'u kaynaştıran ortak özellikler: gönüllü olmak; yurttaş tarafı olmak; geniş perspektifi kullanabilir ve alternatifli olmak; bilimle toplumu buluşturabilmektir. Onuncu Yıl etkinlikleri kapsamında ele alınan sözkonusu çalışma da bu yönde ortaya konulmuştur.

Küreselleşme yeni bir olgu değil, ancak son yılların yaklaşıp her ortamında sıkça ve bir yoluyla dile getiriliyor. Bunu bir nimetmiş gibi savunanların yanısıra karşı duranlar da var. Denebilir ki, kapitalizm, emperyalizm, tekelci çok uluslu şirketler, DTÖ, IMF, AB ve son şahlanmışlığı ile küreselleşme yaklaşık her kesimin bilgi ve ilgi alanı içinde. Bu durumda ele alınan konuyu: az gelişmiş; demokratikleşmemiş; çoğunlukla istikrarın sistemde değil, mevcut politikalarda görülme çalışıldığı bir ortamda yaşamsal, çevresel, yasal yollarıyla açıklığa kavuşturmak istedik. Tabii, bunu yaparken de, "Küreselleşme nedir? Kimler küreselleşiyor? Küreselleşmenin neresindeyiz? Bizlere dayatılan ve dayatılmaya çalışılan olumsuzluklar nelerdir? Alternatiflerimiz nelerdir? Gelecek kuşaklar için sorumluluklarımızı nasıl yerine getirebileceğiz?" gibi soruları da gündemimize aldık.

Tabii, küreselleşmeden en çok etkilenen tarım olgusunu özellikle açmak istedik. Bunu yaparken de konuyla ilgili ve ilgilenen araştırmacı kesimleri, köylüyü, kentliyi bir araya getirmeye çalıştık. Küreselleşmenin uluslararası boyutuyla onları karşılaştırarak, sorunların nelerden kaynaklandığını hep birlikte gördük. Alternatif bileşkeleler aradık.

KÜRESELLEŞMENİN OLUMSUZ ETKİLERİ

Küreselleşmenin etkilerini doğrudan tabağındaki aşında, cebindeki parada, özgürlüğünde, toprağında, ürününde, ekolojisinde, yaşamsallığında hissedenlerle, olumsuzlukları ve nedenlerini tartıştık. Örgütlü yurttaş mücadelesinde bir araya gelebilmenin önemini vurguladık.

Orada sistem içerisinde sıkışıp kalmış milletvekilleri vardı. Çoğu küreselleşmeci olan ama ayıp olmasın diye muhabir yollayan basın da vardı. Umutlu

değildik ve gerçekten de bu önemli bir konu basında çok az yer aldı.

Küreselleşmenin uluslararası boyutunu uluslararası ilişkiler uzmanı Gaye Yılmaz'ın Seattle ve Prag'daki toplantılarda dünyanın çeşitli ülkelerinden katılanlar arasında bulunan bir araştırmacı olarak ortaya koyması ve ikinci günün ilk konuşmasını yapan Fransız bilim adamı Prof. Dr. Gerard Ghersey'nin Kuzey ve Güney Akdeniz ülkelerinin küreselleşmeden nasıl etkilendiğini açıklığa kavuşturması, küreselleşme mekanizmasının güçlülerden yana, güçsüzleri eritmeye, etkisiz hale getirmeye çalışan sancılı bir sistem aşaması olduğunu gösteren bütünlüklü bir tablo ortaya çıkardı.

"SERBEST TİCARET'E KARŞI GELECEĞİ KORUMAK

Küreselleşmeyi genel bir perspektifle irdeleyen Arslan Başer Kafaoğlu: bunun dünya ülkelerini tek elde tutmayı amaçlayan korkunç bir ekonomik sistem olduğunu; geleceği "serbest ticaret'e karşı korumanın gerekliliğini; ekonomi, hakçılık ve çevre üçgenini öneren bir dünya görüşünün tüm dünyada bu süreç içerisinde en çok tartışılan konu olduğunu anlatarak şu verileri sergiledi. "Dünya enerjisinin %70'ini; metallerinin %75'ini; besinlerin %60'ını, içme suyunun % 49'unu Kuzey ülkeleri tüketiyor. Dünya nüfusunun en zengin 5/1'i ile en fakir 5/1 arasında 60 (altmış) kat fark var. Bu uçurum ülkelerin içinde de var. Örneğin Brezilya'da nüfusun en zengin ve en fakir 5/1'i arasındaki fark 26 kat. Bunları açıklarken de

S.O.S kütüphanesinde bulunabilecek olan "Yeni Korumacılık" adındaki kitap çevirisini referans olarak önerdi Kafaoğlu.

"Küreselleşmenin Türkiye ekonomisine ve tarımına etkileri" ara başlığında özellikle ülkemizde sürekli gündeme gelen tarımda özelleştirmeler; tarım alanlarının amaç dışı kullanımlarla yok edilmesi ve buna karşı önlem olarak Prof. Dr. Oğuz Oyan'ın tarımda örgütlenmelerin önemini vurgulaması, sürekli yaşamakta olduğumuz çevre kirliliğinin olumsuzluklarını anlatması, tarımda yeni arayışlar konusunu bu kez teknik anlamda karşımıza çıkardı. "Tarımda Yeni Arayışlar ve Sürdürülebilirlik" konulu panele, konuşmacılar dışındaki taraf uzmanlar daha da çok sahip çıktılar. Genetik değişime uğratılan ürünlerin sağlığa zararlı ve üreticilere uzun süreçte zarar getirecek yanları belirtilerek sürdürülebilirlikle yaşamsal ve ekolojik korunma önlemleri arasındaki bağlantıdan söz edilmesiyle, bunlar arka plana atılırsa sürdürülemezlik içine düşülmesinin kaçınılmaz olacağı ortaya çıktı.

Ekonomik verimlilik ve fert başına düşen milli gelir hesaplamalarında toplumsal ve çevresel külfetlerin gözardı edilemeyeceği de bu arada açıkça görüldü.

YAŞANAN ACI SORUNLAR

İki gün boyunca görüşlerin ortaya konulduğu, değerlendirmelerin yapıldığı Sempozyumun en niteliksel yanı, son oturumda yaşananlar oldu. Hepimizin yazılarından çok iyi tanıdığı köylü dostu Sadullah Usumi ile, ülkenin değişik yörelerinden gelen ve elleri kadar yürekleri de yaşadıkları sorunlardan yaralı köylülerimiz bir masa oluşturdular.

S.O.S. Konya Karapınar Birim Başkanımız çiftçi Naim Aydınbelge çıkını alması, kara

tirene kendi olanaklarıyla gönüllü olarak atlamış gelmişti. Bilimsel bir toplantıda, küreselleşmenin onun başına ne acımasız sorunlar açtığını bütün ayrıntılarıyla anlattı. Bergama'daki siyanürlü altın ayrıştırmasını engellemek için yıllardır örgütlü köylü mücadelesi veren insanlar ineklerini, pamuklarını, canlarını kurtarmak için küreselcilere rağmen diyar diyar dolaşıp dertlerini duyuruyor ve yasal mücadele yoluyla haklarını savunuyorlardı. Toplantımızda, kendi elleriyle kopardıkları pamukları konuşmacılara plaket yerine sundular. Herkes çok etkilendi ve duygulandı. Tekirdağ köylüleri yaşadıkları sorunları Sempozyuma kara bir dağ gibi taşıdılar.

SONUÇ

Küreselleşmenin tüketici üzerindeki olumsuz etkileriyle ele alınan yanları köylü, kentli hepimizi yakından ilgilendiriyor. Dünyada küreselciler de aralarında anlaşamıyorlar. En son deli dana konusunu yine izliyoruz. Ulusal itirazlara rağmen, DTÖ'nün yaptırımları ağır basıyor. Ticaret onlara göre sağlığın çok üstünde bir şey. Sağlığa zararlı olan, dünya standartlarına uymayan yiyeceklerden ülkemizde de bolca nasibimizi alıyoruz. Sempozyumda genetiği ile oynanmış, kanserojen etkilerle donatılmış, çevreyi bolca kirlüten bir pazar ekonomisinin süslü paketleri içinde ülkemize denetimsiz giren ve soframızda yer alan gıdaları masaya yatırdık, değerlendirdik. Bilmediğimiz birçok şeyi de öğrendik bu arada. Ülkemize gönderilen hibrit (melez) tohumlardan güvensiz gıdaların dayatılmasına dek pek çok sorun didik didik edildi. Bu yazıda özetle anlatmaya çalıştığımız konuları içeren bir kitap çalışmasına girdiğimizi ve ilerideki süreçte bunu meraklı okurlarımıza sunacağımızı belirtmek isteriz.

Davos, Dünya Ticaret Örgütü ve Çevre

Küreselleşmeciler için bu yılla kadar çevre ve doğanın yıpranması gibi bir konunun hiç önemi yoktu. Gelişme olunca, her olumsuz gidiş gibi çevredeki gidişe de dur deme olanağı kendiliğinden ortaya çıkacaktı, onlara göre. Bu nedenle Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) gibi küreselleşmeci kuruluşların önüne engel çıkarılmamalıydı.

Ancak bu yılın sonundan başlayarak, en hızlı küreselleşme yandaşları bile çöpsüz üzüm olmadığını itirafa başladılar. Bu tereddütler bu kez Davos toplantısında da dile getirildi ve özellikle DTÖ tarafından alınan kararla bu örgütün politikalarının çevreye telafisi mümkün olmayan zararlar verdiği teslim edilmiş oldu. Küreselleşmeciler geç de olsa eski tutumlarını bıraktılar. Onlar da liberal ve deregülasyoncu tutum ve politikaların neden olduğu tahribatı kabul ettiler.

Davos genel kurulu DTÖ'nün tutum ve politikalarıyla doğa ve çevreye verdiği zararların üzerinde durulması gerektiğini saptayarak, bunun önüne geçilmesi için geniş yetkili bir Uluslararası Kuruluşun kısa zamanda çalışmaya başlatılmasına karar verdi. Yetkileri en az DTÖ kadar geniş olacak bu kuruluşun statüsünü belirlemek için bir komisyon kuruldu, çalışmaya başladı.

Çevre konusunda verilen sözlerle olumlu çalışmalar, başka deyimle vaadlerle icraat arasındaki uçurum bundan önce bir çok vesile ile ortaya çıkmıştır. Bu son gelişme, küreselleşmeci tabulara karşı kararlı ve ısrarlı *direnmenin* sonuç verebileceğini göstermesi bakımından önemlidir.

Avrupa Birliği-Temel hak ve özgürlükler

Gaye Yılmaz

Aralık ayında Fransa'nın Nice kentinde yapılan Hükümetlerarası Zirve'de imzaya açılmasına karar verilen Temel Haklar Şartı taslağı ile, Avrupa sermayesinin özelleştirmelere hız kazandıracağı, mevcut sosyal hakların da yok edilmek istendiği iyice anlaşıldı.

İkinci Paylaşım (Dünya) Savaşı sonrasında değişen siyasi haritayla birlikte sosyalizmin Avrupa kıtasının ortalarına kadar ulaşan ve tüm kıta, hatta dünyadaki kapitalist düzeni tehdit eden bir rejim konumuna gelmesi, özellikle Batı ve Kuzey Avrupa'da sermayeler arası çatışmaları geçici olarak yavaşlatmış ve emek-sermaye arası çelişkilerin de geçici bir şekilde "olabilecek" en alt düzeye çekilmesi mevcut düzenin koruma altına alınmasında bir çare olarak uygulamaya konmuştu. Ancak bu planların aksa-madan yürütülebilmesinin bir ön koşulu vardı : Ard arda yaşanan

iki büyük savaş sonrasında önemli yara alan Avrupa kapitalizminin yeniden güçlendirilmesi, yani Avrupa burjuvazisinin desteklenerek, geliştirilmesi gerekiyordu. Savaştan —dünya sisteminde açılan gedik sayılmazsa— yara almadan çıkan Amerika Birleşik Devletleri, kendi sermaye gruplarının yoğun baskısı sonucunda kesenin ağzını açtı ve Türkiye'de çok iyi bilinen Marshall Planı Avrupa'da uygulamaya kondu. Yoğun bir ekonomik yardım ve yeni bir askeri yapılanmadan oluşan bu plan sayesinde Avrupa sanayii kısa sürede toparlandı, Avrupa devletlerine özel sektöre —hür teşebbüse— tahsis edilmek koşuluyla aktarılan muazzam büyüklükteki, kur garantili, uzun vadeli yatırım fonları, üretim ve tabii ki istihdamı büyük oranda arttırdı. Keynesyen politikalar uygulayan Avrupa devletleri, kıtadaki gelir dağılımı dengesizliğini vergi ve diğer sosyal politika araçları yardımıyla önemli oranda iyileştirme olanağı buldu.

AB'YE DOĞRU

Emek istihdamının hızla arttığı, hatta yoğun emek gücü ithalinin yaşandığı 1950-1980 dönemi Avrupa'da sendikal hareketin de güçlenmesine yardım etti. Fakat bu örgütlü emeğin de-

netim altına alınması ve kapitalist politikalar ekseninde yönlendirilmesi gerekiyordu. Çünkü, aksi taktirde, sürekli olarak yaşatılan bu "cennet" te bir şeylerin değişmesi, kazanımların ilerde bir bir geri alınması gerektiğinde ciddi bir tepki, hatta isyan ile karşılaşılması gibi bir tehlike görünüyordu ufukta.

İşte tüm bu tehdit ve tehlikeleri öngören ve belli oranda taviz vermekten başka çıkar yolu kalmayan Avrupa burjuvazisi, bir yandan sosyal politikaların hayata geçirilmesi için kâr oranlarından fedakarlıkta bulunmaya razı olurken, diğer yandan da bu refahı kontrol altına alabileceği stratejileri geliştirmeye başladı. 1951 yılında kısa adı ECSC olan Avrupa Kömür ve Çelik Sanayileri Birliği kuruldu. Birlik sendikal danışma kurulları da dahil olmak koşuluyla çeşitli sosyal yapılarla donatıldı ve Avrupa emek hareketinin onayını aldı. Çeşitli kesimlerin AB'nin ilk yapı taşı olarak yorumladıkları ECSC, aslında daha kurulduğu günden itibaren, biteceği tarihin 2002 yılı olarak belirlendiği bir yapıydı.

1954 yılına gelindiğinde ise, Amerikan burjuvazisinin 1941 yılında kendi içinde oluşturduğu ilk gizli komisyon olan Dış İlişkiler Komisyonu (Foreign Affairs Commission), bu kez Batı Avrupa sermayesini de kapsayacak ikinci bir gizli komisyonu birlikte oluşturma teklifiyle Avrupa'da Bilderberg isimli bir otelde gizli bir oturma düzenliyordu. İkinci gizli komisyonun adı, ilk toplantının yapıldığı otelin adıyla anıldı : Bilderberg Komisyonu. Amerika ve Avrupa sermayesinin tüm dünyadaki ekonomik çıkarlarının korunup, geliştirilmesi için gerekli bütün ekonomik, sosyal, siyasal ve askeri adımların atılacağını karar altına alan kuruluş tüzüğü amacın ne olduğunu anlatmaya yeterliydi. Komisyon tara-fından ortaklaşa alınan ilk karar çok daha

ilginçti: Avrupa'da ekonomik bir birlik kurulması.

1957 yılında imzalanan Roma Andlaşması ile kurulan birliğin ilk adı AET-Avrupa Ekonomik Topluluğu idi. Süreç içerisinde Birliğin ekonomik yapılanmaları birer birer oluşturulurken topluluk yasaları da çıkarılmaya başlandı.

AVRUPA SOSYAL ŞARTI

Avrupa işçi sınıfı bu fikri çok sıcak karşıladı, çünkü gerek adı ve gerekse yapılarıyla tüm dünya işçilerinin birliğine giden, özlemle beklenen bir hedefi çağırıyordu Birlik. Aslında, sanayi devriminden gelen geleneksel kültür, Marshall Planı'nın ekonomik desteğiyle ivme kazanan sanayileşme hamlesi ve özellikle de 1950'den itibaren uygulanmaya başlanan sosyal politikalar sonucunda Avrupa emekçileri zaten güçlü emek örgütlenmelerine kavuşmuşlardı. Ama yukarıda da belirttiğimiz gibi bu yapıların önemli bir bölümü sadece işçilerin kontrolü altında olması nedeniyle sermaye için tehlike arz etmekteydi. Bu yapılardan biri de ulusal ölçekte faaliyet gösteren İşyeri Komiteleriydi. Bu komiteleri baskı ve zor kullanarak kapatmak yerine, AB düzeyinde alternatiflerini oluşturmak ve yeni "İşletme Komiteleri"ne işçilerle eşit oy hakkına sahip olmak suretiyle işverenleri de dahil etmek, daha akılcıca ve en önemlisi, "daha demokratik" bir çözüm olarak uygulamaya kondu. Avrupa çapında örgütlenmeye başlayan bir işçi hareketi için yerel örgütlenmelerin pek bir önemi ve hatta gereği kalmamıştı artık. Avrupa İşletme Komiteleri, beraberinde "endüstriyel politika", "sosyal diyalog" ve "sosyal taraflar" gibi kavramlarını da getirdi. Sermayenin kabul edilmesini istediği yeni anlayış, emek-sermaye arasındaki çatışmalı dönemin sona erdiği, bu ezeli çelişkinin -tarafların aynı gemide olması dolayısıyla- bitirilmek zorunda olduğu, artık tüm sorunların AB mekanizması içinde sosyal diyalog üzerinden çözüme kavuşturulacağıydı.

1949 yılında, yani Birliğin kuruluşundan 8 yıl önce kurulan Avrupa Konseyi, AB'nin oluşumu sonrasında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ertelediği emek hakları ya da günümüzdeki karşılığı ile "sosyal haklar"ı, Şubat 1965'de yürürlüğe koyduğu Avrupa Sosyal Şartı ile güvence altına alacağını ilan ettiğinde, Avrupa işçi sınıfı AB'nin gerçekten özledikleri, bekledikleri yolda dev adımlar attığını düşünüyordu. Ta ki, Şartın içeriği ve kapsamı açıklanana kadar...

Eğer, Avrupa Sendikalar Konfederasyonu (ETUC)'un kayda değer çabaları olmasaydı Avrupa Sosyal Şartı, kendinden önceki belgelere oranla ileri kuralları getirememesi, yalnızca içerik yönünden değil, yapısı ve denetim sistemi

yönlerinden de yetersiz kalması bakımından Avrupa işçi sınıfı için tam bir hayal kırıklığı olacaktı. Ve muhtemelen, AB'nin ne olup ne olmadığı sınıf tarafından daha o dönemde anlaşılacaktı. Ancak, ETUC'nin görevi de zaten bu gibi durumlarda başlıyordu. Ve Avrupa Sosyal Şartı gibi hiç bir yaptırımı ya da cezai müeyyidesi olmayan bir "temenni ve dilekler manzumesi" bile, Avrupa'da sevinç, mutluluk ve coşkuyla benimsendi. Türkiye'nin 1989 yılında ve çeşitli çekinceler koymak suretiyle (bu da bir başka aldatmaca: çekince koyarak, sanki uygulanmak zorunda olan bir kurallar bütünüymiş gibi gösterilmeye çalışılıyor. Oysa gerek ILO sözleşmeleri, gerekse AB mekanizmalarının sosyal hükümleri zaten yaptırım gücü olmayan metinler) dahil olduğu Sosyal Şart, çalışma hakkından, örgütlenme hakkına, adil ücret alma hakkından sosyal güvenlik ve sosyal yardım alma hakkına kadar onlarca standardı birer "hak" olarak tanıdığını belirtiyordu.

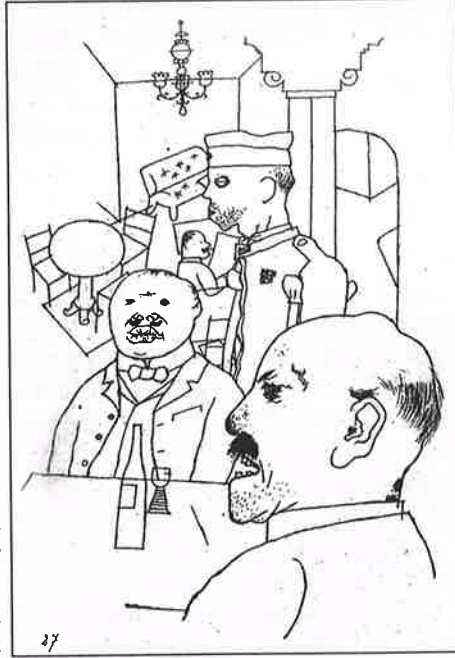
70 ve 80'li yıllar Avrupa işçi sınıfının neredeyse tümünden kendi içine kapandığı, Birlik ile ilgili genel gidişat dışındaki gelişmelere, dünya emek hareketine ve kapitalizmin küreselleşme sürecine yabancılaştırıldığı bir dönem oldu. Marksist ideoloji, sınıfsal perspektif, enternasyonalizm gibi kavramların da büyük ölçüde unutturulduğu bu dönem, 1989 yılında kıtanın doğusundaki onlarca yıllık sosyalizm güvencesinin bitirilmesiyle noktalandı. Kazanımlarını sosyalizm sayesinde geliştiren Avrupa emekçilerine bu olay, "kıtaya demokrasinin egemen oluşu" diye empoze edildi. Kapitalist sistemde demokrasinin ne anlama geldiği ise asıl bundan sonra anlaşılacaktı.

AB'NİN SOSYAL MASKESİ DÜŞÜYOR

AB karar mekanizmaları, 80'li yıllar boyunca İngiltere'de M. Thatcher öncülüğünde, fakat Birlik genelinde alttan alta yürüttükleri liberalleşme girişimlerini Sovyetler ve Doğu Bloğundaki rejim değişimi sonrasında daha da hızlandırdılar ve artık çabalarını gizlemeye gerek olmadığına ikna oldular. Saldırıları birbiri peşi sıra geldi:

1991 yılında yapılan IGC-Hükümetlerarası Konferans'ta imza altına alınan Maastricht Anlaşması ile getirilen kriterler bir yandan AB karar alma mekanizmalarını güçlendirirken, bir yandan da geri kalan bir takım sosyal hak ve kazanımların Avrupa sermayesine gasp edilmesini öngörüyordu. Bu kez, Avrupa'da tek para birimi sistemine (EMU) geçilmesi gibi bir mazeretin ardına gizlenen anti-sosyal hedefler arasında, sözde makro ekonomik istikrar adına ekonomik ve sosyal alanların kontrolünün Avrupa Merkez Bankası'na teslim edilmesi (deva-

lasyon, faiz arttırımı gibi ekonomik kararlarda ülkelerin yetkilerinin kaldırılması), bütçe disiplininin bir ön koşulu olarak kamunun ekonomideki rolünün en aza indirilmesi, sosyal harcamaların kısılması da bulunuyordu. "Parasal Birlik", "Sosyal ve siyasal Birliğe uzanan yol" söylemleri, Avrupa emekçilerinin tepkilerini susturmaya yetmedi. Anlaşma maddelerinin hayata geçirilmesiyle birlikte özelleştirmelerin hızlandırılması ve işsizliğin hızla yükselmesi tüm AB ülkelerinde özellikle sendikalarda örgütlü emeğin kontrollü bir şekilde sesini yükseltmesine neden oldu. Fransa'da 1994 ve 1995 yılında yaşanan işçi eylemleri aslında Maastricht hukukuna karşı çıkıştan başka bir şey değildi.

Süreç, AB'nin bir başka girişimiyle daha da şiddetlenecekti. Çünkü, Avrupa sermayesi artık eski Doğu Bloğu ile "kucaklaşmak" istiyordu. Bu yeni talebe bir isim bulmak hiç de zor olmadı: AB Genişleme Süreci. Amaç ise son derece açıktı: Avrupa'da görece yüksek olan emek standartları ve iş gücü maliyetlerinden, üstelik kıta değiştirmeye bile gerek duyulmadan kurtulmak ve yeni sömürü alanlarıyla yeni pazarlara kavuşmak. "Genişleme süreci" söz konusu ülkelere büyük umutlar vaad ettiği için, Batı sermayesine gerekli ekonomik-sosyal tavizler de kolaylıkla alınabiliyor, Batı Avrupa sermayesi hızla bu yeni alana akıyordu. İşçi sınıfı yine iki arada bir derede kalmıştı. "Genişlemeye Hayır" deseler milliyetçilik sayılacak, destek verseler işsiz ve korumasız kalacaklardı. Üstelik karşı tarafın olayı sunuş biçimi de Avrupa'lı emekçilerin yıllardan beri savunduğu hedef ve ideallere çok benziyordu: sürekli olarak tekrar edilen, adeta bir slogana dönüşen söylem, "Avrupa halkı refahını Doğu Avrupa ülkeleriyle paylaşmaya hazır" şeklindeydi. Paylaşma ile kastedilen ise sadece emekçiden emekçiye transferdi. Bu kez, şimdiye kadar üyelerinin AB politikalarını tepkisiz kabul etmeleri için elinden geleni yapan Avrupa sendikaları da cezalandırılıyordu. Tek tek kapatılan firmalarda ya da KİT'lerin özelleştirilmesi sırasında yaşanan işten çıkarmalarda—kapitalist sistemde her zaman yaşandığı gibi öncelikle örgütlü iş gücü hedefleniyordu.

TEMEL HAKLAR ŞARTI

Maastricht ve AB Genişleme sürecinin AB işçi sınıfı üzerindeki etkileri ve ödenen bedellere ge-

lince: AB düzeyinde %10'ları aşan işsizlik ve ortalama %30'lara varan sendikasızlaştırma! Sendikal örgütlülüğün gerilemesi, verilen tavizleri de arttırıyordu. Örneğin "esnek istihdam" uygulaması pek de karşı çıkılmadan kabul edildi. Çünkü işsizliğin paylaşılması gerekiyordu, daha doğrusu böyle deniyordu. Kısaca, AB'deki işsizliğin günah keçisi, AB'nin "katı" emek standartları ve kurallı çalışma yaşamı olarak belirlendi.

Ancak, ezeli hesaplaşma bu kadarla kalmayacaktı. 2000 yılı Eylül ayında Fransa-Biarritz'de yapılan toplantıda kabul edilen "Avrupa Temel Haklar Şartı", ilk duyumlar sonrasında

Sendikalar tarafından büyük bir memnuniyetle karşılanmış, hatta temel hak ve özgürlüklerin ilk kez AB anayasasına (Treaty) dahil edilecek olması dolayısıyla geleceğe dönük umutları arttırmıştı. Ancak Şart taslağının kamu oyuna açıklanmasıyla birlikte, süreç içerisinde "kazanılmış" bütün emek haklarının Şart'ın dışında bırakıldığı ortaya çıktı. Ayrıca, bu kabul edilemez haliyle bile, Şart içinde ağırlıklı olarak yer tutan siyasi hakları güvence altına alan yaptırımların bulunmayışı akıllara "Acaba, sadece bir sus payı olarak mı anayasa değişikliği ile birlikte sunuluyor" sorusunu getiriyordu.

7 bölüm ve 54 alt maddeden oluşan Temel Haklar Şartı'nda Avrupa Sosyal Şartı ile İşçilerin Temel Sosyal Haklarına İlişkin Topluluk Şartı'na ve bunların bağlı protokollerine gönderme bile yapılmadığı ve Sosyal Şart'ta güvence altına alınmamış olsa bile zikredilen emek haklarının yok sayıldığı, kamu hizmetlerinden ücretsiz yararlanma hakkı, ücretsiz eğitim alma hakkı, sosyal güvenlik sistemlerinden ve işsizlik sigortasından yararlanma haklarından ve fikri mülkiyet haklarının toplumsal yarar gözetilerek kullanılması zorunluğu ile araştırma yapma özgürlüğünden hiç bir şekilde söz edilmediği; iş güvencesi konusunda ise "haksız işten çıkarmalara" gönderme yapıldığı, fakat "haksız olma"nın kriterleri tanımlanmadığı için işverenlere genel olarak işten çıkarma fiilinde haklı zemin yaratılmak istendiği dikkat çekiyordu. Aralık ayı başında Fransa'nın Nice kentinde yapılan Hükümetlerarası Zirve'de imzaya açılmasına karar verilen Temel Haklar Şartı taslağı Avrupa emek hareketi tarafından büyük bir tepkiyle karşılandı. Avrupa sermayesinin önümüzdeki süreçte özelleştirmelere hız kazandıracağı, en azın-

dan fiili uygulamalarla meşruiyet kazanmış olan sosyal hakların da ortadan kaldırılmak istendiği çok açıktı.

ICFTU RAPORU—“AB'DE EMEK HAKKI İHLALLERİ”

Fakat Nice zirvesinde karara bağlanacak esaslar sadece Temel Haklar Şartı ile sınırlı değildi. AB karar mekanizmalarında önemli değişiklikler planlanıyor, örneğin “oy birliği” ile karar alma yerine, “nitelikli oy çokluğu”na dayalı oylama sistemine geçilmesi ve böylece sermaye lehine alınacak kararlarda, karşılaşılması muhtemel muhalefetin önünün kesilmesi planlanıyordu. Ayrıca Dünya Ticaret Örgütü’nün Uluslararası Tahkim mekanizması AB’ye taşınmak isteniyor, DTÖ toplantılarına AB adına katılacak tek resmi organın Avrupa Komisyonu ile sınırlı olması ve tek tek üye devletlerin bu toplantılara sadece birer gözlemci olarak katılması öngörülmüyor, üye devletlerdeki sosyal standartların AB’nden yüksek olduğu durumlarda Komisyona verilecek yetki ile bu tür hakların AB düzeyine geriletilmesinin yolu açılıyordu.

Aslında, Temel Haklar Şartı taslağının açıklanmasından 2 ay önce, Temmuz 2000’de ICF-TU-Dünya Sendikalar Konfederasyonu tarafından yayınlanan “Avrupa Birliğinde Emek Hakkı İhlalleri” başlıklı rapor bile tek başına, AB’nin kapitalizmin bölgesel bir bloğu olduğunu ortaya koymuştu. Söz konusu rapora göre:

AB’deki emek uygulamalarının pek çoğu, kabul edilmiş uluslararası emek standartlarının altında kalıyor. AB ülkelerindeki kadın emekçiler ayrımcılıkla ve çocuklar ve mahkumlar ise zorunlu çalışma ile karşı karşıya. İstisnasız bütün Avrupa ülkelerinde kadınlar, benzer işte çalışan erkeklerden daha düşük ücret alıyor ve çok daha zor terfi ettiriliyor. Örneğin İtalya’da kadınlar aynı işi yapan erkeklerden %20 daha az ücret alıyorlar. AB’de kişi başına milli gelirin en yüksek olduğu ülke konumunda olan Luxemburg ise, AB içersinde kadın-erkek eşitsizliğinin en fazla olduğu dört ülkeden biri ve ILO’nun ayrımcılıkla ilgili 111. No’lu sözleşmesini ülke yasalarına geçirmeyen tek AB ülkesi. İspanya’da kadınlar, aynı işi yapan erkeklerden %27 daha düşük ücret alıyorlar. Yine İspanya’da sekreterlik yapan erkekler, sekreter kadınlardan %13 daha fazla ücret karşılığında istihdam ediliyor. Hollanda’daki kadın-erkek ücret dengesizliğinin oranı ise %24. Belçika’da çalışan her üç kadından biri cinsel tacize uğruyor. Yunanistan ise cinsel tacizin en yaygın olduğu ülkelerden biri ve kadınların olayı dava konusu yapması bir şekilde engelleniyor. Aralarında Fransa, İtalya, Yunanistan, Portekiz, İngiltere ve İspan-

ya’nın da bulunduğu pek çok AB ülkesinde hala çocuk işçi kullanılıyor. Örneğin Portekiz’de 16 yaşın altındaki 40 binden fazla çocuk metalurji, kimya, tekstil vb. tehlikeli sayılabilecek işlerde istihdam ediliyor. Bu çocuklar günde yaklaşık 10 ila 14 saat çalıştırılıyorlar. İngiltere’de 13-15 yaş arası çocukların %40’ı kayıt dışı ve illegal işlerde çoğunlukla part-time uygulama ile çalıştırılıyor. İngiltere’nin Kuzeydoğusunda yapılan bir başka araştırmaya göre bu bölgede çalışan çocukların %25’i 13 yaşın altında ve bunlar arasında %44’ü de çeşitli iş kazalarından ötürü yaralanmış bulunmakta. Fransa, Almanya, Avusturya, İspanya ve İngiltere ILO normlarıyla yasaklanmış olmasına rağmen mahkumları özel sektörde ve rızalarını almaksızın çalışmaya zorluyorlar. İngiltere’de sosyal güvenceden mahrum, ücretsiz ve korumasız olarak bu işlerde çalışmayı kabul etmeyen mahkumlar af şanslarını da kaybetmekteler. Yine AB ülkelerinden Belçika, Almanya ve İngiltere’de —bu alandaki tüm ILO sözleşmelerini yasalarına geçirdikleri halde— işçilerin sendikalaşmasını engellemek için yapılan her türlü işveren girişimine göz yumuluyor. Bunlardan Belçika’da işverenler grevleri sonlandırabilmek için özel mahkemeleri kullanabilmekte ve sendikal faaliyeti bitirmek için işten çıkarma tehdidine başvurabilmekte. Almanya’da öğretmenlik, posta dağıtıcılığı ve telefon hizmetleri gibi kamu görevlerinde greve gitme yasağı uygulanıyor. (ICFTU Araştırmasından — Temmuz 2000)

Bu gerçekleri bilerek ve Avrupa’daki emekçilerin günden güne kötüleşen yaşam koşullarını görerek hala Avrupa Birliği’ni bir kurtuluş gibi algılamak ya da AB’deki standartları Türkiye’dekilerle karşılaştırıp ardından da “orası buradan iyi” gibi basit bir sonuca ulaşmak yerine, kapitalist sistem sürdüğü sürece hiç bir yapının işçiler ve halkların yararına olmasının mümkün olmadığını hatırlamak, azınlık ve göçmen haklarından bahsedilen bir Birlik’te insan haklarından söz edilemeyeceğini bilmek ve toplumun azınlık, göçmen vb. alt gruplara bölünmesi halinde eşitlik, dolayısıyla demokrasi kavramlarının yok olacağını düşünmek gerekiyor. Ayrıca, sol ve emekten yana siyasi yapıların bir görevi de toplumu, “Türkiye AB’ye girsin mi, yoksa girmesin mi?” gibi, gerçek sorunun dışına iten tartışmalara doğru bir yön kazandırmak ve kapitalist sistem içinde zaman zaman ve sadece geçici olarak “bahsedilen” hakların bir güvence olamayacağını, içine dahil olunan bloğun —demokrasi maskesi takmış bile olsa— ancak varlık sahibi olanların haklarını güvence altına alan bir demokrasi anlayışı olduğunu kanıtlamak olmalıdır.

21.Yüzyılda bağımsızlık mücadelesinin öncülleri

Mehmet Özgen

Anti-emperyalist mücadele ve bağımsızlık sorunu, kapitalizme karşı sınıf mücadelesinin özgül bir biçimi olarak kavranabilir ancak: küresel sermayeye yerel düzeyde politik saldırının özgül biçimi

Küreselleşme sürecinde bağımsızlık talebinin, anti-emperyalizmin bilimsel, dolayısıyla gerçekçi olmayan bir istek olduğu pek çok kez söylendi, hatta bu tür istemlerin Marksizmle bağdaşmayacağı ileri sürüldü.

Nedir dayanakları? Tüm dayanaklar küreselleşme sürecinde mündemiç. Ulusal ekonomilerin dünya pazarında bütünleşmeleri, karşılıklı bağımlılık, sermayenin uluslararasılaşması, ulus-devletin aşınmakta oluşu, üretim sürecinin, üretim sektörlerinin küreselleşmesi. Özetle, küreselleşmenin bütün görüngüleri anti-emperyalizmin, bağımsızlığın olanaksızlığına dayanak olarak gösteriliyor.

Bu yaklaşım özünde ya emperyalizmin aşıldığı varsayımına, ya da ona teslimiyete, kurumsal yapılarına katılarak reforme etmenin olanaklılığına olan inanca dayanabilir. Ama politik açıdan ikisi de aynı kapıya çıkar. Ne var ki, doğrudan bunu söylemenin teorik ve politik çıkmazlar yaratacağının sezisiyle, örtük bir dille konuşurlar. Solun büyük bir çoğunluğu bu yaklaşımların etkisi altındadır. Politik gündeminde bağımsızlık mücadelesi, anti-emperyalist mücadele gibi kavramlar çoktandır yer almıyor. Bunun Türkiye solu açısından, evrensel koşulların yanısıra, kendine özgü "özel" nedenleri de var. Kürt sorununun "ulusal ve demokratik" bir sorun olarak varlığı ve mücadelenin ağırlıkla bağımsızlıkçı temalarla sürdürülmesi sanki bu coğrafyadaki halk bütün olarak emperyalizmin egemenliği ve sömürüsüne tabi değilmiş gibi metafizik bir yargıya yol açmıştır.

Küreselleşmeyi tanımlamaya dayanak oluşturan olgular elbette ki ampirik olarak gerçek olgular. Ama her ampirik olgu gibi, gerçekliği yansıtmaz. Yansıtıyorsa, Marx'ın söylediği gibi, bilime gerek kalmazdı. Bilgikuramsal düzeyde Marksizmle pozitivizm arasındaki en basit ayırım budur. Mesela, dünya kapitalist sisteminin hiyerarşik yapısı ve o yapı içindeki egemenlik ilişkileri, ampirik olarak görünen şeyler değildir. Bunlar bilimsel-teorik analizin konusunu oluştururlar. Sorun burda düğümleniyor..

Küreselleşmenin ayırdedici özellikleri olarak gözlenen olgular bu ilişkileri ve hiyerarşik yapıyı değiştiriyor mu, değiştirmiyor mu? Bilimselliğin ölçütü budur. Ama küreselleşmeciler soruna bu açıdan yaklaşmazlar. Böylece sistemin merkezinin buna kesinlikle izin vermediğini, G. Kore'yi, Asya Kaplanları'nı geri kusmasıyla bunu bir kez daha kanıtladığını görmezden gelirler. Olgulardan ha-

reket etmeyi bir yöntem olarak kabul etsek bile, yine de küreselleşmeyi yalnızca bir kısım olgular kümesine dayanarak açıklıyorlar. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte, "gelişmiş", "azgelişmiş", "yoksul" diye tanımlanan ülkelerin dünya sisteminde edindikleri ekonomik ve politik konumları yitirmeleri; ithal ikameci politikaları, kalkınma stratejilerini terketmek zorunda bırakılmaları; dünya ticaretindeki kimi imtiyazlarından artık yoksun olmaları da birer tarihsel olgu değil mi? Emperyalistler bunlara her gün yenisini ekliyor. Yani emperyalizm, uluslararası işbölümünde ve dünya sisteminde 19. ve 20. Yüzyılda biçimlenen statülerin değişmesine yol vermek eğiliminde değil.

ÜÇÜNCÜ DÜNYA VE SONU

Bütün bunlara karşın emperyalizm ve anti-emperyalist mücadele konusundaki uzlaşmacı eğilimler nasıl oluyorsa etkili olabiliyor? Bunun tarihsel ve ideolojik nedenleri var. Şimdi bunlara bakalım.

2.Dünya Savaşı sonrası süreç sömürgecilikten yaygın bir çıkışın yaşandığı bir dönem oldu. Savaşın sonra dünya iki bloka ayrılmıştı. Otuz yıl boyunca iktisadi alanın siyasal bir müdahaleye ihtiyaç duyduğu inancı ve uygulamaları revaçta oldu. İşte bu koşullarda Batı'nın temsil ettiği adaletsiz düzeni reddeden, ancak Sovyet yörüngesine de girmek istemeyen ülkeler, 1955'te Bandung, 1961'de Belgrad Konferanslarının ardından Bağlantısızlar Bloku'nu oluşturdular. İki blok arasında, bağımlılıktan kurtulmak için üçüncü bir yol arayışı içinde, içe dönük bir modernleşme ve planlı kalkınma modellerini atmaya çalıştılar. Kapitalizmin bir genişleme dönemini yaşıyor olması bu tasarının

tarihsel olabilirliği hayalini canlı tuttu. Reel Sosyalizmin iktisat ve siyaset politikalarından etkilenen, dış politikada bağımsız ya da tarafsız bir politika izlemeye çalışan bu ülkelerin oluşturduğu Üçüncü Dünya, ağırlıklı ulusal burjuvazilerin ideolojik tercihlerini yansıtan siyasal bir gruplaşmayı ifade ediyordu ve bu yüzden son derece farklılık gösteren heterojen bir oluşumdur, bu nedenle de kurumsallaşamamıştı. Tito'nun Yugoslavya'sı, Vietnam, Çin ve Küba'nın yanında Hindistan, Mısır, Cezayir, Endonezya, Libya, Sudan gibi ülkeler de bu blokta idi. Bu ülkelerin bir çoğu (bazıları Marksizmi rehber alan) anti-sömürgeci ve ulusal kurtuluş devrimlerini gerçekleştirmişlerdi.

Öte yandan, Alman Devriminin 1919'da yenilgisinden sonra Bolşeviklerin stratejik olarak Doğu'ya yönelmesi, "burjuva demokratik kurtuluş hareketlerini" desteklemesi, 60'lı yıllarda Sovyetler tarafından bu kez "kapitalist-olmayan kalkınma yolu" olarak formüle edilip bu ülkelere telkin ediliyordu. Bu doğrultuda Türkiye dahil bir çok ülkede sinai yatırımlar gerçekleştirdiler. Ekonominin devlet tarafından düzenlenmesi bir ulusal kurtuluş biçimi olarak algılanıyordu. Bir çok ülkede madenler, stratejik işletmeler millileştirildi; ulusal pazarı korumak için dış ticaret görece devlet tekeline alındı. SSCB ve Çin de kendilerine yakın hareketleri destekliyorlardı. Nehru gibi ılımlıların yanı sıra, Tito, N'Krumah, Nasır gibi liderler emperyalizme karşı savaşılmıştı ve yana bir tutum izliyorlardı. 1966'da Havana'da Asya, Afrika, Latin Amerika Halkları Dayanışma Örgütü'nün kurulması anti-sömürgeci, anti-emperyalist söylemlerin yaygınlaşmasını pekiştiriyor, Amerikan emperyalizminin Vietnam'da yenilgiye uğratılması, ulusal kurtuluş hareketleri için önemli bir güç ve moral iklimi yaratıyordu.

Ne var ki 70'li yıllarda Bağlantısızlar (77'ler) Hareketi inandırıcılığını yitirdi. Siyasal bağımsızlığın kazanımından sonra öne çıkan sınıf mücadeleleri bu ülkeleri ABD ya da SSCB'ye yakınlaştıran bir faktör oldu. Kalkınma modeli çoğu yerde başarısızlığa uğradı. Başarısızlık borç krizini üretti. 80'li yıllarda kapitalist sistemin krizi ile birlikte emperyalizm, Reagan ve Thatcher politikalarıyla karşı saldırıya geçmişti. Borç krizi, Sovyetler'in dağılışı, yapısal uyum politikalarına boyun eğmeyi kolaylaştırmış, "3. Dünya" koşulları ortadan kalkmıştı. Bunun yerine yavaş yavaş az gelişmişliği, yoksulluğu, ekonomik ve sosyal bir statü olarak ifade eden "Güney" sözcüğü geçti. Kriz ortamında Kuzey ülkeleri, Güney ülkelerine dünya ekonomisiyle bütünleşmekten ve bunun yolunun da serbest piyasa ekonomisini gerçekleştirmekten geçtiğini tavsiye eder oldular. Bunu IMF ve Dünya Bankası ile ve yörelerindeki ekonomistler ordusuyla dünyanın dört bir köşesine empoze ettiler. Bu yolda Güney'in bazı ülkeleri, özellikle Asya Kaplanları, iletişim teknolojisi alanında, kısmi başarılar da gösterdiler. Bu, dışa dönük modelle Kuzey'e doğru sınırın aşılabileceği demektir. Sonuçta, "gelişmekte olan" ülkeler, gelecekleriyle ilgili stratejilerini kökten değiştirerek bir zamanlar tartıştıkları egemen dünya dü-

zenine katılmaya başladılar. Dolayısıyla bu, bağımsızlık taleplerini gözden düşürmek için yoğun bir ideolojik kampanyanın nesnesi oldu. Gelişmek için sistemden kopuş'un anlamsızlığı tanıtılmış oluyordu. Sovyetler'in krizi ve sonuçta dağılması da Ekim Devrimi'yle sistemden kopmuş olmasına bağlanıyordu. Bütün bunlar Üçüncü Dünya ülkelerindeki devrimci hareketlerin gerilemesine neden oldu.

KÜRESELLEŞMECİ İDEOLOJİ

Ulusal toplumların dünya kapitalist sistemiyle bütünleşmesi evrenselleşmenin de koşullarını yarattı. Metanın biçiminde, dağıtım mekanizmasında içselleşen kapitalist ideoloji kendisini kültür aracılığı ile evrenselleştiriyor. Çünkü kültür hem ideolojinin havuzudur, hem de kullanım değerlerinin düzenlenme tarzı. Böylece, kapitalist sistemin doğası gereği, kullanım değerinin değişim değerine uymak zorunluluğu nedeniyle kültür de tekbiçimlileşmeye maruzdur. Mimariden resime, müzikten edebiyata kadar bütün kültür biçimleri, giderek artan ölçüde insanları satınalmaya ikna etmenin araçlarına, yaşamın tüketim kalıplarına göre düzenlenme tarzının öğelerine dönüştükçe, kültür de görece özerkliğini yitirmekte ve metalaşmaktadır. Bu, küresel düzeyde yaşanan bir süreç. Çünkü, emperyalist metropollerden sömürülen ülkelere, uydu teknolojinin bütün gezegeni kuşatır düzeye erdirdiği kitle iletişim araçlarıyla yaygın ve yoğun bir kültür istilası söz konusudur. Bu görsel ve işitsel araçlardan yayılan görüntüler, sözcükler, ahlaki değerler vb., dünyanın her köşesindeki edilgen alıcılarının istek ve gereksinimlerini, davranış biçimlerini, olayları algılama ve kavrama biçimlerini yönlendirirken, böylece toplumsal ve öznel varoluş tarzlarını Batılı normlara göre yeniden biçimlendirirken, sonuçta onların her türlü kültürel yaratıcılığını da köreltmektedir.

Kültürün tekbiçimlileşmesi, "havuzun" kuruması demek. Çünkü yerel ve evrensel düzeyleriyle özgün varoluşların bütünlüğü anlamında kültürel havuz, uygarlığın ve ideolojilerin alternatifler deposudur. Bu açıdan baktığımızda tekbiçimlileşme kültürün çok renkliliğini, yaratıcı dinamizmini yitirmesi demektir. Dolayısıyla, beslenme havuzu olarak işlev gördüğü ideoloji de kendini yeniden üretemez olur. Burjuva ideolojisinin durumu bugün tam da budur. Yani, bir yandan kültür aracılığı ile evrenselleşirken, öte yandan kültürü de, evrensel ve yerel kaynaklarını tekbiçimlileştirmekle yok etmektedir. Böylece kültürel evrimin yaratıcı dinamiklerden yoksun bırakılması esneklik yitimine, toplumsal yapı ve davranış biçimlerinin katılaşmasına ve sonuçta kültürel çöküşe yol açıyor. Batı sinemasının korku ve şiddeti neredeyse ana tema haline getirmesi boş bir fantezi değil, esneklik yitimi ve katılaşmanın yansıması. Dolayısıyla gelişen, barbarlık pratikleri olmaktadır. Yok edilen, yozlaştırılan ise halkların kültürlerindeki adalet duygusu ve direnme öğeleridir.

Küreselleşmenin ya da "geç kapitalizmin kültürel mantığı" olarak rol oynayan postmodernizm ise, yalnızca tarihsel sürekliliği görmezlikten gelmekle

kalmıyor, zaman enlemini de birbiriyle bağlantısız, ilişkisiz parçalara ayırıyor; insan yaşantısını zaman içinde bir dizi arı ve bağlantısız "şimdiki-an"a indirgiyor. Parçalanmayı, bölünmeyi meşrulaştırmak; yerelliği, toplumsal gruplaşmada ortaya çıkan her türden fetişizmi yüceltmek; bütünselci teorileri reddetmek, sonuçta, politik, ekonomik uluslararası işbölümünü, küreselleşme vb. süreçleri kavramayı perdelemeye yarıyor. Çünkü kültürel değişmeyi, insanın zaman deneyiminde yapısal olarak öngörülmesi gereken temel süreçlerle ilişkilendirmiyor. Peki, geriye kalan nedir? Geriye kalan, bu temel süreçlerden soyutlanmış bir özgürlük ve demokrasi mücadelesi, toplumsallıktan, sınıfsallıktan soyutlanmış bir bireyselliktir. Bunlar, bir toplumun "vicdanı" olarak tanımlanmış aydınların zihnini çeliyor öncelikle.

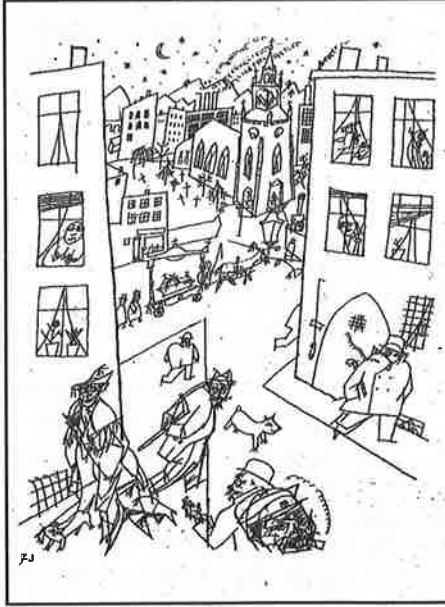
Peki, bağımsızlık mücadelesi açısından değişen bir şey yok mu? Çok şey var. Öncelikle sorun, eski teorik şemalar içinde ele alınamaz artık. Egemenlik/bağımlılık, sömürgeci/sömürge gibi kavram çiftleri sorunun biçimsel yanını ortaya koyma yeteneği ile sınırlı. Bu sınırlılığı, modernizm eleştirileri ve bu eleştiriler ışığındaki tarihsel analizler, gözardı edilen önemli boyutları ve bakış açılarını ortaya koyarak göstermişlerdir.

Burada modernizmin öteki yüzüne, emperyalizme ideolojik temel teşkil eden Avrupamerkezciliğe değinmeliyiz. Ama bu kavramı, Wallerstein'ın işaret ettiği gibi, "Avrupa'nın yaptığı her şeyin yanlış analiz edildiği ve hem bilim, hem de siyasal dünya için tehlikeli sonuçlar yaratmış olan yetersiz çıkarımlar," bütünü olarak anlamak gerekir.

EMPERYALİZMİN İDEOLOJİK TEMELİ: AVRUPAMERKEZCİLİK

Burada modernizmin öteki yüzüne, emperyalizme ideolojik temel teşkil eden Avrupamerkezciliğe değinmeliyiz. Ama bu kavramı, Wallerstein'ın işaret ettiği gibi, "Avrupa'nın yaptığı her şeyin yanlış analiz edildiği ve hem bilim, hem de siyasal dünya için tehlikeli sonuçlar yaratmış olan yetersiz çıkarımlar," bütünü olarak anlamak gerekir.

Avrupa'nın kültürel oluşumunun, dolayısıyla burjuva kültür ve ideolojisinin iki boyutu var: 1) Ronesans ve aydınlanma ile metafizik kültür ve ideolojiden kopuşunun ona kazandırdığı evrenselcilik; 2) bu evrenselci eğilimle çelişen ve varolmayan bir tarihsel süreklilik savı, yani Avrupamerkezcilik. Bu sav, antik Yunan'ı Batı kültürünün; Mısır, Mezopotamya, İran, Hint ve Çin'i Doğu kültürünün kökeni olarak gösterirken Batı kültürüne ayrıcalık ve üstünlük atfeder. Böylece çarpıtılmış bir dünya tarihi ve ona dayalı bir siyaset anlayışı geliştirir. Bugün, AB ülkeleri böyle bir tarih anlayışıyla Atina'yı Avrupa'nın kültür merkezi ilan etmişlerdir. Oysa eski Yunanlılar, Doğu dünyasının kültür alanı içindeydiler, Mısır, Babil ve Fenikeliler'den öğrendiklerini inkar etmiyorlardı. İkincisi, bütün karşıtlıklarına rağmen Hristiyanlık ve İslamiyet Helenizmin mirasçılarıdır. Batı, Helen düşüncesini daha çok İbni Si-

na, İbni Rüşd, Farabi ve İbn Haldun gibi İslam düşünürlerinden öğrendi. Özellikle Aristo geleneğinin büyük mirasçısı Endülüslü İbn Haldun, Marksist anlamda tarih biliminin ilk kurucusu olarak bilinir. Ve üçüncüsü, Avrupa'nın kültürel sürekliliği savını boşlukta bırakan, Ronesans'la antik Yunan arasında 15 yüzyıllık bir Ortaçağ tarihi var.

Avrupa tarihine özgü unsurları mitleştirerek insanlığın diğer kesimlerinin tarihini küçümseyen Avrupamerkezcilik, böylece bir yandan kapitalizmin oluşumunu çarpıtarak, onun ancak Avrupa'da ortaya çıkabileceği yargısını egemen kılmaya çalışırken, öte yandan, bugünkü merkez-çevre bölünmesine tarihsel bir süreklilik

ve kaçınılmazlık atfederek kapitalist sistemin doğasındaki kutupsallaştırmayı gizler. Merkez ve çevreler arasındaki eşitsizlikleri, ülkeler arası gelişmişlik farklarını tümüyle her ülkeye özgü "iç" sebeplere bağlar. Böylece hem eşitsiz gelişme yasasını, hem de çevresel (bağımlı) ülkelerde giderek artan adaletsiz gelir dağılımında kendini gösteren (ulusal ve sosyal) çifte kutupsallaşmanın küresel ölçekte sermaye birikiminin bir sonucu olduğunu perdeler.

Avrupamerkezcilik modernizmle özgül (Batılı) bir yaşam tarzını, Batılı olmayan yaşam tarzının evrileceği nihai hedef, evrensel bir model olarak, işbirlikçi yönetici sınıflar vasıtasıyla bugüne kadar yoksul halklara dayattı. Böylece farklı toplumlardaki özgül değişimleri böyle bir evrimin yasaları içinde yer alan "aşamalar" olarak gösterdi. Yerel burjuvaziler ulusal devlet projelerini ve kalkınma stratejilerini bu modele uydurdular.

Aydınlanmanın karakteristiği olan "medeniyet" kavramı modern yaşam tarzını ifade ediyordu ve önceki toplum biçimlerinde kısıtlanmış olan potansiyelin gerçekleşmesiydi. Böylece modern toplumun tarih öncesi yalnızca kendi geçmişinde değil, aynı zamanda Afrika, Asya ve Amerika'nın biçimlenmemiş ve durağan toplumlarında, "tarihsel şimdi" deydi. Batı Avrupa'nın modern toplumlarıyla dünyanın geri kalanı arasındaki ilişki medeniyet ile barbarlık, ilerleme ile durağanlık, gelecek ile geçmiş arasındaki ilişki olarak kavranıyordu. Başka bir deyişle, Modern Avrupa, kendini öteki medeniyetler arasında farklı bir medeniyet olarak görmekten çok, *benzersiz bir biçimde medeni* olarak gördü. Bu, Avrupalı olan her şeyin evrensel olduğu yargısını içeriyordu ve dolayısıyla, Modern Avrupa'ya bir uygarlaştırma misyonu yüklemeye meşruluk kazandırıyor. Böylece medeniyet kavramı, bu kavramın kuşattığı değer ve normları Avrupalı olmayan halklara dayatma bahanesiyle, modern toplumların tecavüzlerinin, baskı ve sömürülerinin, sömürgeciliğin meşrulaştırılması için kullanıldı. Bu, Batının, bu

halkların kendi geleceklerini temsil ettiği savına dayanıyordu. Bugün, bu açıdan değişen bir şey yok. Emperyalist devletlerin "Batı demokrasisinin değerlerini korumak" adına Batı dışındaki bölgelerde gelişen siyasi durumlara "müdahale hakkı"nı kendilerinde görmelerinin ardındaki mantık da aynıdır.

Özetle Batı kültürü ya da kolektif bilinci, başka bir kültürü tanımayı, dolayısıyla farklı kültürlerle etkileşimi, alışverişi dışlayan kültürel tekbencilige dayalıdır. Bu özelliği, kendi dışındaki tüm toplumsal kültürleri azgelişmiş, aşağı ve ilkel olarak nitelmesinde dışavurur. Özellikle 19. Yüzyıl antropolojisi Batı ile "geri kalanı" (Öteki) arasındaki ilişkilerin farklılık olarak değil, mekan ve zamanda mesafe olarak yorumlanmasını sağlayan ideolojik bir işlev görmüştür. Herşeyden önce sömürgeleştirme projesinin entelektüel haklılık ve meşruluk kazanmasına katkıda bulunmuştur. Bu, sadece geçmiş kültürlerin değil, bütün yaşayan toplumların geri dönülmez bir şekilde zamansal eğime, bazıları yuvarı, bazıları aşağı olan bir zaman akışına dahil edildiği bir şemanın oluşmasını özendirmiştir. Uygarlaşma, evrim, gelişme, kültürel asimilasyon ve modernleşmenin (ve bunların yakın akrabaları olan sanayileşme, kentleşme) kavramsal içeriği evrimsel zamandan türetilen terimlerdir.

Batı düşüncesinde bir kategori olarak ilkel, vahşi vb. gibi terimler (ve kabile, geleneksel gibi yumuşatılmış biçimleri), sıralama ve mesafelendirme araçları olarak kullanılır ve bunlarla fethedilen halklara farklı bir zaman tahsis edilir. Sömürgeciler kendilerini bu araçlarla meşrulaştırdılar. Bu nedenle, vahşilikten uygarlığa, köylülükten sanayi toplumuna geçiş gibi zamansallaştırmalar, amacı dünya pazarında egemenliği haklı çıkarmak olan bir ideolojiye hizmet etmiştir. Açıkta ki, zamandaşlığın inkarı egemenliğin ideolojik bir koşulu olarak rol oynadı. Batılı düşüncenin laikleşmesi (kutsal'ın, büyü'nün, tanrısal'ın yerine "aklın geçmesi"), Batılı'nın öteki'yle, diğer halklarla aynı zamanda varolma düşüncesinin reddini de içerir. Amerikalı antropolog J. Fabian şöyle diyor: "Ötekinin bizim zamanımızda bulunmaması, bizim söylemimizde -bir nesne ve kurban olarak- varlığının yoludur".² Dolayısıyla, öteki ile zamandaş olarak paylaşılan öznelarası zaman ve toplumlararası çağdaşlığa dayalı iletişimsel etkileşim inkar edilir. Bu aynı zamanda (bilgikuramsal açıdan), dil vasıtasıyla iletişimin zamansal maddiliğinin inkarıdır; çünkü konuşmanın zamansallığı, ben ile ötekinin çağdaşlığına işaret eder. Böylece, zamandan koparılmış idealist bir bilgi teorisi, kültürel, ideolojik ve politik tavırların, *egemenlik ilişkilerinin* bir sonucu olmaktadır. Çünkü zamandaşlık, farklı, çatışan ve çelişkili bilinç biçimlerinin problematik eşzamanlılığı demektir.

Sömürgeci-emperyalist yayılcılık, tek-yönlü, çizgisel tarih tasarımlarına ihtiyaç duymuştur: ilerleme, modernlik ve bunların negatif imajları; duraksama, azgelişmişlik, gelenek, böyle bir tarih tasarımının terimleridir, negatif imajlar birincilerle aynı zamanda varolmazlar. Dolayısıyla, bu tasarım ta-

rihi ardışık zamanla özdeşleştirir.

BATILILAŞMACILIĞIN REDDİ

Batı kültürünün tekbenciligi karşısında öteki konumunda olan kültürler açısından ise onun bakışını ve yargılarını benimsemek modern sömürgeciliğe evrilen süreçte evrensel bir hedef halini almıştı. "Kendi kendini yadsımak, hatta kendi varlığını tartışma konusu yapmak ve tamamen Batılılaşmak.. Öteki olmak için kendi özvarlığını yadsımak. Bilerek öteki gibi, ötekine benzer olmayı hedeflemek.."

Kamerunlu düşünürün³ özlü bir anlatıma kavuşturduğu bu yönelim, üçüncü dünya ülkelerinde "çağdaş uygarlık düzeyine erişme" (kalkınma-sanayileşme-modernleşme) şiarında ifadesini buldu. Ulusal kurtuluş devrimleri, hem burjuva önderlikler hem de Marksizmi klavuz edinmiş önderlikler açısından, bu amaç etrafında biçimlendi. Yönetici sınıfların benimsediği Batılılaşma veya modernleşme ideolojisi, geçmişten tam bir kopuşa ve kendinde eksik olanı gidermek için ötekine açılmak yerine, kendi kültürel benliğini yadsıyarak öteki (Batı) olma mantığına oturtuldu. (Bu arada Kemalizmi'de bu çerçevede değerlendirmek gerektiğini hatırlatalım). Ama sonuçta ne kendisi, ne de başkası olabilen şizofrenik bir kimlik doğurdu. Özellikle son on yılda daha net gözlemlenebildiği gibi bu süreç de neredeyse sınırına ulaştı.

Üçüncü dünya halkları Batılılaşmayı reddediyorlar bugün. Elbetteki bunun temelinde sömürünün, yoksullaşmanın nedeni olarak Batı emperyalizminin görülmesi var. Buna karşın bu reddiye, politik İslamın temel bir ideolojik bileşeni haline geldi. Çünkü bu asimilasyon tasarısına karşı çıkan tek akım, siyasal İslamdı. Üstelik bunu bilinçli bir şekilde, modernizmin eleştirisiyle yapıyorlar. Bu ideolojide, Marksist sol, modernleşmeci yönetici sınıfların ortağı olarak algılanıyor. Yani sosyalizm de Batı mamlu olarak kavranıyor. Bu kavrayışta gerçek payı yok değil. Zira solun çeşitli akımlarının ortak kimliği kültürel bir koşul olarak güçlü bir modernlik duygusunda kök salmış bir kimlik olduğu gibi, modernizm de solun önemli ölçüde rasyonalitesini oluşturur. Sosyalist sol —özellikle bizim tarihsel ve toplumsal gerçekliğimiz açısından baktığımızda— kalkınma, din ve laisizm gibi önemli konularda, ciddi bir biçimde Batılılaşma tasarısına eklemlendiği için, globalizmin ideolojik saldırısı karşısında evrensel ve yerel değerleri özgürleşme bağlamında bütünleştiren somut bir kültürel-siyasal tutum geliştiremedi. Batılılaşmanın iflasi karşısında kayıtsız kalması ve giderek marjinalleşmesi, sonuçta ezilenlerin somut bir özgürleşme alternatifinden yoksun kalmaları, geçmişe yönelik ütopyalara bel bağlayan akımlara yaradı. Bunu iyi değerlendiren siyasal İslam, suretini İran devriminde buldu. Ama bu devrim de kendi çıkmazını gösterdi, kendini mutlak olarak ötekini (Batıyı) yoksayan bir temele oturtmakla, yalnızca Batı düşüncesinin olumlu yönü olan evrenselciliği değil, kültürler arasında iletişim ve etkileşimi de yadsıdı.

Ne var ki bu, ideolojide (ve rejimin resmi söyleminde) böyle. İdeoloji toplumsal gerçekliği yansıtmıyor. İran'da Mollalar rejimi (siyasal İslam) toplumu hızla modernleştiriyor. Bunu, çağdaş dünyada kültürler arası iletişim ve etkileşimin kaçınılmaz olması nedeniyle yapıyor. İran toplumu da, Humeynici devlet de başka türlü ayakta duramaz. Söz gelimi Afganistan gibi olmak, İran toplumunun tarihsel, toplumsal, ekonomik dinamikleriyle uyumsuz çünkü. Kapitalizmi yadsımayan—tersine, her haliyle kutsayan siyasal İslam'ın İranda kendine göre de olsa toplumu modernleştirmekten başka alternatifi yoktur. (Modernleşme süreci ilerledikçe "kendisi" de değişecektir.) Rejim içi "ılımlılar-tutucular" çatışması, modern dünya ile etkileşimin ekonomik -siyasal iktidar çekişmesindeki yansımasıdır.

O halde, bağımsızlık ve emperyalizme karşı mücadele sorunu, bir kimlik sorunu olmanın ötesinde alternatif bir uygarlık geliştirme sorunudur. Bu aynı zamanda moderniteyi aşma, alternatif bir değerler ve rasyonalite sistemi geliştirme anlamına gelir. Sistemden devrimci bir kopuşu hedeflemeyen hiç bir strateji bağımsızlık getirmez. Bu yüzden bağımsızlık istemek, ulus-devlet, içe kapalı bir ekonomi, bağımsız kapitalizm istemek değildir; kapitalizme itirazı yükseltmek, emperyalist egemenlik ve sömürüye karşı çıkmaktır. Dolayısıyla, bağımsızlık talebiyle anti-emperyalizm, dün hiç olmadığı kadar özdeş kavramlardır.

EGEMENLİK VE BAĞIMLILIK İLİŞKİLERİ

Eskiden ulusal bağımsızlık, ulusal kalkınmanın önkoşulu olarak öne sürülürdü; ama daha çok da az gelişmişliğin, geri kalmışlığın aşılması anlamında. Oysa gelişmişlik ve az gelişmişlik, kapitalist üretim tarzının doğurduğu bir kutupsallık. Dolayısıyla, bu ikisi, her birinin tek başına bir anlamı olmayan, ancak birbiriyle ilişkisi içinde anlam kazanan bir kavram çiftidir. Bu nedenle, az gelişmişliği aşmak demek, *gelişmişliği de aşmak*, yani söz konusu ilişkiler bütünü (gelişmişlik-az gelişmişlik), kutupsallığın bizzat kendisini ortadan kaldırmak demektir. Bu olmadıkça her kisi de, kapitalist sistemin kutupsallık üreten doğası gereği, kutupsallık olarak yeniden üretilmeye devam edecektir. Bu açıdan bakıldığında "kalkınma" bir aldatmacadır. 1950'lerden bu yana Üçüncü Dünya ülkelerine önerilmiş olan kalkınma modelleri ve politikalarının sonucu, bu saptamayı bütün çıplaklığı ile ortaya koyuyor. Az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler dünya sisteminin üretici süreçlerinde kritik bir rol oynarlar, ama politik güçleri ve dünya ekonomisindeki payları bununla hep ters orantılı gitmiştir. Gelişmişlikle az gelişmişlik arasındaki fark, azalacak yerde, özellikle kapitalizmin yeni küresel yayılma döneminde, devasa ölçülerde büyümüştür. Bu, "kalkın-

ma"nın, emperyalizmin eskimiş bir ideolojik manipülasyonu olduğunun en somut göstergelerinden biridir.

Bir başka manipülasyon, küreselleşmenin "karşılıklı-bağımlılık" ürettiği, dolayısıyla, bağımsızlık isteminin "saçma"lığıdır. Bu kavram, mantıksal olarak, eşit ilişkileri içerir. Yani ülkeler ya da devletler ve ulusal ekonomiler arasında çıkarların eşdeğerliliğini varsayar. Diyelim ki, Uzakdoğu'nun iletişim teknolojisi ve ürünleri onun için bir avantaj ve üstünlük sağlıyor; Hindistan ve Türkiye için de tekstil. Dünyanın geri kalanı görece buna bağımlıdır; ama onlar da üstün olmadıkları bir başka sektöre. Dolayısıyla, karşılaştırmalı üstünlüklere dayalı bu kavram, ülkelerin ve ekonomilerin dünya sistemi içerisindeki merkez/çevre, egemen/bağımlı şeklindeki konum ve statülerinin, nihayet siste-

min temel karakteristiği olan hiyerarşik ilişkilerin ortadan kalktığını ya da sönümlendiğini ima etmiş olur. Ancak, Samir Amin'in de değindiği gibi, bu tür analizler, her şey bir yana, merkez ülkelerin veya küresel emperyalizmin etkinliğini ve denetimini, beş alandaki tekelle, yani 1) araştırma-geliştirme programları devasa harcama gerektiren teknoloji tekeli ile; 2) finansal akımları denetleyen tekellerle; 3) gezegenin doğal kaynaklarına ulaşmayı sağlayan tekellerle; 4) dünya kültürünü aynılaştıran ve siyasal manipülasyonlara uygun yeni olanaklar sağlayan kitle iletişimi ve medya alanındaki ve 5) kitle imha silahları alanında faaliyet gösteren tekellerle (Bu sonuncusu ABD'nin tekelinde) sağladığını görmezden gelirler. Bu tekeller, dünya ölçeğinde hiç bir zaman olmadığı ölçüde gelir dağılımı eşitsizliğini ve hiyerarşisini derinleştiriyor, çevre sanayilerini bir çeşit taşeron konumuna indiriyor.

Egemenlik ve bağımlılık ilişkileri, düne göre bugün daha keskindir. Bu, ekonomik ilişkiler alanında olduğu gibi siyasal alanda da böyle. Sermayenin çıkarlarıyla çelişen ulusal hukuk sistemleri, yasalar ortadan kaldırılmakta, görece demokratik siyasi karar alma mekanizmaları, yeni yöntemlerle (fast track) etkisizleştirilmektedir. Ülke parlamentoları, demokrasiler göstermelik hale gelmişlerdir. Emperyalist burjuvazi "kendi suretinde bir dünya" yaratmıştır. Böyle bir dünyada çalışan sınıflar, ezilen toplumsal gruplar bizzat ulus haline geliyor. Dolayısıyla anti-emperyalist mücadele ve bağımsızlık sorunu, kapitalizme karşı mücadelenin, sınıf mücadelesinin özgül bir biçimi olarak kavranabilir ancak: küresel sermayeye yerel düzeyde *politik saldırının* özgül biçimi.

(1) Immanuel Wallerstein, *Bildiğimiz Dünyanın Sonu*, s.194, Metis y. 2000,

(2) Johannes Fabian, *Zaman ve Öteki*, s. 194, Bilim ve Sanat 1999,

(3) Marcien Towa, aktaran, Serge Latouche, *Dünyanın Batılılaşması*, s.80, Ayrıntı, 1993

Modernleşme üzerine

Cem Somel

Osmanlı Devleti hiç bir zaman tam bir müstemleke olmadığı için bu toplumun aydını (müstemleke aydınlarından farklı olarak) hasmının "medeniyet"ini yakından tanıyamamıştır.

Bu yazının amacı, Türkiye sosyalist hareketine ayakbağı olan bir illete dikkat çekmektir. İletin adı "modernleşmecilik"tir.

Modernleşmecilik, gelişmiş ülkelerin sosyologlarının, tarihçilerinin uydurduğu bir az gelişmişlik kuramıdır. Bu kuram, az gelişmiş toplumların durumunu, bu toplumların kendi içsel dinamiklerine (daha doğrusu, dinamik eksikliğine, ataletine) bağlar. Modernleşmeciliğe göre, az gelişmiş toplumların gelişmesini köstekleyen, gelişmiş kapitalist toplumlara benzemelerini engelleyen, kendi geri yapı ve kurumlarıdır. Bunlar siyasi yapılar ve kurumlar (örneğin padişahlık, istibdat, patronaj), iktisadi yapı (tarımsal ekonomi, geri teknoloji), toplumsal yapı (geniş aile, bölgecilik, ağalık, şeyhlik vs.), geri zihniyet (dindarlık, tevekkül, hurafecilik, ilimde akla değil, nakle itibar etme, vs.) ve rasyonel olmayan davranışlardır (örneğin gösteriş tüketimi). Modernleşmeci görüş, kapitalist dünya sisteminin merkezini teşkil eden toplumları "norm" olarak görür. Az gelişmiş toplumlar norm dışıdır, anormaldir. Kalkınma sorununun özü modernleşmedir; yani az gelişmiş toplumları merkez toplumlara benzer hale getirmekten ibarettir.

Modernleşmeci görüş bugünkü gelişmiş kapitalist ülkelerin geçmiş yüzyıllarda Amerika'da, Asya'da, Afrika'da yaptığı merkantilist talanın, 19. Yüzyıldaki köle ticaretinin, 19. ve 20. Yüzyıl sömürgeciliğinin, Soğuk Savaş döneminde az gelişmiş ülkelere sayısız müdahalelerin az gelişmiş toplumların sosyal yapısı, kültürü, psikolojisi, ekonomisi üzerindeki tahripkâr etkilerini görmezden gelir. Bu görüşün özü, dünya kapitalist sisteminin bugünkü merkez-çevre kutuplaşmasını yarattığını inkâr etmektir.

Dünya kapitalist sisteminin merkezindeki siyasi güçler, modernleşmeci görüşü hem kendi toplumlarına, hem de az gelişmiş toplumlara telkin etmektedir. Merkez ülkelerin toplumları modernleşmeci çerçevede, kendi devletlerinin az gelişmiş toplumlara müdahalelerini "medeniyet götürme" olarak algılamaktadır. Az gelişmiş ülke aydınlarının birçoğu da modernleşmeci gözlükle, kapitalizmin Avrupa ve Amerika'daki—yani sistemin merkezindeki üstyapısını "medeniyet" olarak görmekte, az gelişmişliğin sebeplerini kendi toplumunun kültüründe, dininde, zihniyetinde, geleneklerinde, vs. aramaktadır.

Modernleşmecilik Marxçılıkta da görülmez değildir. Kendi devletlerinin fakir ülkelerin az

gelişmişliğindeki sorumluluğunu görmemeyi tercih eden Batılı Marxçıların sayısı az değildir. Bazısı, emperyalizmin az gelişmiş toplumlara kapitalist "gelişme" götürdüğünü iddia eder. Hatta, Bill Warren gibi, az gelişmiş ülkelerin sorunu fazla sömürülmek değil, az sömürülmüş olmaktadır diyeni bile çıkmıştır. Buna kanmamak gerekir. Bütün insanlar gibi Marxçının da bilinci, kendi yaşadığı toplumsal pratiğin ve şartların etkisi altındadır. Bu etkiyi görmek ve onu aşabilmek herkesin harcı değildir. Paul Baran gibi Batılı Marxçılar emperyalist dünya düzeninin işleyişini tahlil ve teşhir ederken, bazıları sistemin temeline dokunmama yönünde içgüdüsel bir refleks göstermektedir.

TARİHİ GÖRMEZDEN GELME

Türkiye'de birçok sosyalist aydın kendi toplumu-na modernleşmeci bakışla bakmaktadır ve bu, emekçi halk için bir talihsizliktir. Bizde modernleşmecilik, Tanzimat-Kemalizm çizgisinin devamıdır. Osmanlı Devletinin birkaç yüz yıl Avrupa'da yükselen kapitalizm karşısında yenilmesinin ve ezilmesinin neticesinde bu toplumun hakim sınıf aydını, komprador-işbirlikçi olmadığı durumda bile, müstemleke aydınlarının tipik aşağılık duygusuna kapılmış ve kendine "galip medeniyet"in bakışıyla bakmaya alışmıştır. Ancak Osmanlı Devleti hiç bir zaman tam bir müstemleke olmadığı için bu toplumun aydını (müstemleke aydınlarından farklı olarak) hasmının "medeniyet"ini yakından tanıyamamıştır. Böylece aşağılık kompleksi en ileri ve berbat boyutlara varmıştır. Türkiye hâkim sınıf aydını bu kompleksle Avrupalılara kendini kabul ettirmeye çalışıp tepindikçe de, kültürel asimilasyonu kabul etmiştir ama yine de dışlanan müstemleke aydınının bunalımını yaşamaktadır. Ne yazık ki bugün pek çok sosyalist aydın da modernleşmeci düşünceden ve ilişkilerinden kurtulamamaktadır.

Modernleşmecilik Türkiye sosyalist akımının siyasi çizgisine ve pratiğine yansımaktadır. Yansımalarından biri, hareketin kendi halkının eşitlik ve özgürlük mücadeleleri tarihini görmezden gelmesidir. İkincisi, kendi hâkim sınıflarının baskısına karşı Avrupa'dan medet umması, Türkiye'nin Avrupa tarafından sömürgeleştirilmesini görmezden gelmesidir. Kısaca inceleyelim.

Türkiye sosyalist akımında Anadolu sosyal mücadele tarihini öğrenme ve öğretme çabası yok denecek kadar zayıftır. Oysa birçok ilimizin ve ilçemizin geçmişinde türlü haksızlıklara, ada-

letsizliklere, baskıya ve sömürüye karşı isyanlar, direnmeler olduğu bilinmektedir. Ama sosyalistler bu isyanları ve direnmeleri ve bunların önderlerini ilham alınacak, sahiplenilecek ve tanıtılacak bir manevi miras olarak görmemektedir, değerlendirmemektedir. Zira modernleşmeci Marxçılık Osmanlı toplumunu "Asya tipi üretim tarzı" olarak sınıflandırıp bunu kapitalizme geçme dinamiği olmayan durgun, norm dışı bir sosyal formasyon olarak görmektedir. Ayrıca bu toplumdaki geçmiş mücadelelerin önderleri zaman zaman dini motifler kullandığı için ve bazan sonunda iktidarla uzlaştığı için, bu mücadeleleri önemsememektedir. Oysa Halil Berktaş'ın belirttiği gibi, geçmiş yüzyıllarda dini motiflerin rol oynamadığı ve hakim sınıflarla hiç bir uzlaşmanın görülmediği "temiz" köylü ayaklanması Avrupa'da da bulunmaz.¹ Anadolu'nun bir sınıf mücadelesi tarihi vardır ve bizim tarihi maddeciliği anlamamız ve öğretmemiz için en kullanışlı malzeme bu tarihte mevcuttur.

"MİTHAT PAŞA REFLEKSİ"

Nazım Hikmet'in ünlü şiiri sayesinde Bedreddin hareketi isim olarak bugün geniş bir çevrede tanınıyor, biliniyor. Nazım'ın bu tarihi olayı araştırma, halka tanıtmaya ve bayraklaştırma yolundaki teşebbüsünün devamı var mı? Nazım araştırıp yazmasa, yüceltmeseydi, ihtimal Bedreddin hareketi bugün sosyalistlerin çoğunca hiç bilinmeyecekti. Şimdi Babai isyanlarının, Celali isyanlarının mahiyetinin bilinmemesi gibi. Oysa toplumsal mücadele tarihimizin ortaya çıkarılması, İslamcı propagandanın etkisiyle Osmanlı geçmişini bir saadet ve ahenk devri sanan emek-

çileri uyarmak ve bilinçlendirmek için en etkili yoldur.

Sosyalist harekette modernleşmeciliğin değineceğimiz ikinci yansıması da "Mithat Paşa refleksi" diyebileceğimiz davranıştır. Türkiye'de hakim sınıfların ve devletin baskısına uğrayan aydının, Avrupa devletlerinin menfaatine sığınması eski bir alışkanlıktır. Solcu aydınlar bundan münezzehtir. Bugün bir kısım solcu veya sosyalist aydın, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğinin ülkemizde demokrasiyi, hukuk devletini, sendika haklarını geliştireceğini sanmaktadır. Bu inançla, AB ülkelerinin dünya kapitalist sisteminin üç önemli merkezinden birini teşkil ettiğini, ticaret yoluyla az gelişmiş ülke sömürsünün denetleyici kurumu olan Dünya Ticaret Örgütü'nü kurduğunu, bize özgürlük, demokrasi, insan hakları getirmesi beklenen bu devletlerin daha düne kadar eli kanlı sömürgeciler olduğunu, ırkçılığı bu toplumların hakim sınıflarının icad ettiğini, işçilerin Yirminci Yüzyılda gerçekleştirdiği toplumsal kazanımları bu devletlerin ceste ceste geri almakta olduğunu görmezden gelmektedir. Türkiye toplumunun geri kalmışlığının önemli bir sebebinin, Avrupa kapitalizminin toplumumuz üzerinde son birkaç yüzyıldır süren etkisi ve nüfuzu olduğunu hatırlamak istememektedir. Bu nüfuzun siyasi, iktisadi, kültür boyutlarının birbirini tamamlayan bir bütün olduğunu kabul etmemektedir. Bu gerçekleri, hiç bir nesnel gerçekliği olmayan "emeğin Avrupası" masalıyla gizlemeye çalışmaktadır. Avrupa Birliği üyeliği savunan sosyalist aydının bu üyeliğin—Türkiye'yi daha da yoksullaştıracağı gözler önündeyken demokrasiyi geliştireceği görüşünü tarihi maddeci bakışla bağdaştırması zordur.

İnsanlığın adalet, eşitlik, özgürlük, dayanışma gibi evrensel değerlerini kapitalizmin uygarlığı çok sınırlı bir ölçüde gerçekleştirmiş ve geliştirmiştir. Bu değerler daha geniş ve daha derin bir anlamda sosyalizmde gerçekleşecektir. Bu değerleri gerçekleştirmek isteyen Türkiye sosyalisti, dünya kapitalist sisteminin merkez burjuvazisinin bu değerleri temsil etme iddiasını kabul etmekle, neticede gelişmiş kapitalist ülkelerin medeniyetini emekçilere hedef ve örnek olarak göstermekte, yani çok geri hedefleri savunmaktadır.

Evrensel değerler gerçekten evrensel ise bunların Anadolu tarihinde ve kültüründe de kökleri, dalları vardır. Sosyalistlerin görevi evrensel değerlerin yerli köklerini bulmak ve bu değerleri gerçekleştirmek mücadelesini, kendi mücadele tarihimizden ilham alarak yürütmektir. Türkiye sosyalist hareketinin Anadolu emekçi yığınlarına yeni bir toplumsal düzen projesi sunabilmesi için önce dünyaya Anadolu'dan ve emekçilerin gözüyle bakmaya başlaması gerekir.

1 Halil Berktaş, "Köylü Ayaklanmaları ve Oryantalizmin 'Yok'lar Listesi" ", *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi* 6. Cilt, İstanbul, İletişim, 1988, 1738-39.s.

Türkiye Tebeşir Dairesi

Hüseyin Hasançebi

Emekçiler için hangi kapitalizm daha iyidir diye bir soru yoktur. Sömürünün iyisi/kötüsü, sömürülmeyen insanlar için vardır. Sömürülen insan için, onun insanlığına saldırı olarak sömürü vardır.

Türkiye, yolu her çatal-
laştığında mutad bir
tartışmanın içine girer.
Anlamsız bir tartışma
değildir bu. Yaklaşık

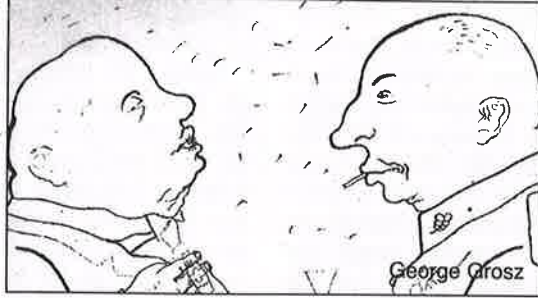
200 yıllık geçmişi olan bir tartışmadır. Cumhuriyet bu tartışmanın içinde —ancak o tartışmayı aşarak değil, içine alarak— kurulmuştur. Tartışmanın bitmiyor olması, tartışmayı beceren bir toplum olmamızdan değil, tartıştığımız şeyi hayatın içinde çözebilecek kadar atak bir toplum olmayışımızdan dolayıdır. Tartışma, Nasrettin Hoca'nın içinde yattığı tabutta doğrulup cemaate, hangi yoldan gidileceğini söylemesine benzemektedir. Batıdan mı gidelim, Doğudan mı?

Bu tartışma, bugün her zamankinden daha günceldir. Dünya ciddi biçimde bir sarsıntı geçirmektedir. Sovyetler Birliği'ni, ilk sosyalizm teşebbüsünü bastıran kapitalizm, zaferinden sonraki koşulların üstesinden bir türlü gelememektedir. Dünya yeniden yapılandırılacaktır ama, nasıl yapılandırılacaktır?

Dünyanın yeniden yapılandırılması gibi evrensel düzeyde stratejik bir sorunun varlığı sözkonusu ise, bu sorun bütün ülkeleri derece derece ilgilendirmektedir. Tek tek ülkeler bazında ise toplumsal sınıfları ilgilendirmekte ve derinden etkilemektedir. Bu demektir ki bugün her toplum, kendi gelişme perspektifini, sınıf mücadeleleri üzerinden tartışmakta ve netleştirmeye çalışmaktadır.

Türkiye'de bu tartışma kafa karıştırıyor. Kim neyi, niçin savunuyor belli değil. Batıdan gidelim diyenlerin de, Doğudan gidelim diyenlerin de ne söyledikleri ve bizi nereye götürmek istedikleri tam belli değil. Batıdan yürümek için demokratikleşme gerekli, ama bu Batıdan gidelim diyenlerin de işine gelmiyor. Şimdi bir de Kürt Meselesi diye bir mesele eklendi. Batıya giderken evdeki bulgurdan olma korkusu var. Doğudan gidelim diyerek Cumhuriyeti kurtarmaya çalışanların da açmazları çok. En büyük açmazları Kemalist olmaları. Türkiye'yi Batıya çeken sermaye gücü, onların devlet felsefesi ile serpilmiş ve gelişmiş. Ulus-devletten vazgeçme eğilimi içine girmekle suçladıkları sermaye, ulus-devleti de doğal olarak onların elinden almış, yolunda gidiyor. Bir çelişkileri de Kürtler. Kürtler, onları dinleyerek Batıya gidişatın kuralına uydular. Şimdi vazgeçmiyor, "devam" diyorlar. Ya İslamcı sermaye? O da Kemalistlerin bir başka çelişkisi. Bunca zaman Batıya karşı olmuşken, şimdiki palazlanmış haliyle o da Batıdan gidilmesini istiyor. Karışık bir durum!

Niçin karışık bir durum? Çünkü bu tartışmada hakim sınıf yelpazesi tümüyle var, ama işçi sınıfının, emekçilerin düşüncesi ve tercihleri yok. Başka bir ifadeyle sol bu tartışmanın içinde, doğrudan kendine ait görüş ve tezlerle yok.

Tartışmada "sol" elbette hiç yok değil. Ama yakından bakalım; kimlerle ve hangi görüşlerle var? "Sol"un tartışmada enine boyuna yer alan, tartışmaya kesin ve köşeli görüşlerle katılan, ikisi de simge haline gelmiş iki "düşünür"-yazarı var. Çetin Altan ve Atilla İlhan. Bunların görüşlerini yanyana koyarak baktığımızda, hem neyi tartıştığımızı,

hem de solun bu tartışmanın neresinde olduğunu daha iyi anlarız. Çünkü bu iki yazarımız söylediklerini, Marksist olduklarını da ekleyerek söylemektedirler. İkisi de kendilerine göre Marksizme dayanarak birbirinin tam zıddı görüşleri savunmaktadırlar. Tartışmaları, Türkiye solunun vaktiyle içine girdiği ama yeterince tüketmediği bir tartışmanın devamı gibi gözüktüğü için aynı zamanda solun görüşleriymiş gibi algılanmakta. Önce bu iki yazarımızın görüşlerini özetleyelim.

ÇETİN ALTAN

Dünya zaten bir bütün olarak 200 yıldır, Marx'ın öngördüğü mecrada ilerlemekte ve onu doğrulamaktadır. Bilimsel ve teknolojik gelişme sınıfları ortadan kaldırarak kapitalizmin niteliğini değiştirmekte, onu sosyalizme dönüştürmektedir. Bu karşı konulmaz gelişme Batıda gerçekleşmekte, ama evrensel tek gelişme modeli olarak bütün ülkeleri ve toplumları etkilemektedir. Düşüncesinde ve eyleminde "milli duvar"larını kaldırmayan ve bu ilerlemeye direnmeyi seçen toplumlar uygarlığın dışında kalmaktadırlar. Direnmeleri, uygarlaşmalarını geciktirmekten başka bir sonuç vermeyecektir. Türkiye'de direnen, toplum değil, Kemalist devlettir. Devlet toplumun Batılılaşmasına, kapitalizmini geliştirmesine "Şarklılığından" dolayı engel olmaktadır. Türkiye kendi kapitalizminin gelişmesinin önündeki bütün engelleri hemen ortadan kaldırmalıdır. Devlet Batılı devletleri kendine örnek almalıdır. Başka tür bir kaderi olamayacağını anlamalıdır. Üretilm yoksa, paylaşım da olmaz. Adaletsiz paylaşıma itiraz, yeterince üretken olamamış toplumlara mahsus bir hastalıktır. Paylaşım adaletsizliği kapitalizmden değil, gelişmemişlikten, gelişmemişlik ise tembellikten, tembellik ise devletten ve devletçilikten kaynaklanmaktadır. Şarklılığımızdan kendimizi kurtarırsak Garplılaşmamızın, o halde aynı zamanda gerek toplum, gerekse bireyler olarak özgürleşmemizin ve zenginleşmemizin önü açılacaktır. "Milli" olan şey, boş böhürlenmeden başka bir şey değildir, ürettiğin malların bolluğu ve kalitesi ile övünebilirsin sadece. Doğuya gildikçe karanlığa, Batıya gildikçe aydınlığa gidilmiş olur. Devlet milletin yakasını bırakmalı, küçülmeli, her tür sosyal vecibesinden arınarak kendini "teknik işler"le sınırlı bir "teknik devlet"e dönüştürmelidir. Bunları yapmadığımız sürece, lami cimi yok, "Biz adam olamayız!"

ATILLA İLHAN

Bu memleketin başına ne geldiyse Batılılaşmaktan geldi. Kendi milli kimliğimizi kaybettik. Şimdi de AB'ye girerek, küreselleşmeye katılarak ulus-devletimizden de olma tehlikesiyle yüz yüzeyiz. Atatürk o "Büyük Kurtuluş Devrimi"ni bu amaçla yapmamıştı. Atatürk Batıya, emperyalizme karşıydı. Milli değerlerimizde yeterince sahip çıkmadığımız için Batı bizi köleleştirdi, kendine bağımlı kıldı. Bütün sıkıntılarımız bundandır. Türkiye Kemalist devrimin düşünsel ve ideolojik kaynaklarına geri dönmelidir. "Türklük" bu kaynaktan neşet etmiştir. Dünya bugün bizim için sorunu, "Türk'ün varlığına tahammül, ya da onun yok edilmesi" biçiminde koymaktadır. Bu nedenle bizim için aslolan Türk varlığının korunmasıdır. Varlığımızı da ancak, Batının dışında kalarak, ondan kaçarak, Doğuya, en azından kendi tarihimize sığınarak koruyabiliriz. Zengin Batı yoksul Doğuyu ezmektedir. Yeni bir anti-emperyalist Türk devrimine gereksinmemiz vardır. Türkiye'de bunu gerçekleştirecek güçler de vardır. İşte Kemalist aydınlar, işte mazlum milletlerin Batıyı reddeden ruhu, işte Türk Devletinın sönmeyen bağımsızlıkçı ruhu. İşte ordu, işte millet! Bu tarihsel dayanaklar üzerinde kendi özgün yolumuzu yeniden bulabilir, emperyalizmin bizi millet olarak sömürmesinden kendimizi kurtarabilirsek, hem zenginleşiriz, hem özgürleşiriz, hem de üstüne üstlük bir de kimliğimiz olur. Bunu yapabiliriz. Bir avuç komprador burjuvanın hakkından mı geleliyoruz? Demek ki Kemalist basiretimiz bağlanmış, Jakoben ruhumuz ölmüş. Ey Türk, titre ve kendine dön!

SINIF YOK

Bu tartışmada sözde Marksizm var gibi görünüyor ama sınıf yok. Sınıfın olmadığı yerde Marksist kavrayış olur ama emekçi sınıflar için değil, başka sınıflar için. Çetin Altan'ı izleyip Batıya, Atilla İlhan'ı izleyip Doğuya gitsek kapitalizmi bulacağız. Birinde çıkış yolu dünya kapitalizmi, ötekinde ulusal kapitalizm. (Öyle de, dünya kapitalizminden soyutlanmış, bağımsız kapitalizm tarihin bu evresinde ne ola ki?)

Sınıf bağlamından soyutlanınca tartışma elbette ilginç. Solu etkisi altına alan tarafı da bu. Demokrasi arayan sol Batıyı, bağımsızlık arayan sol Doğuyu, ya da aynı anlama gelmek üzere Türkiye'nin kendi tarihsel potansiyellerini istiyor.

Doğuda, ya da "milli kavrayış" içinde sola kendindenmiş gibi görünen miras nedir ki? Anti-emperyalist Kemalizm! Hangi sınıfla ve hangi sınıf için? Bugün hem Kemalizmin, hem Türkiye'nin durduğu yerde bu besbelli değil mi? Burjuva sınıf kendine, o günkü dünya ahvalinde "yerli yerine oturacak bir ulus-devlet" ararken gündeme gelen bir tartışmanın Marksistleri de içine çekip etkilemesi, bir yanıla, o günkü ülke ahvalinde işçi sınıfının varlığı/yokluğu'na dair ampirik gözlemlerin tartışmaya açık olması; bir yanıla da, Ekim Devrimi'nin de o günkü dünya ahvalinde aynı tartışmaya kaçınılmaz olarak sürüklenmiş olması nedeniyledir. Bizi Doğuya çağıran Atilla İlhan'ın Marksizminin kaşındığı bu "sol"culuktur. Bu "sol"culuk, yani sınıfı yok bir bağımsızlık solculuğu bir ara emperyalizme karşı bir "güvenlik kuşağı" olarak, yeni kurulmakta olan işçi devletinin de dikkatini çekmiş, hatta Batıya karşı güdülen devlet siyaseti içinde önemli bir yer edinmişti. Ekim Devrimi'nin ve yeryüzünde yapayalnız kalmış olan tek ülkede sosyalizmin kaderiyle sıkı iliş-

ki içinde bir sorun olarak ortaya çıktığı ve böyle algılandığı için bu "güvenlik kuşağı" meselesi, pek çok Marksistin ve Marksist hareketin, Marksist teoriyi bu noktaya doğru bükmesine de yol açmıştı. Bunlardan birinin de Atilla İlhan'ın Marksist teorisinin tarihi referans noktalarından başta geleni olan Sultan Galiyev düşüncesi olduğunu Marksistler bilmektedirler. Sınıf mücadelesini emperyalizmin ezdiği milletler için öncelikle bir ulusal kurtuluş aracı olarak gören Galiyevizmin Marksizmle ilişkisinin sınırlarını zorlamak ve bunu güncelleştirmeye çalışmak, olsa olsa, sınıftan umut kesmiş bir Marksizmin işi olabilir.

Ayrıca, söz konusu "güvenlik kuşağı"nın, bırakalım tek ülkede sosyalizmi emperyalizme karşı korumayı, kendini emperyalizmden ne ölçüde koruyabildiği orta yerdedir. Reel sosyalizmin sırtından "ulusal bağımsızlık"lar kazanan bu kozmopolit kapitalist kuşağın bir benzerinin bugün Marksizme dayanarak çıkış yolu gibi gösterilmesi işçi ve emekçilere hiç bir şey söylemediği gibi, Türkiye kapitalizmine de hiç bir şey söylememektedir. Küreselleşme çağında "ulusal burjuva" aramaktaki tuhaflık bir yana, insanlığın küreselleşmeye karşı bundan çok daha büyük, geniş ve tarihsel temeli derin güçleri vardır. İşçi sınıfı vardır, emekçiler vardır, sosyalizm düşüncesinin entelektüel potansiyeli vardır, belli bir çatısı yoktur ama her yerde ve her saat kendini eyleme vuran emekçi enternasyonalizmi vardır.

AVRASYA

Bu eski tartışma bugün yeniden "Avrasya" parantezi içinde şekillenip gelişmektedir. Türkiye'nin yolu yine çatallaşmış, aynı tartışma yine başlamıştır. Dünya kapitalizmi bugün ihtiyaç duyduğu kendi iş tanzimini, tarihsel olarak ortaya çıkmış bugünkü merkezi ve evrensel kapitalist hiyerarşiyi bozmadan gerçekleştirmeye çalışırken, Türk burjuva sınıfı da ister istemez kendi gerçeğine uygun ihtiyacı dillendiriyor. Kendince seçenekleri var ve bir bölümü için bunlardan biri de "Avrasya"!

Avrasya Türkiye kapitalizminin önüne muhayyel bir yeni gelişme mecrası koyuyor. Ama sadece "muhayyel"; çünkü, dünyanın tüm büyük kapitalist güçlerinin de açılan bu yeni mecrada gözü var. Bu nedenle ve herkesten daha gerçekçi olan Türkiye kapitalizmi, bu yeni mecra ya ancak Batı kapitalizmi ile uygun adım yürüterek girebileceğini biliyor, bilmese de öğreniyor. Söz konusu olan "Avrasya"dır diye Türkiye kapitalizminin Batı kapitalizmine göre "dil, kültür, tarih, kader birliği" gibi avantajları ve öncelikleri bulunduğunu varsayan güçlü bir görüş de var. Bu görüş daha çok ulus-devletin şuurlatında depresyor.

Atilla İlhan'ın buradan, yani Türk devlet şuurunun tarihsel dayanaklarından çıkarak kurduğu sol konsept, ideolojik düzeyde geniş bir kapsam oluşturuyor. İlhan Selçuk, Mümtaz Soysal, Doğu Perinçek, hatta Devlet Bahçeli bile burada. Mesele "Milli Varlık"ın, başka bir deyişle, "bağımsız Türk Kapitalizmi"nin korunması ise, ayrıca Türk Ordusu'nun kağıt üzerine dökülmüş varlık denedi de burada.

Bu hassas duruma, yani kimlik devası güden Türk'ün davasına sözelimi kendi kimliğinden söz edip çomak sokan Kürt'ün "ihanet"ni affetmek ne mümkün? Bütün Kürt düşmanları da bu safta.

Bu mecra (Avrasya)'dan bağımsız sınıf siyaseti için ne çıkar? Marksizmi kuşanıp gidersek Avrasya bize ne ve-

rir? Bu soru da bugün belli bir sol umut yeşertmiyor değil. Bu "sol" umut yetmiş yıl öncesine göre bugün acaba ne kadar gerçekçi?

Batıyı tutuşturamadığı için Batının kuşatması altında kalan Rus işçi devriminin, "işçi devrimi olarak kalmak ve gelişebilmek" bakımından bir ara Doğuya yönelmesi anlaşılır bir şeydir. Tarihin o günkü koşullarında o alandan Marksizm hanesine yazılabilir özgün bir perspektif olarak çıka çıka "Galiyevcilik" çıktı. Bu perspektif de ne kadar özgün, bu perspektiften doğup gelişen "mazlum halkların kendi kaderine hakim olmaları" başarısının ne kadarı bu halkların kendilerinden, ne kadarı o işçi devriminden kaynaklandı? İnce bir tartıya vurulması gereken böyle bir olgu da var. Yani, Doğuya "milli kapitalizm"ın bekası için değil de, işçi ve emekçi sınıfların bekası için gidildiğinde durum pek de daha parlak değil.

"Avrasya" hayali kuran kapitalistler pazar derindedir. İşçi sınıfı için ise dünyanın her yeri "can pazarı"! Atilla İlhan'ın Marksizmi için Türk burjuva sınıfı "demokratik" olmasa da olur, "milli" olsun yeter. Onun Marksizmi işçi sınıfı olmasa da olabilen bir Marksizm. Tıpkı Çetin Altan'ın Marksizmi gibi. Orda da, "serbest girişim özgürlüğü ve piyasa—yani kapitalizm— olmadan demokrasi ve özgürlük olmaz!" diyen bir dogma var. İkisinin de Marksizmi kapitalizmle taşınabiliyor ve kapitalizme taşıyor. Ama aynı yola sınıf Marksizmi ile çıkınca iş değişiyor; umut daralıyor, perspektif sıkışıyor.

Batıya gidişin güçlüklerinin Doğuya gidişatın güçlüklerinden daha az olduğu söylenemez. Çetin Altan Türkiye'de bireye değil, işçi ve emekçilere değil, topyekün kapitalizme özgürlük istiyor. Ama istediği özgürlük yok, olamıyor. Acaba niçin?

Şarklığımızdan değil, milli devletten değil, sermaye sınıfımızın ahvalinden dolayı olamıyor. Bu demokrasi yeşertemeyen kapitalist toprağı kim belirliyor? Şüphesiz Batı kapitalizmi belirliyor. Bu kapitalizm, bütün kapitalizmler üzerinde muktedir olan güçtür. Kendi için gerekli saydığı koşullar ve zaman oluştuğunda Türkiye kapitalizmini ve siyasetini bal gibi değiştiriyor. Türkiye'nin ayakta güçlükle duran Şarklığını mı değiştirmeyecek! Bu nedenle, Çetin Altan'ın Türkiye'de beğenmeyip yerden yere vurduğu her şey, çok beğendiği ve göğsü çıkardığı Batının kendi ürünüdür ve bugün onun yararını temsil etmektedir. Bu kadar kapitalizm Batıya gidilerek kurulmuştur; "daha iyisi" de Batıya gidilerek, Türkiye'nin çalışan ve çalıştırılarak sömürülen insanların değil, Batının sermayedarlarının çıkarları için kurulacaktır.

TEK SORUN DEVLET

Atilla İlhan'ın istediğini kim yapabilir ama yapmamaktadır? Devlet. Çetin Altan'ın istediğini kim yapabilir ama yapmamaktadır? Gene devlet. Her ikisinin de düşüncesinde devlet, sermaye sınıfının çıkarlarından, dünya ve Türkiye kapitalizminin gerçekliğinden soyutlanmış, kendi başına olabilen ve eyleyebilen bir şeydir. Devlet istemediği için "bağımsız" olamıyor, kalkınamıyoruz; isterse bağımsız da oluruz, kaldınız da; ya da devlet ahmakça bir bağımsızlık tutkusundan kendini kurtaramadığı için muasır medeniyetle bütünleşemiyoruz.

George Grosz

İkisi de Kemalizmin iki yüzü. Kemalizm de zaten hem muasır medeniyetle bütünleşmek, hem de "bağımsızlık" demektir. Biri bu yana çekiyor, öteki öbür yana.

Devleti sermaye sınıfından ayrı, apayrı bir hadiseymiş gibi görmek, demokrasi lazımsa devlet engelliyor, olmuyoruz diye sitem, veya demokrasi lazım, devlet yapsın diye istem sadece bu iki yazara mahsus bir problem olsa, onlar zaten Marksist değil der, geçebilirdik. Ancak bu kavrayış şekli solda çok yaygın. Üstelik bugün çok da güncel. Muasır demokrasiye geçtik geçeceğiz, geçerse işçi, işveren demeden hep birlikte, milletçe sevineceğiz, ama devlet durup dururken karar değiştiriyor, "Kürtçe TV" gibi bahaneler buluyor, ayak sürüyor. Yani kapitalizm demokrasiye yatkın da, devlet karsız!

Marx'ın, hangi toplum, işte o devlet! dediği unutulmuşsa, ister Çetin Altan'ın Marksizmi olsun, ister Atilla İlhan'ın, yapılan havanda su dövmekten başka bir şey değildir.

Sorun devlette değil, onun toplumsal temelinde, dayandığı sınıfların durumunda ve ihtiyaçlarında. Yön tayin eden sınıf, bu memlekette o devlet sayesinde tekeldi doğmuş tekeldi sermayeden başkası değil. Batıya giderek geldikleri yerin kıymetini Atilla İlhan'dan daha iyi biliyorlar. Batıya da öyle ha deyince varlamadığını en az Çetin Altan kadar görüyorlar.

EMEKÇİLERİN YOLU

Batıya da gitsek kapitalizm, Doğuya da gitsek kapitalizm. İşçiler, emekçiler, özgürlük isteyenler için, onlara Marksizm adına bu iki ünlü yazarımızın gösterdiği yollardan başka yol yok mudur?

Yüzyılın başına göre dünyada şartlar bir hayli değiştiği için, sol düşüncenin geliştirdiği bazı yeni kavramlar çerçevesinde de rağmet Batıyadır. İşçi ve emekçiler ve özgürleşmeciler için ilgi merkezi, yüz yıl önce kapitalizme başkaldıran "Doğu" olabilişti; bugünkü dünya koşulları solun da yönünü değiştirmiştir.

Batının özgürlükçü sol güçlere vereceği nedir ki?

Özgürlük!

Hangi özgürlük, ne zaman ve nerede? Emeğin özgürleşmesi, yani "özgür emek" sermaye için zarurettir; insanın özgürleşmesi ise felaket. Oysa Marksizm ve sol düşünce için "özgürlük", emekle birlikte emeği taşıyan somut insan bireyinin de özgürleşmesidir. Bu da "zaruret" değildir. Özgürleşmek isteyen insanlar için eylemi şart koşar. Eylemsiz özgürlük görülmemiştir.

Bu sorun bugün Batıda da sorun, Doğuda da sorun. Birinden birine yol aramak sermaye sınıfının işi olabilir. Solun, onunla birlikte işçilerin, emekçilerin, özgürlükçülerin sadece iki yönden birine değil, her tarafa, tüm dünyaya ve özellikle geleceğe açılan kendi özgün yolu var:

ENTERNASYONALİZM!

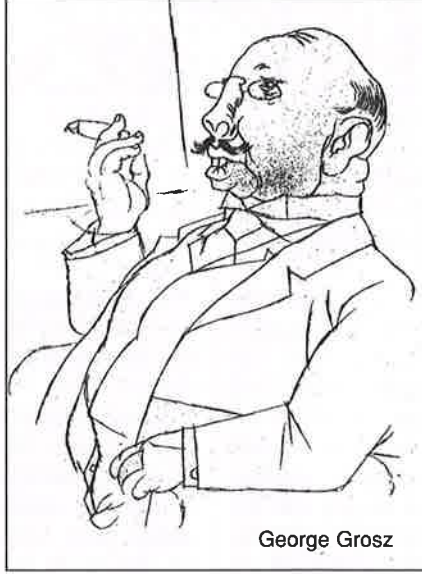
Emekçiler için hangi kapitalizm daha iyidir diye bir soru yoktur. Sömürünün iyisi/kötüsü, sömürilmeyen insanlar için vardır. Sömürülen insan için, onun insanlığına saldırı olarak, sömürü vardır.

Bankalar operasyonu

Arslan Başer Kafaoglu

Bu işleri yapanların çoğu beraat edecekler. Çünkü savcılar işlemlerin yasadışılığı konusunda Bankalar Kanunu'nda bir hüküm bulamadıklarından, "çete kurup banka boşaltma" gibi bir suç icad ettiler. Bu yol mahkemelerde sökmeyecektir.

Bankaların epeyceyi yükümlerini yerine getiremeyecek hale düşünce yönetimlerine Banka Mevduatını Koruma Fonu el koydu. İlk şekliyle bakınca, bu bir sigorta fonunda toplanan paralar ile batık bankaların kurtarılması anlamında masum bir operasyondur. Bankaların hepsinden eşit esaslara göre kesilen paralar Merkez Bankası'nda adı geçen fonda toplanmıştır. Bu şekliyle, kamunun bazı zararları olsa da, kurulmuş bir sigorta fonundan vaktiyle ona prim ödemiş bankalar güç durumdan kurtarılmış olacaktır.

George Grosz

radır. (Bu para ile on bin ilkokul, 200 yataklı 25 hastane kurulabilir, 4 orta standardda iplik fabrikası açılabilceğini kime sorsanız size söyleyecektir.)

Ortalama izana sahip bir hükümet hiç olmazsa bu kadar beladan sonra bazı önlemler alır, en azından dikkatli olurdu. Ama Ecevit, Bahçeli ve Yılmaz'ın başında bulunduğu hükümetler bu konuda uyku rekorunu kırmışlardır. Bu hükümetlerin derin uykularında Türkiye, maliye tarihinin en büyük banka soygununu gerçekleştirmiştir.

Ama aslında operasyon halka büyük bir kâzık atma şeklinde gelişmiştir. Bu sadece Ecevit hükümeti döneminde değil, bundan önce de yapılmış bir halkı soyma, onun sırtından soygunu katmerleştirme işlemidir. Gerilere doğru bir baktarsak, 12 Eylül iktidarında bu gibi şeylere rastlarız. İstanbul Bankası (genel müdürü Özer Çiller), Hisarbank ve Bağcılar Bankası'na elkonmuş ve mevduat sahibinin haklarının korunması gibi ulvi (!!) bir bahaneyle halkın parası bataklı bankaların mudilerine ödenmiştir.

O zamanların yönetimi ve Maliye Bakanı Adnan Başer Kafaoglu, benzeri durumlara düşülmesini, tam önlemese de, en aza indirmeyi hedefleyen yeni bir Bankalar Kanunu çıkarmıştır. Büyükülüğü bazı çevrelerce göklere çıkarılan merhum Turgut Özal, iktidara gelince, geçmişte alınan derslere sırt çevirerek bu yasayı, onun koyduğu frenleri ortadan kaldıracak özde değiştirmiş ve yeni Bankalar Kanunu ile banka batırma en kârlı mali işlemlerden biri haline gelmiştir.

HÜKÜMETLERİN SORUMLULUĞU

Gerçekten de bu iktidardan önce de bazı bankalar aynı duruma düşmüştür. Özal tarafından getirilen yasa sayesinde, hem de göz göre göre, bankalar sahipleri tarafından pervazsızca soyulmuş, ceremeler olduğu gibi Hazine'ye, yani halkın sırtına yüklenmiştir. Bu da 1.7 katrilyon li-

Bu ölçüde büyük bir soygunun sorumlusu, elindeki denetim araçlarını işletmeyen, ya da bu konuda verilen raporların içeriğine gerekli dikkati göstermeyen bu hükümetlerdir. 11 bankada en az 8 katrilyonun lüpcülerin kasasına girmesine adeta seyirci kaldıkları halde, kendilerini yolsuzluğun üzerine giden yurtsever iktidar olarak tanıtmaya çalışmakta ve işin tuhafı bazı medyanın çabalarıyla sözde başarı yoluna da girmiş gibi görünmektedirler.

Şimdi bu 8 katrilyon liranın en azından büyük kısmının halka yükletileceği belli olmuştur. Önceleri halka, hortumcu eski sahiplerin batık bankalara olan borçlarını ödeyecekleri, böylece işletme açığının kapatılacağı yolunda bir hap yutturulmak istenmiştir. Oysa Üst Kurul'un girişimleriyle yapılan hacizlerin, kapatılacak açığın yanında solda sıfır kaldığı apaçık meydandadır.

Eski sahipler, ayrıca, hortumladıkları paralar dolayısıyla meydana gelen borçlarını ödemek için hiç de hevesli görünmüyorlar. Bu durumda Üst Kurul çaresiz Hazine'ye dönmüş ve Hazine'nin çözüm için 6 katrilyon lira kredi vermesinde karar kılınarak 1 katrilyon lira Üst Kurul emrine hemen verilmiştir. Yani aslan yürekli, her gün alkışlanan kriz yöneticilerinin çabası sadece milyarlık aylık faiz alanları koruma uğruna halkın hazinesini boşaltma sonucuna varmıştır.

BATIK BANKALAR KAYIRILIYOR

Merkez Bankası'ndaki sigorta fonu batık bankaların açıklarını kapatmada çok yetersiz kalmıştır. Bankalar çeşitli şekillerde boşaltılır ve usulsüz faiz-kredi ilişkileriyle dermansız bırakılırken, hükümet ve bürokrasinin uykuları o kadar uzun sürünce, verilen açıklar yanında sigorta işlevli fon birikimi işe yaramaz olmuştur. İkincisi ve daha önemlisi, Hükümet ya da onun adına yönetici kadro, Hazine'nin zararını büyütme yolunda ellerinden gelen çabaları, esirgememişlerdir. Mevzuat sadece mudilerin alacaklarıyla sınırlı iken, Hükümet hangi yasal kurallara dayandığını bilmediğimiz bir tutumla batık bankaların iç ve dış kaynaklardan aldığı kredileri de Hazine kefaleti içine alma cömertliğini göstermiştir. Hükümetin bu kararının hukuka dayanır yanı yoktur. Hükümet ancak yasaların kendini yetkili kıldığı konularda Hazine'yi yük altına sokabilir.

Dahası var: El konan bankaların, bu karar dolayısıyla mevduatlarının azalması, en azından aynı düzeyde kalması gerekirdi. Oysa Bankalar Birliği'nce yayınlanan verilere göre, el konan bankaların mevduatlarında bir hayli artış var. Güven duygusunu yitirmiş bir bankanın mevduatı nasıl olur da artar?

İncelemelerimiz bu artışın nedenini ortaya çıkarmıştır. Bu bankalar, tıpkı el konulmadan önce olduğu gibi, diğer bankaların çok üstünde oranlarda faiz vermeye devam ediyorlar. Bunun anlamı, Hazine'nin ödediği zararın artmasına göz yumulduğudur. Hükümet bir yandan tasarruf yapacağım diye IMF baskısıyla memura, işçiye, köylüye hakları olan ödemeleri yapmazken, öte yandan haramzadelere avuçla para saçmaktadır. Bu Osmanlı Devletinde bile eşi görülmemiş bir israftır.

SATILIK BANKA FURYASI

Hükümet hem el konulan bankaların o güne kadarki işletme açığını, hem de el konulma gününden sonra meydana gelen zararları, bankaların içerden ve dışardan gelen kredilerini ödemeyi üstleniyor. Hangi nedenle? 100 milyara kadar mevduatı olanların paralarını koruyacağım diye. Yani milyarlarca sahip olanların, aç gözlülükle daha çok faiz almak için sağlamlığı su götüren bankalara yatırdığı paraları korumak için.

Bizim hükümetlerimiz sıra sermayeye geldi mi aşırı cömerttir. Bakınız:

1) Batık bankaların çoğu devletin özelleştirme politikaları gereği milyarderlere peşkeş çekildi. Bir kısmının devir bedelleri bile ödenmedi. Hazine ve Hükümet sesini çıkarmadı, aksine "Bakın bankaları özelleştirdik!" diye, hünermiş gibi sağa sola çalım sattılar.

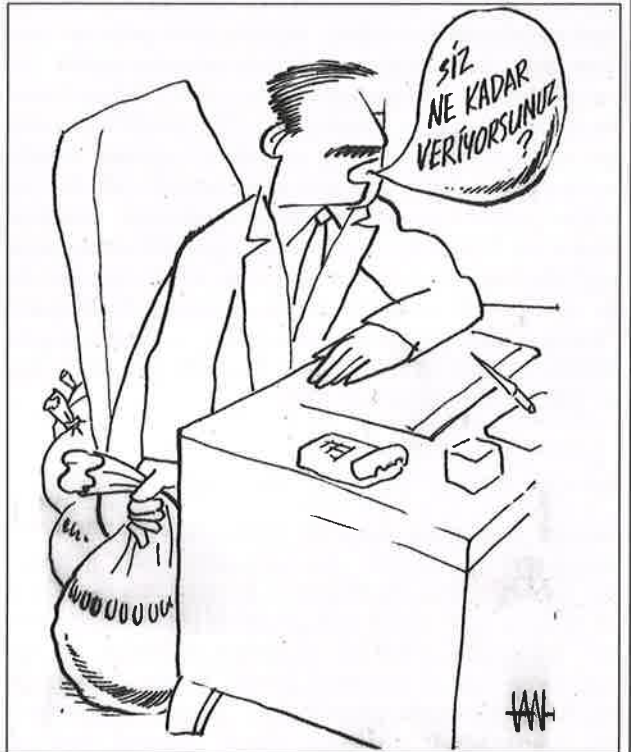
2) Yurddaşın parasını veya devlet bankalarının aldıkları kredileri hortumladılar. Bunları yine Hazine ödeyecek.

Bunların Hazine'ye maliyeti epeyce ağır. Ama ben işin burada kalmayacağını düşünüyorum, üçüncü büyük kazığı bekliyorum. Batık 11 bankadan Demirbank ve sahibinin ödeme yapacağını söylediği Etibank ayrı tutuluyor. Geri kalan dokuz bankadan dördüne "talipler var" deniyor. Önce ben bu bankaların satışının Hazine'ye yükleyeceği yüklerden korkuyorum. Çünkü mal satarken hükümet öyle cömert davranır ki, ek para alacağına, zarar altına girer. Santrallerden, Aktaş'a, bütün banka özelleştirmelerine kadar hep böyle olmuştur. Bakalım bu safhada Hazine'ye yine ne yükler gelecek...

Diğer beş banka birleştirilecek. Elbette bu operasyonun Hazine'ye bir büyükçe faturası olacak. Ben bunun 3 katrilyon liradan eksik olacağını sanmıyorum.

Böylece en az 12 katrilyon lira fukaranın sırtına yüklenecek, milyarderler mutlu kılınacak. Hem de yağcı medyamızın sürekli alkışlarıyla...

Buraya birşey daha ekliyeceğim. Siz kopartılan gürültüye bakmayın. Bu işleri yapanların çoğu yollandıkları mahkemelerde, göreceksiniz, beraat edeceklerdir. Çünkü savcılar yapılan işlemlerin yasa dışılığı konusunda bankalar kanununda bir hüküm bulamadıklarından, "Çete kurup banka boşaltma" gibi bir suç icat etmişlerdir. Bu yol mahkemelerde sökmeyecektir. Susurluk olayından sonra da yazmıştım: egemen sınıfların işlediği suçlar, onların düzeninde cezasız kalır.

Fazilet Partisi sorunu

Tektaş Ağaoğlu

Bugünün Türkiye'si'nin toplumsal/siyasal/kültürel koşulları "İran"laşmaya imkan tanımaz. "Humeyni" umacısını körükleyip şişirenler kendi pek övündükleri "büyük" Türkiye'lerinin bile hakkını işlerine geldiğinde inkara teşneler.

Fazilet Partisi sorun olmayı ve sorun yaratmayı sürdürüyor. Refah gibi o da yine kapatılır mı, kapatılmaz mı? Kapatılırsa ne olur, kapatılmazsa n'olur? Gerçi işin tadı kaçtı artık ama Fazilet'e takmış bulunan tekелci siyaset zaten neye el atsa altından sorun çıkarıyor. Çünkü kendisi baştan aşağı sorunlu. Öyle olduğu için de her yerde, her işte "tehlike" görüyor. Bunu da ona çok görmemek gerekiyor. "Tehlike"siz yaşayamaz. Karşı tedbirlerini almak ve üzerine yürümek için kıyameti koparmayacağı her toplumsal ve siyasal talep onun iktidar realitesine yönelik canlı bir tehdit olmayı sürdürür.

FP de onun için gerçek bir tehlikedir. Mecliste ana muhalefet işlevi onun (öyle bir partinin!) eline düşmüştür. "Öyle bir parti" siyasal özgürlükler ve hukuk devleti alanında gösterişli çıkışları ve izlenen ekonomi politikalarına yönelik yerinde eleştirileriyle, AB baskısı altında bocalayan rejimin işini enikonu zorlaştırıyor. Son birkaç ay içinde yirmiye yakın yasa hükmünde kararnamenin Anayasa Mahkemesinde iptalini sağladı: tekелcilerin DSP'li-MHP'li yenicherilerine emanet edilmiş en tekелci iktidar enstrümanlarından birini işlemez hale getirdi; tekелci yenden yapılanma işlemlerinin meşruiyet zeminini Bakanlar Kurulunun bürokratik inisiyatifinden koparıp Meclisin siyasal tartışma (ne kadar işe yaradığı ayrı konu) ortamına taşıdı. Anayasa Mahkemesi "üzerine düşeni" yerine getirmezse —Partiyi kapatmazsa— önümüzdeki aylar Mecliste bir hayli hırli günler yaşanacak demektir.

FP'NİN KİTLE TABANI VE "ADİL DÜZEN"

Fazilet Partisi'nin, kim ne derse desin, yabana atılamayacak, "korkulur" bir kitle tabanı var. Üzerinde ileri geri çok spekülasyon yapılagelen bir taban. O tabanın çok küçük bir çekirdek kesimi için "dinci" denilebilir. 1980'ler çalkantısı ardından 91 genel seçiminde o zamanki Refah Partisi (yirmi yıllık Milli Nizam/Selamet/Refah) başka partilerle— bu arada MHP ile de— ittifak yaparak zar zor

Meclise girebilmişti. O ittifaktan Refah'ın payına düşen oylar içinde o çekirdeğin daha da küçük bir oranı temsil ettiği biliniyor. (Bilinmiyorsa, bilinmesi, unutulmaması gerekir.) Bir sonraki seçimde Refah, Meclisin en büyük partisi oldu. Bugün, 28 Şubat fırtınası yaşandıktan sonra da, Fazilet ana muhalefet partisi.

Ne oldu?... Refah/Fazilet'e 91'den bu yana oy verenler (o çekirdek dışında aşağı yukarı %15'lik bir yeni seçmen kitlesi) birdenbire dinci mi kesildi? Refah hareketi tekелci siyasetin özellikle 80 yılından bu yana geliştirip sürdürüldüğü toplumsal/siyasal koşulları —istihdamda, sağlıkta, eğitimde, sosyal güvenlikle, hayat pahalı-

lığında ve gelir bölüşümünde vb... kitlelerin canına tak dedirten tekелci politikaların sonuçlarını— gözlelere sokarak kendine canlı bir kitle tabanı devşirdi. Bunu yaparken muhalif söylemini dinsel motiflerle bezemedi mi? Bezedi. Ama ne parti, ne de ardındakiler aslında din devleti peşindeler. Partinin neyin peşinde olduğunu birazdan göreceğiz. Tabana gelince, o "adalet" istiyor. Refahın uzun süre öne çıkarıp da zoru görünce geri çektiği "adil düzen" sloganını ciddiye alıyor. "Adalet" nedir? Taban kendisi —çoğunlukla diyelim— bilincinde olsa da, olmasa da, iş, aş, sağlık, eğitim, gelecek güvencesi, şenlik ve esenlik, onurdur. Kısacası, olmayan her şey! Üstelik, "olmayan her şey"i paylaşanlar Refah/Fazilet'e oy verenlerden de ibaret değil. Ülke nüfusunun çok büyük çoğunluğu. Tekелci siyaset kimseye "adalet" vermiyor, vermez de. Onun yerine herkese, bütün topluma, "tehlike" sunuyor.

"DİNİN ÇIĞRINDAN ÇIKMASI"

Tekелcilerin rejiminde "adalet"in içini dolduran somut taleplerle ciddi siyaset yapmak ateşle oynamaktır. Bunu dinsel motifler ve söylemlerle yapmak daha da kızgın ateşle oynamaktır. Çünkü din, olmayan her şeye katlanmayı, olmayanın olmamasını ve giderek olmazlığını kabullenmeyi sağlayan ideolojik manipülasyon ve siyasal/toplumsal baskı

aracıdır. Din duygusunun, salt söylem düzeyinde de olsa, olmayanların istenmesine araç kılınması, tekeli siyasetin gözünde, dinin çığından çıkmasıdır. Rejim buna, yani o aracın kendi elinden alınıp tersine bir işlemlerle ona karşı kullanılmasına tahammül edemez. Tehlike burada. O kadar ki, "dinciler" salt "din devleti" isteselerdi rejim için o kadar da tehlikeli olmazlardı. Tekelci siyaset din devleti isteyenlerin pekala yabana atılabilecek marjinal bir azınlık olduğunu bilmez mi? "Dinci" denilen kitlenin istediğı başka bir şeydir. "Siyasal İslam" dedikleri, İslam olduğu için değil, siyasal olduğu için "cezbedici"dir. Tekelci siyaset, dinin siyasete alet edilmesine değil, siyasallaşan İslam'da öne çıkan siyasete karşıdır. İslamiyet'in (ya da İslam'cılığın) değil, siyasetin sirayetinden korkuyor. Çünkü bunca adaletsizlik içinde asıl kendisi dini siyasete alet ederek de işini yürütüyor. "Hepimiz bu ülkede, elhamdülillah, Müslüman değil miyiz? Camilerimizde beş vakit namaz kılınıyor mu? Diyanet İşleri Başkanlığının bütçe payı sağlığa, eğitime, vb. ayrılanlardan daha büyük değil mi?"... Tekelci siyaset kendisinden başka kim dine el atarsa orda tehlike görüyor, hırçınlaşıp gardını alıyor ve "olmayan her şey" den kimseye hiç bir şey vermemeyi sürdürmek için o tehlikeyle oynuyor. Ölüm gösteriyor ki sıtmaya razı etsin*.

Bu taktik Fazilet'in ardındaki kitle desteğı üzerinde de etkili olmuştur. Tekelci siyasetin son on yıldanberi Refah/Fazilet'in ardındaki oy desteğinin artmasını ciddi bir başkaldırı sayarak buna şiddetle ve kararlılıkla tepki göstermesi o desteğın şevkini önemli ölçüde kırmış ve soğutmuştur. Aynı zamanda, Parti yönetimi ve üst katmanları içinde iktidar çıkmasına da yol açılmıştır. Pabucun pahalı olduğu görülünce kendilerine "yenilikçi" diyenlerin rejimle uzlaşma içgüdüleri harekete geçmiştir.

KAPİTALİZM İLE GÖBEK BAĞI

Bunda şu olgunun büyük dahli var: Fazilet, ne yapıyorsa, tekellerden bir şeyler koparmak, tırtıklamak için yapıyor, ardındaki kitlenin hayrına yapmıyor. Refah/Fazilet'te başı çekenler bir sermaye hareketinin temsilcileri. Milyonlarca insanın sürekli boşa çıkan "adalet" özleminden ve talebinden kendine siyasal destek devşiren hareket, tekeli kapitalizmin kapitalizmine ortak. Tekelciliğine de ortak olmak istiyor. Refah/Fazilet'in bugün sergilediğı "özgürlükçü", "demokrat", "sosyal adaletçi", "hukuk devletinden yana", vb. tavırları buna göre değerlendirmek gerekiyor. Bugün ne diyorsa yarın

iktidar olursa tersini yapmak için her yolu deneyecek, olmadık perendeler atmaktan geri durmayacaktır. Kapitalist yapılanmayla göbek bağı başka türlü davranmasına elvermez. Hatta bir Fazilet iktidarı, kendi kitle tabanı dahil herkes için tekellerinkinden de daha büyük bir gerçek tehlikedir. Çünkü hareket, Türkiye kapitalizminin eşitsiz gelişme dinamiğinden besleniyor. Geriden gelen, "yeterli doyuma ulaşmamış" sermayenin tekeli iktidarda hak (pay) iddiasını güdüyor. Böylesinden hakikaten korkulur. O "hak"ı elde etmek için halen yapmıyacağı "özgürlükçü" takiiye olmadığı gibi, elde ettikten sonra da üstlenmeyeceğı özgürlük düşmanı reel politik numara ve manevra kalmayacaktır.

Ne ki sorun bu olgunun saptanmasıyla bitmiyor. Asıl bundan sonra başlıyor.

Onlar takiiye yapıyorlar, özgürlükçü filan değiller diye özgürlükçü olmamak mı gerekiyor? "Onlara özgürlük tanınacağına bütün özgürlükler kimsenin 'kötüye' kullanmasına elvermeyecek dar sınırlar içinde kalsın daha iyi!" Bu ülkede yıllardır öne çıkarak borusunu öttüren mantık budur. Bakmayın siz başka hiç bir demokratik ülkede böylelerine özgürlük tanınmaz denilmesine. Yalan söylüyorlar! Sıkıştıkları zaman da, "Ama bizim koşullarımız başka!" deyip ağızlarındaki baklayı çıkarıyorlar..."Bizim koşullarımız" tekeli siyasetin herkeşe dayattığı, herkesi içinde yaşattığı ve yaşatmaya kararlı olduğu koşullardır. Özgürlük de, onun gözünde, o koşullara itirazı siyasetin acil gündemine taşıyan tehlikeli dinamiğın ta kendisidir.

TÜRKİYE İRAN OLUR MU?

"Bizim koşullarımız"da topluma sunulan tehlike, yani Fazilet'in "dinci" bir program ya da "gerçekleşebilir bir ardiyet"le iktidar olma perspektifi ne kadar gerçekçi? Hiç değil! Böyle bir perspektif hiç yok. Bugünün Türkiye'si'nin koşulları Türkiye'nin "İran"laşmasına imkan tanımaz. Toplumsal/siyasal/kültürel gelişmişlik düzeyiyle, gelişme dinamizminin belirgin yönü ve yönelimiyle Türkiye 20 yıl öncesinin İran'ı değil. Hatta 20 yıl öncesinin Türkiye'si dahi bugünün İran'ı değildi. "Humeyni" umacısını körükleyip şişirenler kendi pek övündükleri "Böyyük" Türkiyelerinin bile hakkını işlerine geldiğinde inkara teşneler.

"İran'a mı dönelim?" diye topluma sunulan "tehlike" tekellerin kendi ekonomik/siyasal iktidar tekellerine yönelik tehlikedir. Onlar "laik Cumhuriyet"i kendi babalarının mülkü belliyorlar. O mülke kimsenin ortak çıkmasını istemiyorlar. Kapitalist sömürünün nimetlerini kimseyle paylaşmamaya kararlılar. Haksız da değiller. Şu ünlü "merkez"ın böyle bir ortaklığı kaldırmasına, ihata edebilmesine, Türkiye kapitalizminin maddi koşulları (birikimi, kapasitesi, gelecek perspektifi, vb...) elverir mi? Ülkenin insanlarından, işçisinden, köylüsünden, esnafından, memurundan, emeklisinden, özürüsünden, sokak çocuklarından, toprağından ve havasından, suyundan esirgenenler birileriyle paylaşılacak olur-

* Size hiç "tuhaf" gelmiyor mu, ne zaman FP'nin kapatılması ya da sabık C. Başkanının "konuşan Türkiye'si"nde N. Erbakan'ın konuşarak işlediğı "suç"lardan ceza görüp görmeyeceğı konusu gündeme gelse kendilerini yerden yere atarak huu çeken sakallı adamlar görüntüsünün —hepsi de nedense hep 28 Şubat günlerinden kalma aynı görüntü...— hemen bütün TV ekranlarını işgal etmesi? Tekeli siyasetin ölüm gösterme taktiğinin hakkını teslim etmeli. Ülke insanlarının bir kesimini, en çok da aydın ve "aydınlanmacı" bilinenleri böylesine acınlısı bir yabancılaşmaya dışar etmekte bayağı işlevli ve başarılı!

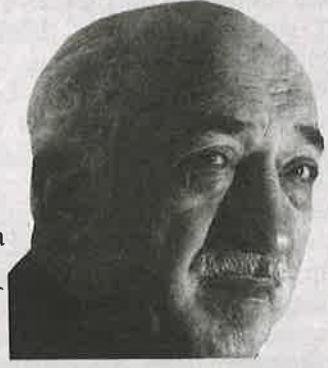
sa kimin elinde ne kalır? Tekelciler ekonomide de, siyasette de tekelci olmaya mecburdurlar.

Sık sık gündeme getirilen “Cumhuriyet mi, demokrasi mi?” tartışmasının özü burada yatıyor. Babadan kalma mülkü kimseye kaptırmamak isteyenlerle onların dümen suyuna kapılmış gidenler “Cumhuriyet”çi oluyor, o mülkte ortaklık iddiası güden Fazilet yanlılarıyla Refah/Fazilet hareketine sözümona ülke hayrına toplumsal/siyasal misyon biçenler de, “demokrat”! Ne ki, demokrasi Cumhuriyet için tehlike arzederse ya da arzettiği ölçüde demokrasiden şöyle ya da böyle, şu kadar ya da bu kadar vazgeçilebilir diyen Cumhuriyetçiler var ama, demokrasi için Cumhuriyetten vazgeçilebilir diyen kim var? “Anayasal Cumhuriyet”i yıkacaklar!” söylemi, hele de Anayasada sözü edilen sosyal devleti göz göre göre budayıp yok edenlerin, hukuk devletine iki paralık değer vermediklerini her halleri ve tavırlarıyla gösterenlerin, demokrasiyi oligarşik çıkarların teminatına indirgeyenlerin ağzında düpedüz yalandır, aldatmacadır. Refah/Fazilet de Cumhuriyet’ten asla vazgeçmez. Çalışanlar üzerinde sömürü koşullarının sürmesi, gelişmesi, korunması ve kollanması için en ideal yönetim biçiminin kapitalist cumhuriyet olduğunu bilir. Somut içeriğini kapitalist çıkarların oluşturduğu Cumhuriyet’e değil ama o çıkarları tehlikeye sokacak her türlü demokratik düzenlemeye ve uygulamaya karşı çıkması günü geldiğinde işten bile değildir. “Demokrasi” ona ve ardındaki sermaye kesimlerine iktidar mevzilerinde yer edinmelerini, karar mekanizmalarında söz sahibi olarak Cumhuriyet’e sahiplik paylarını arttırmalarını, nimetlerden daha çok yararlanmalarını sağlasın diye demokratik taslamaktadır. (Özelleştirmeler, büyük ihaleler, teşvik uygulamaları, AB perspektifinde içli dışlı şirket birleşmeleri, global sermaye ile bütünleşme, vb., vb...) “Demokrasi demokrasiyi yok etmek isteyenlere bağışlanamaz!” safsatasıyla onlara karşı Cumhuriyet koruyuculuğuna çıkanların asıl önlemek istedikleri budur. Cumhuriyet başsavcılık makamını kendi baba mirası gibi gördüğünü her sözü, her hali ve her mimiği ile belli etmekten geri durmayan esbak savcı V. Savaş bu tavrın müşahhas timsalidir.

Kısacası, “Cumhuriyet mi, demokrasi mi?” tartışması bu gerçek, somut içeriği ile, ülke halkının tepesinde, ona kadar biçmeyi iş ve meslek edinenlerin bir tür kırk satır mı, kırk katır mı çekişmesinden başka bir şey değil. Bunun ötesinde, her yanıyla ve her yönüyle sanal bir tartışma. Komünistlerin, solcuların, işçi önderlerinin o tartışmada yeri yok mu, var —hem de nasıl var!— ama ne için var? Tartışmanın sanal olduğunu her vesile ile teşhir etmek için var. Sömürünün nimetlerini paylaşma kavgasında ülke nüfusunun ezici çoğunluğunun taraf tutma gibi bir sorunu olmadığını toplumsal bilinçte öne çıkmasını sağlamak için var. Asıl sorunun “korunan” Cumhuriyetin nasıl bir cumhuriyet olduğunu, “sahip çıkılan” demokrasi-nin ne menem bir demokrasi olacağını irdelemek ve herkese göstermek için var. Ve, tabii, Cumhuriyetin de, demokrasinin de ülke insanlarının hayrına bir içeriğe kavuşmasının yolunu, yordamını belirlemek için var.

Bilinen ve bilinmeyen

Fethullah Hoca kimdir? Necidir? Ne işler çevirir? Orta Asya el-lerinde ne işi var?

Şimdilerde nerededir, ardındakiler kimin nesi? Refah/Fazilet’le arasında niçin kan davası var?

Bu soruların cevapları bilinmiyor değil. Çok iyi biliniyor. İyi bilinmeyen şu: “Türk-İslam Sentezi”ne ne oldu? Artık hiç sözü edilmiyor. Edilmiyor, çünkü büyük sermayenin ve devletin temel politikaları içine yedirildi. “Avrasya” macerası hevesi akıncı ruhlu dinamik girişimcilerimizin gözlerinin içini parlatıyor. Fethullah efendi de Adriyatikten Çin Seddine uzanan “Türk dünyası”nı keşfe çıkan çağdaş “gazi dervişler”in başını çekiyor. Lafla değil, peynir gemisini yürüterek, iş gördüğünü B. Ecevit gibilerine kanıtlayarak. Bu arada DSP, ANAP, DYP Meclis gruplarında Fethullah’cı milletvekilleri fink atmıyorlarsa birbirleriyle köşe kapmaca oynuyorlar. Bakanlar Kurulu’nda da oldukları söyleniyor.

“Fethullah Hoca olayı, devletin resmi modernleştirme programı ile toplumun geleneksel değerlerini yeniden canlandırma işlevi görmüştür. Veya yaşama ihtiyacı veya arzusu arasında sıkışmış gibi görünen belli bir halk kitlesi için en barışçı ve uzlaştırıcı bir uyum ve entegrasyon projesi olarak görünmektedir. Bir yandan modernliğin getirdiği değerleri yok saymak istemeyen, ancak öbür yandan binlerce yıllık bir gelenek ve duyarlılığın ürünlerine sırt çevirmek istemeyen bu kitle için Fethullah Hoca’nın temsil ettiği tez veya daha doğrusu sentez, en işe yarar proje olarak görünmektedir.”

Bunlar da Görüş adlı bir dergide, “İslam, Demokrasi ve Türkiye” başlıklı bir makalede dile getirilen görüşler. 7 Şubat 1998 tarihli Hürriyet gazetesinde alıntı olarak yer alıyordu. Alıntıyı —olumlayarak— yapan, Ertuğrul Özkök’tü. Görüş dergisini kimler mi yayınlıyor?...TÜSİAD!

Ölüm oruçları, hayat kurtarma, arabuluculuk

M. Turgay Yerlikaya

İnsanı parçalayan, yalnızlaştıran, küçülterek ezmeyi amaçlayan bir sistemin parçası olan F tipinin bu ülkede yaşayan herkesin sorunu olduğunun kavranması büyük önem taşıyor.

Evet, Sonunda beklenen gerçekleşti. Gene öldüler: 22 kişi. Ölüm oruçları "başarılı" operasyonlarla bitirildi. F tipi direnişi kırıldı. İnsanlar "hayata döndürüldüler". Herkes görevini gereği gibi yerine getirdi.

2000 yılının son ayı Türkiye'de ölüm oruçlarının ve F tipi tartışmalarının yaşandığı bir ay oldu. Bu ay boyunca yaşananlar, ülke gerçekliğinin ne olduğunu, hayata dair tüm kavramların nasıl çarpıtıldığını, muhalefet olmanın ne anlama geldiğini göstermesi açısından son derece önemli. Yaşananlar neydi? Uzunca tekrarlamaya gerek yok. Bu yazının okurları eminiz ki bu süreci de yakından takip ettiler. Başlıklar halinde analım.

- 1) Siyasi iktidar uzun süredir ısıtıp ısıtıp ortaya sürdüğü F tipi cezaevlerini yeniden acil gündeme getirir.
- 2) Hükümlü ve tutuklular siyasi iktidarın bu kez kesinlikle kararlı olduğunu düşündükleri için zor bir silahı kullanmaya karar verirler : ölüm orucu
- 3) F tipi yandaşları ve karşıtları bu çatışmada ilgili yerlerini alırlar
- 4) Sonunda siyasi iktidar iktidarını kanıtlar ve mahkumları ölümüne neden olma pahasına "hayata döndürür"!

Burada F tipi cezaevlerine ölüm oruçları ile karşı koymaya çalışanların tutumlarını tartışmayacağız. Onların tutumları hakkında yorumda bulunmak bu yazının amaçlarını aşmaktadır. Siyasi iktidarın yaptıklarının doğru mu yanlış mı olduğunu tartışmak da bu yazının ve bizlerin sorunsalı değildir. (Bunu siyasi iktidara neyi nasıl yapmaları gerektiğini öğretmeyi kendilerine iş edinene bırakmanın daha doğru olacağını düşünüyorum.) Ancak siyasi iktidarın neyi neden yaptığının belirlenmesi önemli. Ne zaman hangi amaçla ne yapıyor, bunu hangi koşullar altında yapıyor, dolayısıyla güçler dengesini siyasi iktidar nasıl algılıyor? Bunun belirlenmesi ve ortaya çıkartılması önemli. Güçler dengesinin sermaye lehine her türlü düzenlemeyi olanaklı kıldığı durumlarda siyasi iktidar doğal olarak bu adımları atacaktır. Yine atmak zorunda olduğu

adımları atabilmesi için güçler dengesinin lehine olmasını gerektiren her durumda siyasi iktidar bu dengeleri değiştirici adımları atmaktan geri durmayacaktır. İnsani değerleri ve demokratik hakları sistemin çıkarları doğrultusunda nasıl ayaklar altına alabileceğini ve bunu her ne pahasına olursa olsun yapmaya her an hazır olduğunu göstermek yüklendiği işlevin bir gereğidir.

F TİPİNİN ANLAMI NEDİR?

Bir siyasi iktidarın bu kadar önem verdiği konu basit bir mimari tarz sorunu mudur? Ya da yine aynı iktidarın zaman zaman ifade ettiği gibi, iktidarını cezaevi koşullarında da yeterince hissettirmenin bir gerekliliği midir? Zaten dört duvar arasında bulunan kişiler iktidarın erkini yeterince hissetmemektedirler mi? Bu kişiler dış dünyadan yalıtılmış, her türlü "bölücü ve yıkıcı eylem" koşulları ortadan kalkmış kişiler değil midir? Siyasi iktidar eline geçirdiği bu kişiler üstünde yeterli erke sahip olmadığını düşünüyorsa, sahip olmayı düşündüğü erk ne tür bir erktir? Bu kişiler üzerindeki erk biçimiyle bu kişiler dışında kalanlar üzerinde nasıl bir etkide bulunmak istemektedirler?

Siyasi iktidarın F tipine yüklediği anlamın dışında mahkumların F tipi kavrayışı nedir? Onlar için ne anlam taşımaktadır?

Ve de kendilerini toplumsal muhalefetten saayanlar için F tipinin bir anlamı var mıdır? Bu nasıl bir anlamdır? Kendi hayatlarına dair bir şey midir, yoksa kendileri dışında birilerini ilgilendiren ve fakat muhalefet olmanın getirdiği görevin bir parçası olarak belli oranlarda karşı çıkmak zorunda oldukları herhangi bir şey midir?

Siyasi iktidarın Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullarda ciddi oranda zora başvurmaksızın erkini sürdürmesi olanaksız görünüyor; bunun kanıtlarını özellikle son yirmi yıldır hiç de azalmayan biçimde sürekli görmekteyiz. Askeri darbeye başlayan ve her türlü anayasal ve yasal düzenlemeyle uygulamaya konan, bunların yetmediği durumlarda derin ya da yüzeysel devlet uygulamaları ile sürekli gündemde olan zor, sivil alanların da adeta militarize edilmesi ile ken-

dini tahkim etmiştir. Medya ve kamuoyu denen şeylerin de giderek zorun parçaları haline gelmeleri F tipi konusunda medya ve kamuoyu tutumuna bakılarak net olarak gözlenebilir. Siyasi iktidarın zor tutumunun ötesinde ve ondan bağımsız bir tutum medya ve kamuoyunda ortaya çıkmamıştır.

Bu durumda kendini toplumsal muhalefet olarak konumlandıran çevreler ise iktidarın zorunun parçası ve bir çeşit de simgesi haline gelen F tipi cezaevini kendilerinin dışında bir olgu olarak kavramış ve "taraf olmadıkları" bir sorunda iki tarafa da eşit mesafede durarak "arabulucu" rolü oynamaya çalışmışlardır. Bu rolün kendisi bile, F tipi cezaevlerinin "bizim gibi olmayan bazı sakıncalı muhalifler" ile devlet arasında bir mesele olarak kavranmış olduğunu göstermektedir. Hatta kimileri kendi sol imajlarını bozduğu için bu tarz solculara kızmışlardır.

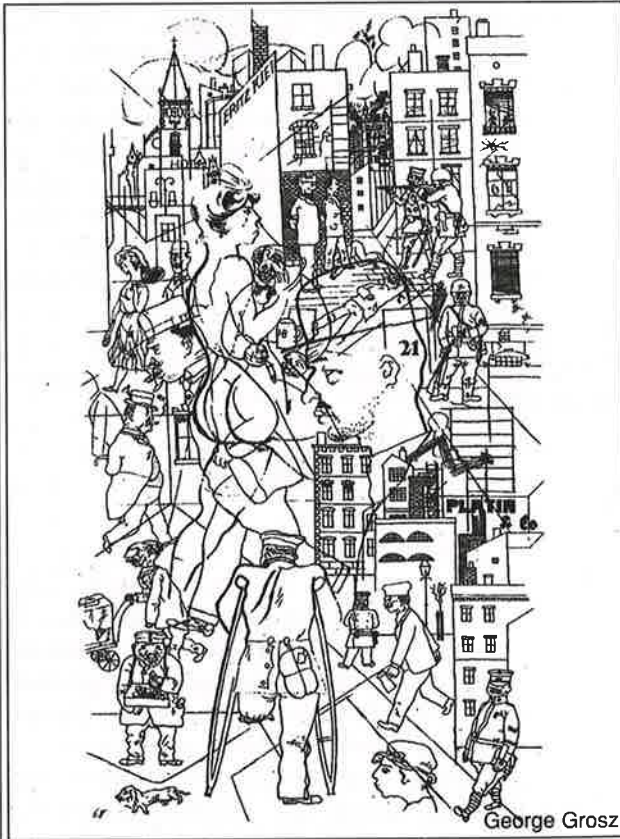
Burda yaşanan sorun, solun ve muhaliflerin F tipini ne kadar kendi sorunları olarak kavradıkları ve F tipi anlayışına ve uygulamasına ne gibi bir direniş tasarladıkları ile ilgilidir. Bunun olmadığı bir durumda F tipini doğrudan kendi ha-

pinin yanısıra ölüm oruçlarının tartışılmaya başlanması da tüm değer ve kavramların daha fazla karışmasına yol açmıştır. Bu karmaşada Diyanet bile tartışmalara bir ucundan dahil olmuş, "Dinimizde ölüm orucu diye bir oruç tanımı yapılmamıştır," diye fetva vermiştir. (Ramazan nedeniyle oruç tutan bazı vatandaşlarımız böyle bir oruç türünün İslam dininde var olup olmadığını sormuşlardı acaba?)

Ölüm orucu yapanlar ölümden yana kişiler olarak gösterildi ve bunda başarılı olundu. Siyasi iktidar kendini hayatın yanında göstermeyi de ihmal etmedi. Örgütler ve liderleri "ölüm"ün, devlet ve siyasi iktidar "hayat"ın simgeleri oluverdiler. Artık "hayat" adına yapılacak her eylem, baskı, zorlama, hatta adam öldürme sözde toplumsal meşruiyetinden ötürü olanaklı hale geldi. Operasyonun da adı kondu: "Hayata dönüş" operasyonu! Herkes o kadar inanmış/inandırılmıştı ki, bunun bir ölüm operasyonu ya da iki perdeli bir ölüm operasyonunun birinci perdesi olduğu algılanamadı. Bu akıl tutulmasını 22 kişinin ölümü bile değiştirmede ve herkes operasyonu ve "hayata dönüş"ü alkışladı. Operasyon sonrasında yapılan açıklamalarda bu kişilerin aslında açlık grevi filan bile yapmadıkları iddia edilerek "ne kadar güvenilmez oldukları" vurgulanmış oldu. (Bu yazı yazıldığı sırada açlık grevleri bir çok yerde sürüyordu. Ne bu konuda resmi bir açıklama yapıldı şimdiye kadar, ne de F tipi cezaevlerine apar topar sevk edilenlerin halen ne halde oldukları "medyamız"da söz konusu ediliyor. "Toplumsal muhalif" kamuoyunda ne kadar merak konusu oldukları da şüpheli.)

Tüm bu süreçte insanın içini ısıtan, güvenini tazeleyen olaylar da yaşandı. Bunun en güzel örneğini tüm tehdit ve çarpıtmalara karşı Türk Tabipler Birliği ve onun yöneticileri verdi. Bir çok basın temsilcisinin TTB ve yöneticilerini neredeyse hain ilan eden tutumlarına karşın en azından temel etik değerler açısından insanca yaklaşımları savunarak insan onuruna sahip çıkanların varlığı ülkenin ve dünyanın geleceği açısından umutların yeşil kalmasına katkı yaptı.

Sonuç olarak, insanı parçalayan, yalnızlaştıran, küçülterek ezmeyi amaçlayan bir sistemin genel politikalarının bir parçası olan F tipinin iyi algılanması, bu uygulamanın ve dayatmanın bu ülkede yaşayan herkesin sorunu olduğunun kavranması büyük önem taşıyor. Birinci perde F tipine karşı direnenlerin ve direnemeyenlerin yenilgisiyle kapanmıştır. İkinci perde sahne gerisinde yaşanmaya başlamıştır. Sonuçlarını öngörmek çok zor değildir. Sürece müdahale etmek siyasi özne olmanın olmazsa olmaz koşuludur. İkinci perdenin sonunu bu müdahalenin niteliği ve gücü belirleyecektir.

yatlarında yaşayan mahkumların kendi yöntemleri ile hemen hemen tek başlarına verdikleri mücadeleleri tartışmak dışarıdan ahkam kesmenin ötesine geçmeyen bir uğraşı olur.

YALANLAR, ALDATMACALAR, ÇARPITMALAR
Sorunun bir başka boyut kazanması, yani F ti-

Şiddetin toplumsal boyutu

Şiddet kültürü günlük hayatın maddi zemininde beslenip bilinçlerde kendini yeniden üretiyor.

“Türkiye’de şiddet topluma tarihten miras olgudur. Aile içi şiddet ve despotik devlet “eli so-palı baba”nın birbirini tanımlayan iki veçhesidir.”

Sahiden öyle midir?

Bu türden bir söylemi artık layık olduğu yere gömmek gerekiyor. Şiddetin toplumsal boyutunu tarihsel gelenekte ararsanız bulursunuz da, bu, işin kolayına kaçmaktır. Ondan da öte, toplumda süregiden şiddeti aklamak, olağanlaştırmak, hatta “kaçınılmaz”laştırmaktır. Şiddet uygulayanları sorumluluktan ve suçtan tenzih etmektir. Kadın dövme-kle övünen erkekler bu cüreti nereden alıyorlar? Tarihsel gelenekten mi, yoksa “gelenegimiz”in ısrarla öne çıkarılmasından mı? “Tarihsel gelenek”çiler hiç istemedikleri halde suç başışlatıcı bir rol oynamakta olduklarının farkında değiller.

Şiddetin toplumsal boyutu toplumun tarihten geldiği söylenen ve niçin hiç değişmediği nedense hiç irdelenmeyen dokusunda değil, bugün yaşanan hayatın dokusunda aranmalı. Yaşanan hayatın dokusunu ören ne? Sömürü. Sömürünün cinsi, kategorisi, azlığı ya da çokluğu, geçici olup olmadığı ya da ne kadar geçici olduğu hiç farketmez. Sömürünün azı, çoğu; kalıcısı, geçicisi; vahşisi, uygarı birdir. Hepsi şiddet içerir. İşin içinde şiddete maruz kalmak yoksa, kim kendini ne kadar sömürtür?

Aç kalmamak için başkasına çalışmaktan başka çaresi olmayan bir insana, “Sana bugün de iş yok,” demek, ona doğrudan şiddet uygulamaktır. Elli kişinin işe alınacağı bir kapıya dayanan üç bin kişiyi zaptetebilmek için neler yapıldığını düşünün. Örneklerini sık sık görüyoruz. Aç insana, “Git yarın da aç kal!” deme yetkisi kimlere, nereden verilmiştir? O yetkiye itirazınız mı var? İtirazın “yasal”, hukuksal”, “demokratik”, “siyasal”, “medeni” yolları da var. Var da, bütün yollar tıkalıysa? Ve açlık sürüyorsa? Orada olanları ya da olacakları önlemek için şiddet devreye girer mi, girmez mi? Girer de, gökten zembille mi iner? O zaten, baştanberi, oradadır. Su yüzüne çıkmayı beklemektedir. Bir insanın aç kalmamak için başkasına çalışmaktan başka çaresi olmamasının da ardında yine şiddet yatmaktadır.

Sömürü yalnız bizde mi var? Küresel kapitalizmin egemen olduğu günümüz koşullarında her yerde var. Her yerde insanların akıl ve ruh sağlığı üzerinde tahribatını arttırarak sürdürüyor. En akla gelmeyecek ülkelerde, toplumlarda —İsveç, Danimarka, vb...— kocalar karılarını kıyasıya dövüyor, analar çocuklarına olmadık eziyetler edip canlarından bezdirtiyor. Oralarda bizdeki gibi suçtan arındırıcı, sağaltıcı “tarihsel gelenek” iddiaları ciddiye alınmadığı için aile içi şidde-

te karşı ciddi ve yaygın önlemler alınıyor. Bu da, olgunun ne kadar yaygın olduğunun kanıtı. Yaşanan hayatta şiddetin erkek egemen boyutunu besleyen, yine kapitalist sömürüdür. Erkek egemenlik denilen şey, sömürü toplumunun ailenin erkeğinden başlayarak bütün aile üzerinde egemenliğinden başka nedir ki?

Şiddet, sık sık söylendiği gibi, insanın yapısında var olan bir dürtü ise, kökeni hayatta kalma ve kendini savunma içgüdüsündedir. Kapitalist toplumun “hayat kavgası”nda taşın altına sürülen ve kendini savunmaktan aciz hale düşürülen kişi “hayat”ın hedef şaşırtıcı baskısı altında kendini kolaylıkla şiddete kaptırabilir.

Şiddeti yaşanan hayatın dokusuna işleyen canlı bir kültür her gün, her alanda, her vesile ile hayatın maddi zemininden beslenip bilinçlerde kendini yeniden üretiyor. Televizyon milyonlarca evin “harimi ismeti”nde her gün, her günün her saati, mafya şiretliğine bulanmış haberlerden tutun,

vur-kır’lı “sıcak” filmlere, pembe-sarı-kara dizilere, çocuklar için yapılan çizgi filmlere, hatta çoğu da pekala ilginç vahşi doğa belgesellerine kadar her işlediği konuda ve her konuyu işleyiş biçimiyle şiddet ve vahşet saçıyor. Amerikan film endüstrisinin tek tek her bir ülke pazarını bu tür filmlerle tuka basa doldurma girişimleri Dünya Ticaret Örgütü gibi kuruluşların sıkı koruması altında.

Devlet terörü—ışkencesiyle, polis vahşetiyle, silah şakırtıları ve cankurtaran sirenleriyle bu canlı kültürün ayrılmaz bir parçası: kapitalist toplumda sınıf tahakkümünün sürdürme ve sürdürerek yeniden üretme işleviyle yüklü. Bizim gibi ülkelerde göze batması, ileri ve uygar denilen ülkelerde ekilenin buralarda biçilmesinden!

İki yıl olmadı, bütün dünya NATO sözü dinlemeyen Yugoslavya’nın nasıl uranyum bulaştırılmış mermilerle havadan dövülerek tepelendiğini gördü. On yıl önce aynı Körfez Savaşı’nda Irak’ın başına gelmişti. “Tek kutuplu dünya” dedikleri, gücün ve şiddetin borusunun öttüğü ABD hegemonyasından başka ne ki? Irak ve Yugoslavya “Holocaust”larına alkış tutanların güç ve şiddet tapıncı Yeni Dünya Düzeni’nde her gün yeniden üretilen şiddet kültürünün bir ürünü. Uzanlıları Türkiye’de ustasından sopa yiyen on iki yaşında çocuğun bir de evde baba dayaağı yemesinden, kazara karakola düşen garibanın “fukara aile çocuğu” polisler elinde işkenceden ölmesine kadar varır. Brezilya’nın ultra modern şehirlerinde her gün birkaç düzine sokak çocuğunun süre avı misali polis operasyonlarında öldürülmesiyle de New York ve Frankfurt borsalarında dolar-euro çekilmesi arasındaki bağlantı sanıldığı kadar dolaylı-dolambaçlı değildir.

Çalışan kadınlar konuşuyor

Parası olmayan kaçıyor. Bizden bekçilik yapmamız isteniyor. Vallahi ben bekçilik yapmak istemiyorum. Bekçi miyiz, hemşire mi?

Zeynep Kamil Hastanesi'nde hemşire Özlem Karabulut'la arkadaşımız Elif Yerli konuştu.

Adınızı öğrenebilir miyiz?

Özlem Karabulut. Yaşımı da söyleyeyim isterseniz, 23 yaşımdayım.

Burada, yani Zeynep Kamil'de çalışıyorsunuz ve hemşiresiniz?

Ebe hemşire.

Ne kadar oldu?

Burda başlayalı 10 ay, ama meslekte 4 yılı bitirdim.

Nasıl seçtin bu mesleği?

Tamamen tesadüf aslında. Biz Tunceliliyiz. Babam orda bakkallık yapıyor. Diğer esnaflarla, alışverişe gelen öğretmenlerle konuşur sürekli. Onlardan duyuyor bir gün böyle bir sınav olduğunu. Soruyorlar babama sen de kızını sınavlara sokmak istemez misin diye. Hemen eve telefon açtı ve bana sordu. Olur, giririm dedim. Böylece Sağlık Meslek Lisesi sınavlarına başvurmuş olduk.

Sonra?

Sonra sınava girdik. Sınav Elazığ'daydı, Tunceli'den bir grup insan daha sınava giriyordu. Toplanıp gittik. Haziran ya da Temmuzdu, tam hatırlamıyorum. Sonra ben unuttum sınavı. Bazı arkadaşlarım sonuçları geldi, onlar gitti kaydoldular, ben de normal liseye kaydımı yaptırdım. Okullar açıldı, iki hafta geçti. Ondan sonra geldi benim sınav sonucum. Hemen apar topar hazırlanıp İstanbul'a gittim.

Neden İstanbul?

Aslında yakın olsun diye Elazığ istiyorduk ama o sene Elazığ'daki okula öğrenci almadılar. Bizim de İstanbul'da akrabalarımız vardı, yanlarında kalabileceğim, orası olsun dedik. Bölüm tercihim de İstanbul yüzünden. İstanbul'da yalnız ebe hemşire bölümü vardı.

İstanbul'da akrabalarınızın yanında kaldınız?

Evet. Anneannem Sarıgazi'de otu-

Özlem Karabulut'la, Zeynep Kamil Hastanesinin kantininde tanıştık. Bir masanın etrafında hemşire olduklarını düşündüğümüz bir kaç kişi sohbet ediyorlardı. Tam yanlarına gittiğimizde biri hariç hepsi ayağa kalktı. Kendimizi ayaküstü tanıttık ve röportaj yapmak istediğimizi belirttik. Bir kişi kaldı ve bizimle konuşmayı kabul etti.

ruyordu. Teyzem geldi beni Harrem'de otogardan aldı. Sarıgazi'ye gittik. Ondan sonra her gün Sarıgazi'den Şişli'ye gidip geldim.

Yatılı okumadın yani. Peki zor olmadı mı senin için, İstanbul'a yabancısın, o kadar uzak bir yere her gün gidip gelmek?

Ne yapabilirsin ki başka? Çok da zor olmadı aslında. Kışın biraz üşüyordum yollarda yalnız.

Okula uyumun nasıl oldu?

Zor oldu. Üç hafta ders görmüşler, ben hiç bir şey bilmiyorum. Bir de hiç unutmam, ilk dersim din dersiydi, hoca bana duaları sordu. Ben hiç bir şey bilmiyorum. Biz din dersi filan görmedik. Dua filan hiçbir şey bilmiyorum. Birinci dönem, hoca zayıf verdi.

Arkadaşların?

Çoğu benim gibi farklı yerlerden gelmişlerdi. Bir kısmı kendisi istemiş, bir kısmının da aileleri istemiş. Ama çoğu benim gibi bilinçsizce istemiş gelmişti. Sevip sevmeyeceğimizi bile bilmiyorduk. Ama bir süre sonra insan alışıyor, seviyor da.

Gerçekten seviyor mu?

Aslında seviyordum. Şu sıralar ortamdand dolayı sevmiyorum. Daha önceki çalışma ortamlarım çok daha iyiydi.

Şimdiki ortamında sorun olan şeyler nelerdir?

Biz doğumhanede çalışan yaklaşık yirmi kişiyiz. Yeniler çalışıyor, eskiler yan gelip yatıyor. Bu da beni çok rahatsız ediyor. Hiç bir şeye itiraz edemiyoruz. Yeni ve bekar oldun mu gece nöbetlerini ve hafta sonlarını hep sana yazarlar. Diğerleri hiç gece nöbeti tutmaz mesela.

Bu yanlış mı gerçekten, mesela senin de küçük çocuğun olsa gece nöbet tutmak ister miydin?

Tabii ki yanlış. En azından haftada bir gün tutardım. Gündüz ne oluyor çocuklara? Gece de aynı şekilde kalabilirler.

Günün nasıl geçiyor burada, kısaca anlatır mısın?

Genelde gece nöbetlerini bizlere veriyorlar demiştim ya, saat üç buçukta nöbet alıyoruz. Bunun için ben erken geliyorum, üçte filan burda oluyorum. Sabah yedi buçukta nöbete gelmesi gerekenler gelmiyorlar. Sekizi geçiyor bazen, bırakıp gidemiyorsun. Hergün fazladan yarım saat, bir saat çalışıyorsun.

Bunun dışında ilişkiler çok kötü. İnsanlar birlikte birşeyler yapmayı sevmiyorlar, ne bileyim, beraber bir sinemaya bile gidemiyoruz. Ya da doğum günümüzü filan birlikte kutlayamıyoruz. Burda birlikte çalışıyorsun ama bir merhabadan başka paylaştığın bir şey yok.

Sosyal ortam böyle de, peki ekonomik ortam nasıl, geçinebiliyor musun buradan aldığınla?

Emeğimin karşılığını alamadığımı düşünüyorum. Hatta bize söz ve-

rilenleri bile verseler sevineceğiz. Döner sermayeden birşeyler vermeleri lazım, vermiyorlar. Söylemiştim, geleli 10 ay oldu ve ben yalnızca tek bir ay aldım. O da şansımın mı, şanssızlığımın mı, ilk girdiğim ay sonunda almıştım, çok sevinmiştim. Hep alacağınız zannediyordum. Bir daha hiç vermediler.

Neden peki?

Hastanenin ihtiyaçları için harcadığı söyleniyor toplanan paraların. Kimseye de bir şey soramıyorsun. Baş hemşireye sormuştum bir keresinde, olunca verilir merak etme kimse senin paranı yemez dedi bana. Ben de bir daha sormadım.

Bu işin bir yasası yok mu peki, paranın şu kadarı personele verilir diye?

Vardır belki ama ben bilmiyorum.

Hastalarla aran nasıl?

Hastalarla aram genelde çok iyidir. Ama zorlanıyorum. 15-20 hasta hepsi birden bağıyor. Düşünsenize doğum sancısını... O ortamda bazen ağlayacak kadar sinirlendiğimi hatırlıyorum. Ama yine de hep gülerim. Hastalara hiç kızdığım olmamıştır şimdiye kadar.

Anladığım kadarıyla ortam sinirleri yıpratıyor, yoruluyorsun, hakettiğin ücreti alamıyorsun ve iyi bir ilişki de yok. Peki neden çalışmaya devam ediyorsun, mesela özelde çalışmak daha iyi olmaz mı?

Özelde çalışan arkadaşlarım da var. Bir ara ben de ek iş olarak çalışıp nöbet tutmuştum. Çalışma koşulları çok daha iyi değil ve her an işten kovulabilirsin. Hiç bir güvencen yok.

Sen iyi çalışırsan neden kovsunlar ki?

İşler iyi gitmeyebilir. İşler iyi olduğu, hasta fazla olduğu zaman ek hemşire alıyorlar. Bir süre sonra işler bozulunca iyi de olsun çıkartıyorlar. Hatta bazen üç hemşirenin işini tek başına sana yaptırmaya kalkıyorlar. Benim çalıştığım yerde öyle oldu.

Bir de özel hastanelerde hemşire daha bol derler.

Hiç de öyle değil. En azından be-

nim ve bazı arkadaşlarımın çalıştığı yerler böyle değil. Bir de hastalara gereksiz şeyler yaptırıyorlar. Adam orayı ticari olarak görüyor. Sahiplerinin hastaları düşündüğü yok ki. Zor vakaları almıyorlar, hem kolay hem çok para getiren işler yapıyorlar. Özel hastaneler arttı ama mesela bize, Zeynep Kamil'e gelen hastalar hiç azalmadı. Kolay doğumlar azaldı yalnızca, ama zor doğumlar, sorunlu hastalar hep bize geliyor.

Neden, özelde daha iyi bakım yok mu?

Yok tabii ki... Çoğunda yoğun bakım ünitesi yok. Bizim burda herşey var ve riskli bir durumda her türlü müdahale yapılabilir.

Burda hastalardan para almıyor mu?

Burada da alınıyor ama özeldeki gibi değil. Burda bir de özel servis açtılar. Niye açtılar anlamıyorum. Orası daha pahalı. Vakıf açtı orayı. Vakfa para kesiliyor.

Parası olmayan?

Bazılarına zorla senet bile imzalatıyorlar. Geçenlerde bir hastaya 120 milyonluk senet imzalatıldılar. Parası olmayan kaçıyor. Bizden bekçilik yapmamız isteniyor. Valahi ben bekçilik yapmak istemiyorum. Bekçi miyiz, hemşire mi?

Bunlar dışında mesleğinle ilgili söylemek istediğin şeyler var mı?

Evet. Mesleğimde ilerlemek istiyorum ama buna pek olanak bulamıyorum. Mesleğe başlıyorsun ve hep aynı yerde kalıyorsun.

Yüksek hemşirelik filan yok mu?

Var ama, üniversite sınavına giriyorsun. Benim sözünü ettiğim mesleğe başladıktan sonra hem bilgilerimi geliştirmek, hem de konum olarak ilerlemek.

Anladığım kadarıyla hoşuna gitmeyen şeyler var, bunlar için bir şeyler yapıyor musun?

Bir ara sendikaya üye olmayı düşündüm ama o da pek işe yaramıyor. Arkadaşlarla görüşecek, bir araya gelecek zaman bulamıyoruz bir türlü. Oturup tartışamıyoruz. Herkes çok yoğun.

Dışarıda görüşme olanağı?

Zamanlar uymuyor. Senin boş olduğun zaman onun nöbeti oluyor filan. Ya da nöbet ertesi dinlenmek istiyorsun. Zor yani.

Burası dışında ne yapıyorsun?

Bir ara ek iş yapıyordum. Baktım hiç zaman kalmıyor, bıraktım. Ara sıra sinemaya gidiyorum, arkadaşlarla dolaşıyoruz, bir de Kadıköy Halk Eğitim Merkezi'nde saz kurslarına başladım.

İlginç.

Çok da ilginç değil. Türkü dinlemeyi seviyorum. Biraz da çalmak istedim. Galiba memleketimi özleyorum.

Memleket dedin de, memleket meseleleri ile ilgili neler düşünüyorsun, ya da dünya meseleleri?

Ne düşüneyim? Herkesin düşündüğünü. Herkes kötü olduğunu görüyor. Ama kimse bir şey yapamıyor.

Kim bir şeyler yapabilir?

Ne bileyim? Sendikalar sivil toplum kuruluşları filan bir araya gelse diyorum ama çok zor geliyor bana. Böyle gider gibi görünüyor.

Peki dünyayı nasıl görüyorsun, Avrupa, Avrupa Birliği filan?...

Avrupa Birliğine girebileceğimizi sanmıyorum. Kültürler çok farklı. Anlayış çok farklı. Hem dünyanın durumu da buradan daha iyiymiş gibi gelmiyor. Orada da bazıları iyi yaşıyor, bazıları kötü. Oralarda haksızlıklar yok mu, orda da vardır bence. Hem girsek de ben hiç bir şeyin değişeceğini sanmıyorum.

Anlaşılan değişime fazla inanmıyorsun...

Bunu söylemedim. Bazı şeyler zor değişiyor.

Söylemek istediğin başka bir şey var mı, şunu da sorsaydı aslında daha iyi olurdu diyeceğin bir şeyler var mı?

Yok. Yeterince konuştuk zannediyorum.

Sana teşekkür ediyoruz ve iyi çalışmalar diliyoruz.

Ben de teşekkür ederim. Size de iyi çalışmalar.

21. Yüzyılın eşğinde uluslararası durum ve toplumsal değişim için mücadele

Carlos Carvalhas

Portekiz Komünist Partisi Genel Sekreteri'nin
16. Kongre'yi açış konuşmasından bir bölümün özeti.

Kapitalist küreselleşmeyi kaçınılmaz ve seçeneksiz olarak yerleştirmeye, gözden düşmüş kapitalizmi yeni bir yüz -"İnsan yüzü"- ile sunmaya çalışan ideolojinin maskesini düşürmek için devrimci ve ilerici güçlerin daha fazla işbirliği gerekmektedir.

Dünyanın rotası üzerine kafa yordukça, uluslararası durum, çelişkiler, toplumsal çileler ile içiçe bolluk, zenginlik ve gösteriş irdeledikçe, bilim ve teknolojinin parlak zaferleri ile milyonlarca insanın aşırı yoksulluğunu gördükçe, sömürü, yabancılaşma ve hegemonya üzerine kurulu bir sistemin mahkum edilmesi için, demokrasiyi her bakımdan sürekli derinleştiren ve kapitalizmin adaletsizliklerinden arınmış daha adil ve kardeşçe bir toplum için mücadele gereği karşımıza çıkıyor: yenilenmiş bir proje ile sosyalizm.

ZENGİNLİĞİN YOĞUNLAŞMASI VE BÜYÜYEN EŞİTSİZLİKLER

Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme raporları her geçen yıl sisteme ve onun hakim biçimine, neo-liberalizme karşı açık eleştiriler halini alıyor. Daha yeni, Eylül ayında, IMF ve Dünya Bankası'nın Prag toplantısında -ki normalde yoksulluk ve artan eşitsizlikler üzerine soyut nutuklar hep yinelenir durur- Dünya Bankası Başkanı, kapitalist küreselleşmeye karşı büyük gösterilerin etkisiyle "dünya nüfusunun %20'sinin halen küresel ekonominin %80'ini denetlediğini ve bu grubun son on yılda kazançlarını ikiye katladığını" söylemek zorunda kaldı. Sayıların ayrıntısına girersek, bu toplumların varlık ve zenginliğinin söz konusu %20 içinde küçük bir yüzdede yoğunlaştığını ve toplumsal eşitsizliklerin görece olarak da büyüdüğünü görürüz.

"Amerikan modeli"ni vaazedenler ve ABD'nin yeni başkanının sekiz yıl öncekinden daha müreffeh bir ülke devralacağını doğru olarak saptayanlar bile şunu ekleyeceklerdir: daha müreffeh, ama aynı zamanda daha eşitsiz ve çelişkili. Amerikalıların %1'i ulusal zenginliğin %38'ine, %80'i ise yalnızca %17'sine sahiptir (Washington'daki Ekonomi ve Politika Enstitüsü, EPI).

Spekülatif ekonomi büyüyor. "Spekülasyon üzerine spekülasyon"un (türev ürünleri, aşırı değerli hisseler, batmak üzere olan şirketlerin yüksek değerli hisseleri) öne çıktığı kumarhane ekonomisinde yükselen spiral yeni çelişkiler ve tahripkar yıkım tehlikeleri doğuruyor. Belli başlı çokuluslu şirketlerin kitlesel işten çıkarmaları duyurmalarının hemen ardından, daha fazla pay dağıtılacağı düşüncesiyle hisse senetlerinin arttığı bir dönem yaşıyoruz.

Hayata hükmeden kâr maksimizasyonudur. Bu, akıldışılık ve tutarsızlığın doruğudur. Bu mantığa uyarsak,

kimilerinin dediği gibi istihdamın büyümeye, büyümenin rekabet gücüne ve rekabet gücünün istihdamı baskı altında tutma kabiliyetine bağlı olduğunu, dolayısıyla işsizlikle mücadelenin en iyi yolunun işten çıkarmalar olduğunu kabul etmek zorunda kalacağız!

IDEOLOJİK SALDIRI

Adaletsizliği, çelişkileri ve akıldışılığı vurgulamak elbette kaçınılmaz. Ancak bir yandan kapitalizmin seçeneksiz olduğunu sergilemeye soyunurken (tarihin sonu, insan gelişmesinin en üst aşaması kapitalizm), diğer yandan da, ortaya çıkan sonuçların sistemden değil, onun eksiklerinden ve aksamalarından doğduğunu göstermeye çalışan dolgun ücretli ideologlar türüyor.

Neoliberalizmin ilerlemesi, sermayenin serbest dolaşımı, giderek daha fazla mal ve hizmetin serbest dolaşıma açılması, Doğu Avrupa ülkelerinin bu süreçte sistemle bütünleşmesi, nitel olarak yeni bir çerçeve oluşturdu. Kapitalizmin varlıklarını arttıran, manevra ve uyum alanını genişleten bu çerçeve iki yönde ifadesini buldu:

1. Çokuluslu şirketler devletleri geçmekte, daha kârlı ulusal faaliyetleri kendilerine çekerken geleneksel endüstrileri ve daha modern dalları bertaraf etmekte, böylece ulusal ekonomileri giderek daha bağımlı ekonomilere, "uydu"lara, yabancı sermayenin ve daha gelişmiş ülkelerin şubelerine dönüştürmektedirler.

2. Neo-liberalizm, faaliyetlerini ve gelişen endüstrilerini artık korumayan devletlerde yayıldıkça çalışanlar üzerinde rekabet gücü şantajı gemi azıya almaktadır.

Gerçekten de, zayıf ekonomilere sahip ülkelerin egemenliğinden giderek daha büyük parçaların koparılması ve daha kârlı ulusal faaliyetlerin bertaraf edilmesiyle bu ülkeler yabancı yatırımlara daha fazla bağımlı hale geliyorlar. Bu da daha fazla deregülasyonu, ücret "sınırlamaları"nı, toplumsal hak ve kazanımların ortadan kaldırılmasını ve hükümetlerin artan desteğini gerektiriyor. Tüm bunlar, emek maliyetinin düşürülmesi temelinde rekabet gücü için yapılıyor.

Devletleri, sundukları avantajlar ve verdikleri destek açısından "rekabet"e sokuyorlar. Bu bir açık arttırma! Destek ve avantajlar yetersizse, ya yatırım olmuyor, ya da başka "rekabet gücü daha yüksek bir ekonomiye" dönülüyor. Bu baskı ve şantaj altında eğilim, toplumsal kazanımların yok edilmesi, daha fazla deregülasyon ve en düşük ücretler anlamında en düşük standartlara inme yönünde oluyor.

TEKNOLOJİ ÜZERİNE

Ne var ki daima yoğun bir ideolojik propagandayla su-

nulan bu saldırı işçilerin, sendikaların, halk hareketleri ve ilerici, devrimci güçlerin direnişi, karşı saldırısı ve mücadelesiyle karşılaştı. Bu direniş ve mücadeleyle baş edebilmek için, serbest değişimin ilerlemesinden tüm insanlığın kazançlı çıkacağı düşüncesini yaymayı gerekli gördüler. (Bkz. Dünya Ticaret Örgütünün görüşleri, Çok Taraflı Yatırım Anlaşması-MAI'yi savunan metinler, Seattle zirvesi, Davos metinleri.) Buna göre bilimsel ve teknolojik gelişmelerle kolaylaşan kapitalist "küreselleşme"nin yoğunlaşması ve yaygınlaşması kalınma için önkoşuldu, işçilerin ve bağımlı ekonomilerin "uymaları" gereken bir kaderdi. "Uyum", kilit sözcük olmayı sürdürüyor.

Ne bilgi ve iletişim teknolojilerinin önemini, ne de birçok alana getirdikleri yenilikleri ve ivmeyi yadsıyoruz. Bunlar bilginin daha hızlı ve etkin işlenmesiyle de sınırlı değil. Ancak burada teknolojik determinizme yine bir geri dönüş gözlemliyoruz. Kapitalist üretimin toplumsal ilişkilerini ve uzlaşmaz çelişkilerini ihmale değer gören, umursamayan bir tavırla karşı karşıyayız.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin 21. Yüzyılın birikim sisteminin ana eksenini olacağını söyleyenler bile, kuramları için sağlam temeller olmadığını kabul ediyor, yeni finans araçlarının ve yeni teknolojilerin geçmişin en sansasyonel finans "köpekleri"nden geri kalmayan bir spekülasyon furmasına yol açtığını vurguluyorlar.

Sermayenin serbest hareketi ve yeni teknolojilerle beslenen kapitalist gelişimdeki yeni gerçekler ve değişiklikler; sömürü ve tahakkümün yeni yönleri; ulus-devlette ve genel olarak kapitalist iktidarda değişimler; rüşvet, kaçakçılık ve organize suç örgütleri... bir çok devrimci ve ilerici güçle işbirliği içinde daha fazla irdelenmesi, araştırılması gereken konulardır. "Kapitalist küreselleşme"yi kaçınılmaz ve seçeneksiz olarak yerleştirmeye, gözden düşmüş kapitalizmi yeni bir yüz, "İnsan yüzü!" ile sunmaya çalışan ideolojinin maskesini düşürmek için daha fazla işbirliği gerekmektedir.

Kapitalizmin gözden düşmesine yanıt olarak, şimdi sözde halkçı kapitalizm yeniden vaftiz ediliyor ve bazı kimselerce "paylaşımcı kapitalizm" olarak kuramsallaştırılarak farklı biçim ve isimlerle ısıtılıp ısıtılıp ortaya sürülüyor. Hedef bellidir: "paylaşımcı kapitalizm" demek, işçinin sırtından riskin de paylaşılması demektir. İnternette herkesin "bireysel kapitalist" olabileceğini, kazancın bir bölümünün hisse portföyünden gelebileceğini söyleyenler bile var. Çalışan, "kendini işçiden çok, hissedar olarak görecektir!"

Yabancılaştırıcı mistifikasyonu, sömürüyü ve pratik sonuçlarını gizleyemezler: zenginlik hep artarak yoğunlaşmıştır. Sistemin kâr maksimizasyonu gözeterek rekabet gücü ve verimliliği başta eden akıldışılığı, ekolojik tahribata, beslenme felaketlerine ("deli dana" hastalığı gibi) yol açmaktadır.

DOĞU AVRUPA'DA SOSYALİZMİN YENİLGİSİ

Yeni Binyılın eşiğinde, bir yanda üretici güçlerin gelişimi, bilimdeki ilerlemeler ile sağlanan olanaklarla (son örnek, insan DNA'sının çözülmesi), diğer yanda insanlığın büyük bölümünün içinde yaşadığı durum, Latin Amerika, Afrika ve Üçüncü Dünya ülkelerinin çoğunluğundaki dramatik koşullar, silahlanma yarışı, uyuşturucu ve AIDS salgınları... Bu durum komünistler ve tüm ilerici güçlerin insanlığın farklı bir rota iz-

lemesi için mücadele vermelerini, daha yakın işbirliğini ve birleşik eylemleri gerekli kılıyor.

Yeni bir toplum projesinin cazibe merkezi olmasına karşı ve dünya güçler dengesi üzerinde küçümsemeyecek bir olumsuz etki sürüyor. Bu etkiyi doğuran, Doğu Avrupa'daki sosyalizmin yenilgisidir. Onun da nedeni, deformasyonun, hataların, sapmaların sonucunda siyasi eylemin yerini baskıcı önlem, politika ve eylemlerin almasıyla sistemin, komünizm idealleriyle o zaman da, bugün de örtüşmeyen bir "model"e dönüşmüş olmasıdır. Bunları daha on yıl önce derinlemesine irdeleyerek belirtmiş olmamıza rağmen çoğu Parti dışında, kimi de içinde kişiler sanki şimdi, şu son aylarda dile getiriyormuşuz, ya da daha önce hiç söylememişiz gibi konuşuyorlar.

SSCB'nin ve "dünya sosyalist sistemi"nin çökmesi dünyadaki güç dengesini kökünden değiştirdi, kapitalizmin yayılması için yeni pazarlar açtı ve emperyalizmin yeni saldırılarına ortam hazırladı. Çağımızın hakim karakteri olan kapitalist ekonomik "küreselleşme", "yeni düzen"i silah zoruyla garantileyecek küresel bir stratejik "güvenlik" projesiyle tamamlandı.

Yugoslavya'ya karşı yürütülen saldırı savaşı hem militaristleşme ve müdahaleciliğin açık bir örneği olmuş, hem de ABD tarafından, NATO'nun müdahale alanı genişletilerek büyük sermayenin sömürü ve baskı politikasına hizmet yolunda "yeni düzen"i dayatacak bir çerçevede açıkça saldırgan yeni bir strateji konseptinin hızla benimsenmesi için bahane olarak kullanılmıştır. Bu çerçevede, neoliberalizmi (özelleştirme, daha az devlet, rekabet gücü, serbest değişimcilik, deregülasyon) temel alan küreselleşme ideolojisi, "tek düşünce" ideolojisi, her ülkenin ve insanlığın gelişme sorunlarını çözebilecek tek yol olarak sunulmaktadır.

Ana yönlerinden biri çok klasik: halk için "daha az devlet", sermaye için "daha çok devlet" anlayışı. Devletin toplumsal işlevleri azaltılmakta, yok edilmekte ve özelleştirilmekte, baskıcı duruşu güçlendirilmekte, hak ve kazanımlar kısıtlanmakta; aktif ve katılımcı bir yurttaşlığın vazgeçilmez koşulları ortadan kaldırılmaktadır.

DAYANIŞMA

İşte bu güç dengesinde daha insancıl ve eşitlikçi bir dünya için emekçilerin, halkların eylemlerine, müdahalesine ve mücadelesine ihtiyaç var. İşçilerin, halkların, devrimci ve ilerici güçlerin direnişi ve mücadelesi sürdürülmelidir; güç toparlanmalı, kazanımlar ve egemenlik (Küba örneğinde olduğu gibi) korunmalı ve hatta önemli zaferler kazanılmalıdır (Endonezya işgaline karşı Doğu Timor'da olduğu gibi).

Komünist ve devrimcilerin görevi, eylemlerinin uluslararası ve enternasyonalist boyutunu büyütmek ve hem mücadelenin belirli hedefleri etrafında, hem de ulusötesi şirketlerin hükmü altındaki bilgi ve iletişim teknolojilerinin ivmelendirdiği sömürü ve yoksulluğun "küreselleşme"sine karşı genel mücadelede ortak ve birleşik eylem yolları aramaktır.

20. Yüzyılda yaşanan özgürleştirici ilerlemeler, komünistlerin yaratıcı düşüncesinden ve devrimci eyleminden ayrılamaz. Komünistlerin karşı karşıya oldukları büyük görev, demokrasiyi her bakımdan derinleştirme ve 21. Yüzyılda kapitalizme ve yaratıp dayattığı toplumsal çileye karşı sosyalizmin zafer kazanma mücadelesidir. 8.12.2000

Çek Televizyonu'nda "olay"

"Habercilik ve yayın özgürlüğü" davasının ardyüzü.

Çek Komünist Partisi genel Başkanı M. Grebenicek'in 29 Aralık günü Parti yayın organında yayınlanan bir demecinden, Çek resmi Televizyon İdaresi ile çalışanları arasındaki çatışmanın, yerli ve yabancı medyada dile dolandığı gibi "haksız yöneticilerle kurbanları" arasında olmadığı anlaşılıyor.

Olayın aslı, kamu TV hizmeti üzerinde siyasi etki ve denetim kavgası. Kavganın taraflarından biri, Thatcher hayranı eski başbakan Vaclav Klaus önderliğinde Demokratik Yurtdaş Partisi (ODS) ile onu destekleyen, iktidardaki Sosyal Demokrat Parti; diğeri, dört partiden oluşan, Cumhurbaşkanı Vaclav Havel tarafından desteklenen "Dörtlü Koalisyon."

Dörtlü Koalisyon, üç radikal sağcı parti (ODS'den ayrılma Özgürlük Birliği, Demokratik Yurtdaş

Birliği, ve Demokratik Birlik) ile, ortanın sağında yer alan Hristiyan Demokratlar Birliği arasında oluşturulmuş bir ittifak cephesi. Bu ittifak ülkenin Katolik Kilisesine yakınlığıyla tanınıyor ve yıllardır, 2. Dünya Savaşı öncesi Çekoslovak Cumhuriyeti ve 1948'de Komünistler öncülüğünde iktidar olan Ulusal Cephe dönemlerinde el konulan Kilise mallarının "sahibi"ne geri verilmesi için baskı yapıyor.

Havel ile Sosyal Demokrat Parti ve ODS arasında, cumhurbaşkanı yetkilerinin kısıtlanması konusunda anlaşmazlık ve çelişki var. Dörtlü Koalisyon geçen Aralıkta yapılan çok düşük katımlı Senato ve yerel yönetim seçimlerinde öne çıktı. TV olayı da yine Aralık ayında Çek Televizyonu'nun başındaki kişinin hükümetçe görevden alınıp yerine ODS yanlısı birinin atanması üzerine patlak verdi. Havel, yeni yöneticiye "habercilik ve yayın özgürlüğü" adına karşı çıkan

bir bölüm TV çalışanına baştanberi arka çıkıyor. Bilindiği gibi, yeni yönetici sonunda görevinden istifaya zorlandı. Kavga bitmedi.

Çek Parlamentosu'nun iki yüz üyeli Temsilciler Meclisi'nde yirmi dört seçilmiş üye ile ülkenin üçüncü en büyük partisi olan Çek Komünist Partisi'ne (KSCM) göre, bir kamu kuruluşu olan Çek Televizyonu'nun haber servisi, Çek Cumhuriyeti'nin 10 milyon yurtdaşına dengeli yayın politikasıyla hizmet verecek yerde, baştanberi, 1989 sonrası sağcı hükümetlerinin çıkarlarını gözeten bir yol izliyor. Televizyon yönetimi ile haber servisi çalışanları bunun sorumluluğunu birlikte taşıyorlar.

KP, ülke medyasında ve özel olarak resmi televizyon kuruluşunda dış bağlantılı haber servisleriyle (BBC, Radio Free Europe, vb...) içli dışlı ilişkilere de ayrıca dikkat çekiyor.

Ocak ayı sonunda (29 Ocak) çok-uluslu DaimlerChrysler şirketi 26.000 işçinin (tüm çalışanların %20'si) işine Subat sonuna kadar son verdiğini açıkladı. İlk elde altı fabrika kapatılacak, yedisinin daha kapatılması planlanıyor. Bu altı iş yerinden üçü Meksika'da, biri Arjantin'de, biri de Brezilya'da. İş kayıplarından, büyük ağırlıkla, ten rengi beyaz olmayan kadın, erkek çalışanlar etkilenecek— her zaman olduğu gibi.

Daimler-Benz ile Chrysler birleştiği zaman, bunun "eşitler arası" bir birleşme olacağı ve hiç bir işçinin işine son verilmeyeceği söylenmişti. Birleşme öncesi, Chrysler işçilerinin sırtından 9 milyar dolarlık bir "gelişme fonu" oluşturmuştu. Şimdi Daimler hem işçi çıkarıyor, hem de bu fonu Mitsubishi'de kendine denetim sağlayacak kadar hisse alımı, Detroit-Diesel'i satın alma, Caterpillar ile müşterek yeni yatırımlar gerçekleştirme gibi girişimlere harcıyor.

İşçi çıkarmalar DaimlerChrysler ile sınırlı değil. ABD otomotiv sa-

Yine işten çıkarmalar

list aşırı üretim (dünya çapında yoksulluğun giderek artması sonucu başgösteren talep yetersizliği) yatıyor.

AVRUPA'DA PROTESTOLAR

Avrupa'da on binlerce otomotiv işçisi 25 Ocak günü ABD otomotiv devi General Motors'un (GM) 5000 işçinin işine son verme planını protesto için büyük bir eylem gerçekleştirdi. GM'un Avrupa'daki 90 bin çalışanının en az üçte biri eyleme katıldı. Almanya'da 15 bin işçi dört Opel fabrikası önünde toplanıp gösteri yaparken, İngiltere'deki dört GM fabrikasında 8500 işçi iş başı yapmadı. Belçika'nın Antwerp şehrinde 6000 kişi, işten çıkarmaları protesto için fabrika önünde dayanışma eylemi yaptı.

GM, aşırı üretim kapasitesini azaltabilmek için İngiltere'deki Vauxhall fabrikasında 2000, Avrupa'nın başka yerlerinde 3000 işçiye (1700'ü Opel işçisi) yol veriyor. Birçok iş yerinde çeşitli kademelerde çalışan yöneticiler arasında da %10'u bulan kesintilere gidiyor.

ÖDP'de sorunlar

ÖDP'nin içerdiği zengin sol birikimin unsurları birlikte olup olmama tercihlerini diledikleri gibi ifade edebilirler. Bunu yaparken kendilerini ÖDP ile özdeşleştirmekten uzak durmalıdırlar. Çünkü ÖDP "kendileri"nden daha fazlasıdır.

Özgürlük ve Dayanışma Partisi Türkiye solunun mirasından bugüne kalan potansiyeli bağımsız bir sosyalist siyasete dönüştürmek isteyenlerin ve bunun mümkün olduğuna inananların girişimiyle doğdu. Türkiye solunun siyasi parti veya hareket-akım olarak örgütlenmiş kesimlerinin büyük çoğunluğu ÖDP'de bir araya geldi. Bu ortak süreç, daha homojen programatik görüş ve monolitik yapı arzusunda olanlar katılmayarak başka partiler kurdular ya da partileşmeye uzak durdular.

ÖDP'nin işi zordu. Reel sosyalizmin yıkıldığı, dünya solunun gerilediği, kapitalizmin sosyalizme ideolojik üstünlük sağladığı, tüm dünyada ilerici-devrimci güçlerin derin bir şaşkınlık ve suskunluk dönemine girdiği koşullarda, bu koşulların varlığına ve ağırlığına aldırış etmeyen çeşitli kesimlerin gayretlerini içeren bir süreç sonucu kurulduğu için ÖDP daha çok niyete ve iradeye dayanıyordu.

ÇOĞULCULUK

Farklı görüşleri ve örgütlü varlıklarıyla bir araya gelip bağımsız bir sosyalist siyasi hareket oluşturmayı amaçlayanların kurdukları parti elbette Türkiye solunun siyasi deneyimi açısından yeni özellikleri olan bir parti olacaktı. Öyle oldu. Kurulan parti "çoğulculuğu" benimsedi. Çoğulculuk, Partideki farklı grupların varlığını ve farklı görüşlerin kendilerini özgürce ortaya koymasının bütün biçimlerini içermek zorundaydı, çünkü ancak bu takdirde birliğin -beraberliğin- en geniş çerçevesine ulaşmak mümkün olabiliyordu.

Bu yapı kendini beş yıl test etti. İlk yıllarda, doğru seçilmiş politik hedefler yönünde verilen

mücadele ÖDP'yi kendi alanında umut veren bir siyasi parti olmaya doğru evrimleştirdi. Ancak, başlangıçtaki yapısal özellik evrim geçiremedi, aynı kaldı. Oysa böyle bir evrimin yaşanması, hem "hareket", hem de "parti" özelliklerini bir arada taşıyan bir yapıdan gerçek bir siyasal parti yapısına geçilmesi, siyasetin kaçınılmaz gereklerindendi.

İDEOLOJİ

Farklı görüşlerin çoğulculuk içinde beraberliği "parti" olmaya yetmezdi. Parti olabilmek için ortak görüşlerin çoğaltılması gerekiyordu. Ortak görüşlerin çoğaltılması, sol partilerde, çıkara dayalı görüşlerin ortaklaşmasını gerçekleştirebilen düzen partilerindeki gibi kolay olamıyordu. İşin içine sol partilerde ideolojiler giriyordu.

ÖDP'yi ideolojik genel bir çerçevede içinde yapılandırmak, onu oluşturan bileşenlerin durumuna bakıldığında, düşünmek, tartışmak, yaratmak anlamına geliyordu. Bu da, masa başında olacak iş değildi. Parti, gerçek hayatın fırtınalı zeminlerine, sınıf mücadelesinin gerçekleştiği bütün alanlara yönelmekle ancak bu işin üstesinden gelirdi. Oralara hiç gidilemedi, ilgi ulaşmadı, oralardan Partiye bilgi gelmedi. Dolayısıyla hayatın gerçekliğinin tartışıldığı bir tartışma zemini kurulamadı.

Hayatı sorgulayıp teorik gelişmesini buradan çıkaramayan bir sol siyasi partinin, eğer ayrıca bu

parti, her biri ayrı bir ideolojik algılayışa sahip gruplardan oluşuyorsa, yapacağı iki şey vardır: Kendini tartışmak veya tartışmamak. ÖDP ikisini birden yapmaya başladı. Hem kendini tartıştı, hem de hiç tartışmadı.

MARKSİZM

Toplumsal mücadeleler tarihi gösteriyor ki, sol siyaset mecrasında ana doğrultuyu genel olarak hayatın gerçekliği içinde öne çıkan ve toplumsal evrimde belirgin rol üstlenen gerçek sınıflar ve onların eylemi belirliyor. Dün öyle idi, bugün daha çok öyle. Sol siyasetin sınıfsal dayanakları açısından Batıda bu güç işçi sınıfı olabildiği gibi, başka bir ülkede (örneğin Meksika veya eski Çin) yoksul köylü hareketi olabiliyor. Sol siyaseti belirlemeyen ama besleyen başka güçler de olabiliyor, örneğin kapitalizmden hoşnutsuz orta sınıflar, çevre ve kadın hareketleri, etnik temelli özgürlükçü hareketler, vb...

ÖDP'nin programı solun bu çeşitli ve zengin sınıfsal dayanaklarını "sömürülenler", "ezilenler", "mazlumlar", "özgürleşmek isteyenler" gibi kategorilerde genelleştirip referans olarak almıştı ama bunlara, iktidar düzeyini içine alan çözümleyici bir toplumsal konsept sunmamıştı. ÖDP inşa olunurken inşa olunacak şey de zaten bu idi. Gerçi ÖDP bu sınıfsal dayanaklardan birini seçip ona yönelmedi, yani başlangıç noktasındaki naifliğini bozmadı, ama tümüne birden ne zaman, nasıl yöneleceğini de planlamadı. Türkiye'de -ve dünyada- hayat sertleşiyor, ÖDP'yi beklemiyordu. Geniş bir ideolojik salınım alanı yaratarak kurulabildiği için, ÖDP kuruluştaki çerçevesini birliğinin olmazsa olmaz koşulu olarak gör-

dü. Bu tamam ama, kendini "oluşum" halinde algılayan bir parti veya siyasi hareket için birliğin olmazsa olmazlarından biri de kırıp dökmeden ortak bir ideolojik anlayış oluşturmaktır. Bu olmadı.

SebeP, ÖDP'deki grupların çoğunluğunun reel sosyalizmin yıkılışına ve bu dolayısıyla Marksizme bakış açılarındaki farklılıklardır. Bu durum, ÖDP'de, Marksizme odaklanma gibi, Marksizmi açıkça eleştirerek "aşma" cesaretini de dizginlemiştir. Marksizme odaklanmadan, herkesin kendi Marksizmine dönmesi; Marksizmin "aşılması"ndan da, devraldığımız mirasa sadakatsizlik anlaşıldığı için her ikisinden de uzak durulmuştur. Partiyi böler endişesiyle Marksizmden uzak durulması onun birliğini pekiştirecek bir ortak dünya kavrayışının oluşmasını da geciktirmiştir. Herkesi, üretilmesine katıldığı için kendine çekecek bir zihinsel devrim Partisi içinde oluşmayınca, dikkatlerin ÖDP dışına doğru kayması ihtimali doğmuştur. Marksizmin teorik mirasını üstlendiğini ilan ederek yola koyulan bir partinin o mirası fiilen de sahiplenip geliştirerek —teorik temelleri üzerinde yeniden üretmek— yaşadığımız çağın ufkuna açılan bir Marksizme yönelişi gerçekleştirememiş olmasına hayıflanmamak mümkün müdür?

NE MÜMKÜN OLDU?

Kolayı mümkün oldu. Yeni teorik ve siyasi açılımlardan, "bölünürüz" diye korkan gruplar, kendi güvenlik alanlarına geri döndüler. Her biri ÖDP'ye gelmekle, daha ileri bir yerden daha geri bir yere geldiğini düşünür oldu. İlerlemek için geriye dönme eğilimi güçlendi. İlerleyerek oluşacağı varsayılan kümelenmeler, geriye dönüş hali içinde gerçekleşmeye başladı, bugünkü durum doğdu.

Nedir bugünkü durum?

Kuruluşta varolan gruplar iki ana tez etrafında bir araya gelecek daha geniş iki ana grup oluşturdular.

Tezlerden biri ÖDP'nin yeterince dinamik ve devrimci bir parti olamadığını ileri sürüyor. Bunu Partinin kendi dışında ve toplum-

da varolan dinamik güçlerden kaçması ile açıklıyor. Bu dinamik güçleri, işçiler ve Kürtler olarak görüyor. Ancak bunların nerede, ne kadar, hangi özellikleriyle devrimci olduklarının, bu devrimcilikten sosyalizm adına ne çıkacağı ve ne çıkacaksa bunda Partinin rolünün ne olacağının açıklamasını partinin önüne koymak yerine, bu güçleri dikkat merkezine koymuş olmasının kendi "devrimci"liğinin kanıtı olduğuna partiyi ikna etmeye çalışıyor. Açıklaması kendinden menkul kanıtlarla kendini devrimci, diğerini reformcu diye tasnif etmeye kalkıştığında da Partinin genel başkanı haklı olarak, "Ahalinin farkında mı?" diye soruyor.

Partide çoğunluk sağlamış durumdaki diğer kümelenmenin tezi ise, o bu tezini saklamaya çalışsa da, şöyle özetleniyor: Günümüzün değişen dünyası, reel sosyalizm uygulaması tarafından belirlenmiş klasik Marksizmin nesnesi olmaktan çıkmıştır. Toplumlar, eski sınıf tanımlarına oturmayan yeni ve dinamik muhalefet güçleri oluşturmaktadırlar. Sosyalizme, siyasal iktidar yolundan değil, sivil toplumun önümüze serdiği geniş ve rengarenk halı üzerinden yürünerek gidilebilir. Kapitalizmi "yıkarak" değil, "tüketen" bir siyasal kurguya gereksinmemiz var.

Bu tezlerin ikisi de aslında eski tez. Zaten ileriye giderken değil, geriye dönerken üretilmiş tezler oldukları için, aynı zamanda bir kimlik yenilenmesi yaratan tezler. Hal böyle olunca ÖDP ne oluyor?

Birinci tezin sahipleri ÖDP'nin yönetici çoğunluk durumundaki ikinci tezin sahipleri tarafından sağa, halihazırdaki düzenin sınırları içine çekildiğini ve orada tutulmak istendiğini, partinin topluma devrimci (yıkıcı) mesajlar vermek yerine reformcu (kurucu) mesajlar verdiğini, böylece solun ve solculuğun devrimci özünün uzlaşmacı bir demokrasi anlayışı ile yer değiştirmekte olduğunu düşünüyorlar.

İkinci tez ve çoğunluk sahipleri ÖDP'yi kendileri ile özdeşleş-

tiriyorlar. Böylece ÖDP kemale ermiş oluyor. Karşı tez sahiplerini de ÖDP'yi kendi dışlarında bir "çatı partisi" olarak algılamakla ve bunun sonucu olarak da kendi bildiğini okumakla suçluyorlar. Vardıkları sonuç şu oluyor: Böyle gitmez, kendini ÖDP ile bütünleştirmekte güçlüğü olanlar çekip gitsinler.

Bu durumda ne oluyor?

Çoğulculuk bitmiş oluyor. Solun yeniden yapılanması amacı değişmiş oluyor. Bağımsız bir sosyalist hareket (parti) yaratma hedefi rafa kalkmış oluyor. Solun birleşmesi imkansızlaşıyor. ÖDP'nin bir inşa süreci olduğu unutulmuş, inşaat bitmiş, yer daralmış ve sığamayanlar Partinin dışına davet edilmiş oluyor.

Adıyla bakarsak durum şu:

Bugün ÖDP içinde, birbirini bugünkü durumun nedeni sayan, biri Sosyalist Eylem Platformu (SEP), diğeri de Özgürlükçü Sosyalizm Platformu (ÖSP) adını alan iki geniş platform var. İkisi de "sosyalist"lerin platformu olduklarına göre, ÖDP'yi olumlu bir tartışmadan alıkoyan nedir? ÖSP Platformu SEP'i, "artık birlikte olunamaz" diye nitelendirmektedir. Sorunun böyle konulması, çoğulculuğun hayata geçirilmesindeki doğal güçlüklerden ve bunların yeterli iyi niyet ve gayretle göğüslenmemesinden kaynaklanmaktadır. Diğeri ile birlikte olamayacağını söyleyen bir platform, kendisi ile sınırlı bir çoğulculuk, dolayısıyla kendine uyan bir ÖDP düşündüğünü de söylemiş olmaktadır.

Buna karşılık SEP Platformu parti içinde ayrı baş çektiğini kabul etmekte fakat bunun çoğulculuktan doğan bir hak olduğunu savunmaktadır. SEP, parti tüzüğüne aykırı davranmadığını, "partinin yapması gerekirken yapmadığını veya yeterince yapmadığını" platform olarak kendisinin yaptığını ve yeterince yaptığını düşünmektedir. Bu da çoğulculuğun kendine has bir yorumu olmaktadır.

ELEŞTİREL MARKSİZM

ÖDP'nin içerdiği zengin sol birikimin unsurları, bir diğeri ile birlikte olup olmama tercihlerini el-

bette diledikleri gibi ifade edebilirler. Bunu yaparken kendilerini ÖDP ile özdeşleştirmekten uzak durmalıdırlar. Çünkü ÖDP, "kendilerinden" daha fazlasıdır. Aksi halde, kendileri için "beraber olunamaz" ilan ettikleri herhangi bir grubu "ÖDP ile birlikte olamaz" diye dışlama hakkını kendilerine, ÖDP'ye rağmen tanımış olurlar. Bu da solun kendi kendine hak-sızlık etmesinden başka bir anlama gelmez. ÖDP böyle kavranırsa, sonu gelmez.

Süreç bu noktaya geldikten sonra yapılması gereken nedir? Kanımızca en doğrusu, "eleştirel Marksizm"ın ÖDP içinde canlandırılmasıdır. Eleştirel Marksizm, solun tüm renkleri için "sağduyu" niteliğindedir. Solun geçmişten gelen zengin birikiminde, çözülmez gibi görünen iç çatışmaların üstesinden hep eleştirel Marksizmin yaratıcı ve yol gösterici etkinliği sayesinde gelinebilmiştir.

Bu aşamada şöyle bir amaç tayin etmek ve bu amacı gerçekleştirmeye dönük bir tartışmayı planlamak yerinde olacaktır: ÖDP'nin ilk dört yılını özetleyen ve partide azımsanmayacak bir kesimin muhalif olduğu 2. Büyük Kongre kararları ve bu kararlarla çizilen parti yönelimi, Parti kurulurkenki algılanmış amaçla uyumakta mıdır? Değişiklik varsa, bunun nedenleri nedir? Beş yıllık siyasal deneyimi de içeren bir açıdan yaklaşarak yeni bir amaç tanımını nasıl yaparız? ÖDP'yi, başlangıçtaki koşullardan farklı olarak bugünkü koşullarda nasıl yeniden yapılandırabiliriz?

GÖREV

Bu sorulara ÖSP ve SEP Platformlarının objektif yanıtlar bulması elbette gerekir ama bu iki platformun, kendilerini ötekine göre belirledikleri de unutulmalıdır. Bu nedenle, partiyi yeniden tanımlamak ve bu tanım ekseninde yeniden yapılandırmak amacıyla yapılacak bir tartışmada en önemli görev, bu iki platformun dışında kalan platformlara ve bireylere düşmektedir.

İki büyük ÖDP platformu dışında kalan platformlar ve tek tek üyeler açısından bakıldığında

ÖDP'yi geriye dönmekten kurtaracak ve ileriye taşıyacak bir dinamizm gözükmemekte midir?

Gözükmemektedir. Ancak bugüne kadar, platformların kendilerini konsolide etmeye dönük faaliyetleri şu olumsuzluğu da beraberinde getirmiştir: Tek tek üyelerin görüş ve etkinliği Partide öncele-ri bir anlam taşıırken, daha sonra bu anlam kaybolmuş, bireyler kendilerini ÖDP'nin gerçek sahibi olarak algılıyor olsalar bile ÖDP onları kendi gerçek sahibi, hatta kendinden bir şey olarak algılayamaz olmuştur. Başka bir ifadeyle Parti, örgütlü platform etkinliğinin örgütsüz birey etkinliğinden daha etkin ve belirleyici olabildiği bir yapıya bürünmüştür.

Bu nedenle, ÖDP'yi bugünkü şartlarda yeniden yapılandırmak için başlatılacak bir tartışma, özel bir tartışma yönetmeliğine bağlanarak yapılmalı ve bu tartışma platformlar üzerinden yürümemelidir. Yani, platform üyesi olsun veya olmasın, tüm üyeler bu tartışmaya "üye" olarak özgürce katılmanın imkanlarına kavuşmalıdır. Buna bu Partinin, kendi iç disiplinleri ve organik birliği olan platformlardan kurtulduğu zaman ne ölçüde yaratıcı olup olamayacağının ortaya çıkması bakımından da ayrıca ihtiyaç vardır.

Hakkıyla gerçekleştirilmiş bir tartışmanın ortaya koyacağı sonuçlar bütün platformlar ve üyeler için birliğin veya birlik-teliğin tazelenmesi olacaktır. Bu aynı zamanda, ÖDP'ye verilecek yeni taahhütler anlamına da gelecektir. Tartışma sürecinde, henüz o noktaya gelememiş platformlar için, varlığını Partiye terketme noktasına ulaşma imkanı da doğabilecektir. Bunlar yapıldıktan sonra bile bir platform, kendisi ile ÖDP arasındaki ilişkilerin sorunlu olduğuna hük-

mediyorsa, rahatlıkla ve özgürce, kendini gerçekleştirmenin başka yollarını arayıp bulabilir. Gerçek hayat, herkese bu imkanı sunacak kadar zenginlikle doludur.

SOL VE ÇOĞULCULUK

ÖDP, önemini ve gereğini yeterince kavrayamazsa böyle bir tartışmanın da üstesinden gelemeyebilir. Sola ve solun ütopyasına karşı sorumluluk veya sorumsuzluk kriteri bu noktada ortaya çıkacaktır.

Ortada karşımıza bir "dil sorunu" olarak çıkan bir "düşünce sorunu" vardır. Burada "dil" in düzeltilmesi gerekir. Bu düzeltme zaman içinde düşünceyi de düzeltir. Düşünce "Çoğulculuk"u anlamakla —ya da yaratmakla— ilgilidir.

ÖDP, solun farklı kesimlerinin birbirine, "seninle birlikte olmaya zorunluyum" bilinci ve "birlikte olmalıyız" niyeti üzerinden gerçekleştirebildiği için, her aşamada bu kuruluş kurgusuna uygun dili bulmak ve kullanmak gerekir. Herhangi bir nedenle, "ben seninle olamam" noktasına gelinmişse, bu "ÖDP ile olmaz" anlamına gelir. Türkiye solu açısından "ÖDP'ye mecburiyet" in koşulları sürdüğü için bir bütün olarak sola zarar vermek anlamına da gelir. Sorumsuzluktur. Pratik toplumsal ve siyasal eylem içinde çözülecek sorunları kitabi düzeyde halletmeye kalkışmak, zaten çok bildiğimiz ve vaktiyle hepimize bulaşmış bir alışkanlıktır. Buna, biyolojik yaştan bağımsız olarak "çocukluk" adı verilmiştir. "Çocukluk" un bize verdiği zararları unutmamız mümkün müdür?

Özetlersek: "Birlikte olabilir miyiz?" diye bir sorumuz ve sorunumuz olamaz. Olursa bunun anlamı "ÖDP ile olur mu?" diye sormaya varır.

"Beş yıllık tecrübeden sonra bugün birlikte nasıl OLURUZ?" diye bir sorumuz var. İşte bu tartışılmalı. Birlikte olmanın yolu ve yöntemi olarak ÖDP'yi bulan Türkiye solu, "Bu ÖDP'de birliğimiz nasıl olmalı?" veya "Birliğimiz nasıl bir ÖDP'de olmalı?" diye sorup bir yanıt bulabilir.

Bulmak zorundadır!

Ağaçlar ve orman

Yavuz Alogan

Ormanın kökünden sökülerek kendisine yer aradığını görmezden gelerek tek tek ağaçlarla ilgilenmek, gerçek gündem büyük ve tarihsel bir açmazı işaret ederken, yapay gündemlerin içinde rol kapmaya çalışmak faydasızdır.

Sovyet sisteminin çöküşüyle birlikte Türkiye'nin Küba'dan sonra en zor durumda kalan ikinci ülke olduğunu söylemek abartma olmaz. Devlet, tarihinde ilk kez kaderini belirleyecek bir stratejik tercihi tek başına yapma zorunluluğuyla yüz yüze geldi.

Sovyetler Birliği'nin dağılması Doğu Avrupa ülkelerinin AB kapitalizmine ve güvenlik sistemlerine çeşitli derecelerde entegre olmasına yol açarken, Rusya ile ABD arasında, Balkanlar'da, Kafkaslar'da, Orta Asya'da ve İran üzerinden Körfez bölgesine doğru yayılan geniş bir alanda şiddetli bir rekabet başladı. Gorbachev'in ve Perest-

royka iktisatçılarının Batı kapitalizmine bağladıkları umudun ve Ortak Avrupa Evi düşüncesinin sönmümlenmesiyle birlikte, Yeltsin sonrası yönetici kadrolar, Yugoslavya felaketinden de ders alarak Rusya'nın bölgesel çıkarlarını kollamaya başladılar ve Şanghay Beşlisi'nin (Rusya, Çin, Tacikistan, Kazakistan ve Kırgızistan) kurulmasına öncülük ettiler.

ABD ve Avrupa arasındaki sorunlu ve çelişkili birlik ile Şanghay Beşlisi arasındaki rekabetin en kritik bölgesini Türkiye oluşturmaktadır. NATO'nun hazırladığı 16 kriz senaryosundan 13'ü Türkiye'nin çevresinde yaşanacak sıcak çatışmalara ilişkindir.

ABD, AB'ye aday üye olmasını sağladığı Türkiye'yi yapısal reformlarla dönüşü olmayan bir yola sokmaya çalıştı. Bu yolda Türkiye, kendi iç rejimini ve hukukunu Avrupa standartlarına göre yeniden yapılandırarak, çok etnili ve kültürlü siyasal temsili kabul edecek, Yunanistan'la olan sorunlarını ve Kıbrıs sorununu Batı'nın istediği biçimde çözecek, "eski güzel günler"deki gibi ittifakın Güney kanadının bekçisi, ayrılmaz ve uysal bir parçası olacaktı.

Bu arada Türkiye'nin Kuzey Irak ve Kürt sorunu, Kıbrıs ve Yunanistan'la olan anlaşmazlıkları, ordunun yeniden yapılandırılması gibi konularda ABD ve AB ile gittikçe artan bir gerilim yaşadığını değerlendiren Rusya Federasyonu, Başbakan Kasyanov'u göndererek Türkiye'ye "Stratejik Ortaklık" önerdi. Bu "Stratejik Ortaklık" deyimi, Çin ile Rusya arasında daha önce yapılan stratejik anlaşmayı (Nisan 1996) tanımladığı için, Türkiye'nin önüne alternatif bir "Avrasya" stratejisinin konulduğunu gösteriyor. Öte yanda, Karadeniz bölgesinde, AGSK'ya (Avrupa Güvenlik Savunma Kimliği) benzer/ya da alternatif bir yeni askeri yapılanma önerisi geliştiriliyor.

NATO ittifakı, bugüne kadar yaşanan bütün uluslararası/ve ya da bölgesel krizlerde Türkiye'nin başlıca güvencesi oldu. Ancak AB'nin, AGSK kapsamında kendi güvenlik örgütünü kurma girişimleri Türkiye'nin bu güvencesini zayıflattı ve bardağı taşıran son damla olarak askerlerin AB'ye karşı kesin tutum almalarına yol açtı.

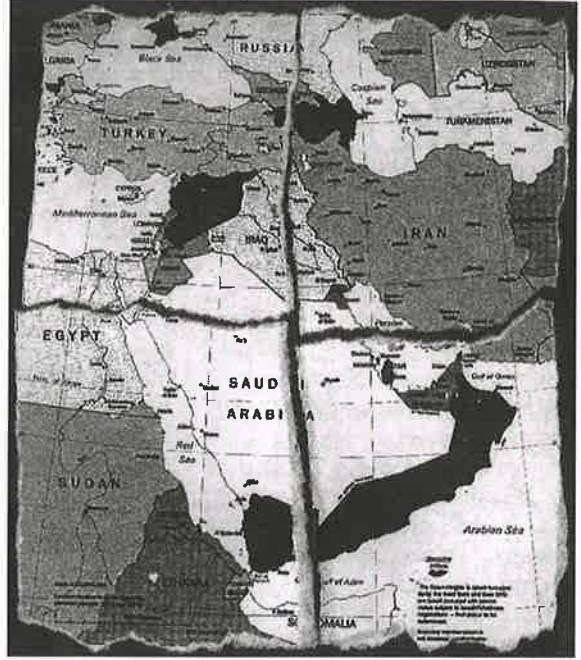
2003 yılına kadar kurulacak AMG'nin (Acil Müdahale Gücü) komuta kademesinde Türkiye'nin yer almaması, NATO'nun katılacağı ortak askeri harekâtlarda Türkiye'nin bir piyon olarak kullanılması anlamına geliyor.

ABD'de oğul Bush'la birlikte Soğuk Savaş döneminin en hegemonyacı-militarist kesimlerinin teori üreten vakıflarından çıkarak iktidara yerleşmeleri, ABD dış siyasetinde Pentagon'un ağırlık kazanması, Balkanlar'dan Asya-Pasifik bölgesine ve özellikle Tayvan Boğazı'na kadar daha çok gerilime, daha çok silahlanmaya yol açacak.

Türkiye bu uluslararası zemin üzerinde ağır bir siyasal ve iktisadi kriz yaşıyor. Özellikle militer kesimin gözünde tablo çok açıktır: geleneksel müttefikler ülkeyi bölmeye, Sevr'i geri getirmeye çalışırken, geleneksel düşmanlar "stratejik ortaklık" öneriyorlar. Siyasal partileri, parlamentosu ve bütün karar alma mekanizmalarıyla Soğuk Savaş dönemine koşullanmış Devlet, büyük güçlerden bağımsız bir dış siyaset uygulamakta zorlanıyor ve kendi içinde mutabakat sağlayamıyor.

Başbakan'ın Avrupalı liderlerle aynı fotoğraf karesinde görünmek için Nice'te bulunduğu sırada askerlerin Kopenhag Kriterleri'ne gösterdikleri tepkiyle başlayan, jandarmanın sivillerin yolsuzluğuna el koymasıyla (Beyaz Enerji Operasyonu) devam eden ve Harp Akademileri Komutanlığı'nda düzenlenen sempozyumda yüksek rütbeli subayların AB'ye kesin bir dille karşı çıkmalarıyla en yüksek noktaya ulaşan sürecin geri planını farklı jeopolitik alternatiflerin yarattığı çıkar çatışmaları oluşturmaktadır.

Süreç, Devlet'in bütün kurumlarını etkilemekte, adeta karşı karşıya getirmektedir. Şevket Bülent Yahnici'nin İngilizce ve Türkçe olarak yazılan ve bütün devlet kademelerine ve elçiliklere gönderilen mektubu, "bizi bölecekler, Sevr istiyorlar," demekte ve böylece MHP'nin askerlerin yanında olduğunu açıkça ortaya koymakta; ANAP geçmiş günahlarına askerlerin el attığını görerek çaresizce debelenmekte; Ecevit, MİT Müsteşarı'nın ağzından Genel Kurmay'ı eleştirmekte, solculuk icabı arada bir Cotarelli'yi fırçalamakta, hattâ AGSK konusunda NATO Genel Sekreteri Lord Robertson'u azarlamakta, ancak kimseye yaranamamakta ve jandarmanın demokrasiye kast etmeye hazırlanan "karanlık güçleri" de yakalamasını istemektedir! İTO Başkanı Mehmet Yıldırım, ekonomik sorunların ancak "örfi idare" altında çözülebileceğini vurgulamakta; IMF'ye karşı olan ve 28 Şubat'ta şeriatı karşı tavrı alan sendikalar kendilerini doğrudan ilgilendirmeyen hiç bir konuda görüş bildirememekte; CHP, Tony Blair, Ricky Martin, pembe dumanlar ve konfetilerden vazgeçerek Şeyh Edebali hazretlerini keşfetmekte; "sosyalist solun umudu", üzerine doğru gelmekte olan Levi-

athan'ın ayakları dibinde "sen git ya da ben gideyim" muhabbetini sürdürmekte; bir grup sosyalist ise askerlerin "milli demokratik devrimin tamamlanmamış görevleri"ni tamamlayarak sosyalizmin yolunu açacaklarını hayal etmektedir.

Durum kritiktir. Ülkede, iç içe geçmiş bir iktidar vardır. Devlet'in esas çekirdeği bir noktada inisiyatif ele alarak, bütün saflaşmaları belirleyecek, kısa olanları uzatıp, uzun olanları kısaltarak her şeyi kendi Prokrustes yatağına uyduracak, en azından bunu deneyecek gibi görünmektedir.

Duvar'ın yıkılışından bu yana ertelenen stratejik tercih kendini dayatmıştır. Tercih hangi yönde yapılırsa yapılsın (ABD'nin Avrasya-Ortadoğu bekçiliği ya da AB'nin denetiminde iktisadi ve siyasal reformasyon ya da Rusya-Çin ekseninde bağımsız Avrasya siyaseti), hâkim sınıflar ve Devlet'in çeşitli kesimleri arasındaki çıkar çatışmaları şiddetlenecektir.

Ormanın kökünden sökülerek kendisine yer aradığını görmezden gelerek tek tek ağaçlarla ilgilenmek, gerçek gündem büyük ve tarihsel bir açmazı işaret ederken, yapay gündemlerin içinde rol kapmaya çalışmak faydasızdır.

Karl Marx, *Louis Bonaparte'in On Sekiz Brumaire'i* kitabının birinci bölümünde şöyle der: "Fransızlar gibi, ulusların hazırlıksız yakalandıklarını söylemek yeterli olmaz. Bir kadın ya da bir ulus, önüne çıkan ilk maceracının tecavüz edebileceği savunmasız bir konumda olduğu için mazur görülemez. Bu türden ifadeler sorunu çözmez, sadece ona değişik bir biçim verir. Otuz altı milyonluk bir ulusun, nasıl üç dolandırıcı tarafından apansız ele geçirildiğini ve hiç karşı koymadan esir edildiğini AÇIKLAMAK GEREKİR."

Emperyalistlerin halat çekme oyunu

AGSK (Avrupa Birliği - ABD çekişmesi)

Iki Almanya'nın birleşmesi, Avrupa'nın İkinci Savaş'tan sonra Potsdam Konferansı'yla (1945) belirlenen siyasal coğrafyasını değiştirdi.

Bu gelişme Avrupa ülkeleriyle ABD arasındaki ilişkilerin geleceği üzerine farklı görüşlere yol açtı. Başlangıçta iki ayrı tez vardı. Avrupa'nın liberalleri, totaliter düşmanın demokratik Batı ülkelerine yönelik tehdidi ortadan kalktığına göre, Avrupa topraklarına artık barışın ve liberal değerlerin hâkim olacağını, dolayısıyla NATO'nun dağıtılması gerektiğini düşündüler. Bunun karşısında, ABD'nin düşünce üretim merkezlerinden kaynaklanan daha gerçekçi bir görüş yer alıyordu.

Buna göre, Sovyetler Birliği'nin çökmesi ABD'ye karşı Avrupa merkezli yeni bir denge arayışına yol açacaktı.

Bu tartışmalar sürerken, Balkanlar'da meydana gelen savaşlar (Hırvatistan, Bosna ve Yugoslavya) uluslararası hukuk normlarını ve BM Güvenlik Konseyi'ni yıprattı ve bizatihi Avrupa'nın NATO'dan bağımsız bir güvenlik sorunu (ABD'nin kullandığı uranyumlu mermilerin kansere yol açması gibi ayrıntılarla birlikte) yaşadığını ortaya koydu. Bir Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği (AGSK) oluşturma yönündeki çabalar bu süreçte hız kazandı.

Aslında önerinin fikir babası Gorbaçev idi. "Büyük Avrupa evi"nin bir de güvenlik kimliğine ihtiyacı vardı. Bu öneriye en çok Almanya ve Fransa sahip çıktı.

Kohl ve Mitterand, Aralık

1990'da Avrupa Konseyi üyesi ülkelerin devlet başkanlarına bir mektup yazarak, Batı Avrupa Birliği'nin (BAB) kendi güvenlik kurumlarını geliştirmesini önerdiler. Ekim 1991'de Fransız ve Alman hükümetleri bir Avrupa kolordusunun kurulmasına karar verdiklerini açıkladılar. Bu iki hamle, ABD ve İngiltere tarafından, Almanya ve Fransa'nın NATO'nun zayıflatılması yönünde attıkları bilinçli adımlar olarak değerlendirildi.

ABD'nin NATO siyasetinin o sırada iki hedefi vardı: 1. Örgütü, Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan'ı kapsayacak şekilde genişletmek; Rusya ile Avrupa'nın geri kalan ülkeleri arasına Polonya merkezli askeri tampon yerleştirmek;

2. NATO'yu bir savunma örgütü olmaktan çıkararak bölge dışı harekâtlar geliştirebilecek şekilde yeniden düzenlemek (Türk Genel Kurmayı ikinci öneriyi hemen benimsedi ve güçlerini buna göre düzenleyeceğini ilân etti).

ABD'nin sertliği karşısında Avrupa, bir orta yol bularak "koruyucu barış" siyaseti denilen yeni bir doktrin geliştirildi. Dayton süreci, Ege ve Kosova anlaş-

mazlıkları, Avrupa'da bir NATO gücüne hâlâ ihtiyaç olduğunu ortaya koyuyordu. Böylece NATO'nun imkânlarından yararlanarak 50-60 bin kişilik bir kara kuvvetinin kurulmasına karar verildi. Acil Müdahale Gücü (AMG) denilen bu birlikler, NATO alanı dışındaki çatışmalara müdahale edecek; insani kurtarma operasyonları ve barışın korunması ("Petersberg görevleri") için gerektiğinde zor kullanabilecekti. AMG, askeri harekâtlarda NATO olanaklarını ve planlama mekanizmalarını kullanacak; NATO üyesi olup da AB üyesi olmayan ülkeler (Türkiye, Norveç) karar/komuta mekanizmalarında yer almayacaktı. Almanya'nın şimdilik örtük desteğini alan Fransa, bu girişimin NATO'dan tamamen bağımsız bir Avrupa Ordusunun ilk adımı olduğunu açıkça ifade etti.

AGSK denilen bu sürece ilişkin NATO Bakanlar Konseyi'nin alınması gereken kararlar, Türkiye'nin komuta/karar sürecinden dışlanması yüzünden alınamıyor. Aslında bu kilitlenme hali, bağımsız bir AB askeri gücünün geliştirilmesi fikrinden hoşlanmayan ABD'nin de işine geliyor. Türkiye (yani TSK Genel Kurmayı) ise komuta kademesinde yer almadığı bir askeri/siyasal oluşumun, Ege, Kıbrıs, Kürt sorunu vb. konularda ileride alabileceği kararlardan çekiniyor.

Özetle, Avrupa Türkiye'yi dışlayarak kendi ordusunu kurmak istiyor; ABD ise Türkiye'nin vetosundan yararlanarak süreci kilitlemeye çalışıyor. Emperyalistlerin halat çekme oyunu devam ediyor.

Nazım Hikmet ve mezarı

Ö. Bedri Canatan

Solun tarihinde burjuvanın eli niye dolaşsın?
Sen ey küçük ve cahil ve solcu çocuk! Sen ey
yorgun ve yaralı ve ihtiyar solcu! Dinle:
Bu mezarlar boşuna savrulmadı dünyanın dört bucağına.

Herkes bilir, bilmese bile tahmin edebilir, "Büyük Türk Şairi Nazım Hikmet'in Mezarı" niçin Anadolu'da bir çınar ağacının altında değil de, Moskova'dadır. ABD vatandaşı ünlü gazeteci John Reed de Moskova'da, Kremlin Sarayının duvarına gömülmüştür. Moskova'da, Leningrad'da, Rusya'nın diğer şehirlerinde buna benzer, "Rusyalı" olmayan ama Rusya'ya da yabancı olmayan yüzlerce, binlerce ünlü ünsüz, değişik toplumlardan insanlar gömülmüştür. Bu kadar da değil, Rusya'nın topraklarının her bir yanına, oraya 20. yüzyılın ilk somut özgürleşme devrimini yoketmek için gelen ve o topraklar üzerinde savaşırken ölen yüzbinlerce Alman, İngiliz gömülmüştür. Rusya, şimdi bakınca zaten bu mezarlardır. Şimdi bakınca Rusya zaten özgürlük umudunun gömülü olduğu koca bir mezarıdır.

Türkiye'de kim sosyalizme, insan soyunun barış ve kardeşliğine, eşit ve özgür yaşamaya gönül vermiş ise, "Moskova'ya git" denilmiştir kendisine. Nazım Hikmet bunlardan biridir. O da gitmiştir.

Şimdi devran değişti. Şiiri ve sanatı komünizm davasıyla bütünleştiği ve komünizm davası da zaten evrensel bir dava, insanlığın davası olduğu için evrensel bir ün kazanan, davasının milli kimlikler içine sığmayacak kadar büyük ve evrensel bir dava olmasından dolayı milli kimliğinden de ayrılarak evrensel bir kimlik kazanan, kazandığı bu evrensel kimlik nedeniyle dünya işçi ve emekçi sınıflar ailesi ve enternasyonalisi tarafından, hayatını dünya çapında yaşayan insanlar albümüne alınan Nazım Hikmet, komünizm davası dünya çapında bastırıldıktan sonra o albümden alınıp Türkiye'ye götürülmek, yeniden "vatandaş" yapılarak vaktiyle ve kendi iradesiyle dışına çıktığı milli kimliğinin içine, ama bu kez kendi iradesi olmaksızın geri çekilmek is-

teniyor. Bunu kim, niçin yapmak istiyor?

Bunu önce, Türk devleti ve milleti adına Nazım Hikmet'i affetme büyüklüğünü gösterme payesini üstlenmekte öne geçmek için yarışan bazı siyasi çevreler istiyor. Hazırlığı Kültür Bakanlığı yürütüyor. Karşı çıkan yok. Basından ve kamuoyundan, giderek genişleyen bir destek alıyor. Bu sene sonunda Nazım Hikmet Türk vatandaşlığına alınmış ve belki de naaşı Türkiye'ye getirilmiş olacak.

Türk devletinin büyüklüğüne de bu yakışır hani. Yanlış yapan bir evladını affetmek. Dönem de zaten bu dönem. Türk sermaye düzeni affı, hoşgörüyü, demokrasiyi, tarihi ile barışmayı, milli birlik ve bütünlüğü hiç olmamış ölçüde yüksek perdeden konuşmuyor mu?

Onları anladık, yapacak başka işi yoktur diye adına kurulmuş vakıfları da anladık, ama Nazım Hikmet'le aynı davada bulunmuş ve bu davanın haklılığına inancını bugün de sürdürenlere ne oluyor?

Gelirse Nazım'ın naaşı, onlar çalıştı ve getirdi olacaklar. Nazım bu mudur?

Tarihen yerinden oynamış taşlar yerinde kalmalı. Örneğin Pergamon Doğu Berlin'de daha iyi durur, Bergama'da değil. Berlin'e "duvar" da yakışır hani. Horoşima bugün atom yanıklarıyla daha tarih, yıkan-

mamalı. "15"ler orda, derininde Karadeniz'in daha bir "bizim" değil midirler? Ya Babuşkin, ya Alyoşa? Bırakın 20. Yüzyıl yerli yerinde dursun.

Yok eğer 20. Yüzyılın hesabına girişeceksek, hesap ordan, Nazım'dan başlamaz. Nazım'da da bitmez. Bu çok derin bir hikayedir. Acısını milyonlar içine sindirmiştir, kaşımamalı. Biz bu değiliz.

Kim kimi affediyor ve kim kimi düzeltiyor?

Herkes kendi tarihine sahip çıksın ki bir geleceği olabilsin. Solun tarihinde burjuvanın eli niye dolaşsın? Sen ey küçük ve cahil ve solcu çocuk! Sen ey yorgun ve yaralı ve ihtiyar solcu! Dinle:

Bu mezarlar boşuna savrulmadılar dünyanın dört bucağına. Bir mantığı var bunun. Hepsi "bizim" onların ve onlarla dünyanın hepsi "bizim". Hiç biri yeryüzüne son bakışında "işte son" dememişti. Özgürlük nasıl kazanılmıştır ve nasıl kazanılacaktır, anlamak isteyen o mezarlardan öğrenecektir.

O mezarların toplam bir de yüreği vardır. İşçi enternasyonalidir. Dünyanın toptan haksızlığının hakından toptan gelebilmek için ancak öyle savaşılmalı ve öyle de ölümleridir. Ölümsüz ölümler önünde ıhtiram duruşu ulus bayraklarıyla verilmez. Nazım getirseniz de gelmez.

Son söz bu hayatlar üzerine ancak şöyle olabilir:

Sonu gelmez özgürlükçü eylem her yerde, hızı yavaşlamış olsa bile sürüyor. Köstebek kendi yolunu kazıyor. Dünya şimdi içinde kıvrandığı kadarki bir haksızlığı ve adaletsizliği hiç yaşamadı. İnsan hiç bir düzen tarafından bugünkü düzen kadar alçaltılmadı.

Önce bu düzelecek. Bu düzelmeden hiç bir şey, hiç bir umut yaşatılamaz ve taşlar yerli yerine oturmaz.

Bırakın Nazım orada kalsın!

“Yeni ekonomi”nin gözde şirketi, satışları rekor düzeyde Amazon.com Ocak sonu 1300 kişiyi işten atacağını (işgücünün %15’i) açıkladı. Seattle’da, pahalı bulunan işgücü azaltılırken, Yeni Delhi’deki kadro genişletiliyor. Şirket yöneticileri durumu “basit bir ekonomi meselesi” diyerek açıklıyor. İnternet dünyasını “sanal dünya” diye sunanlara duyurulur. İşte bu sayının siteleri:

www.kristalis.org.tr
(Kristal-İş Sendikası)

Türk-İş’e bağlı Çimento, Cam, Toprak ve Seramik Sanayii İşçileri Sendikası (Kristal İş), 1940’lı yıllardan gelen Paşabahçe cam işçilerinin mücadelesi sonucunda 1965 Haziranında kuruldu. Başta 1966, 1970, 1980 ve 1991 grevleri ile (1980’de DİSK’e bağlı Hürcam-İş sendikasının yürüttüğü grevi ancak 12 Eylül darbesi durdurabilmişti) işçi sınıfının mücadelesinde önemli bir yer tutan sendika, cam sektörünün büyük bölümünde, taş ve toprağa dayalı işletmelerde örgütlü (15 bin üye, işkolunun %11,34’ü).

Kristal-İş sitesi girişinde güncel haberler ve duyurular bulunuyor. Anasayfaya geçildiğinde güncel sendikal yaşamı ve ekonomik hakları ilgilendiren haberler var. Anasayfanın hem üstünde (metin), hem de yanındaki (grafik) menüden tanıtım (sendika organları, tüzük, şubeler), çalışma yaşamı (işsizlik sigortası, kıdem tazminatı, asgari ücret vb.), sendikadan haberler (grev ve TİS), araştırma (raporlar; ör. yeni emeklilik düzeni, SSK), cam haberleri (cam sektöründeki gelişmeler, temaslar), emek dünyası (dünya haberleri), toplu iş sözleşmeleri (güncel ve önceki sözleşme maddeleri), hukuk, güncel (güncel bildiri ve konular), istatistik (enflasyon, gıda harcamaları), iş güvencesi (yasa tasarısı, ILO sözleşmesi), tarihçe gibi bölümlere erişilebiliyor. Bazı sendikal bağlantılar (link), İngilizce metinler (tanıtım, tarihçe) ve çalışanların sorularına açık bir bölüm de bulunuyor.

EVRENSEL

www.evrensel.net
(Yeni Evrensel Gazetesi)

Günlük Yeni Evrensel gazetesi 1999 Nisanından beri internette yayınlanıyor. Bu sitede hem günlük yayını, hem de 2000 Nisanından bu yana eski sayıları bulmak mümkün. Günlük manşetlere anasayfadan, diğer yazı ve haberlere Gündem, İşçi-Sendika, Politika, Ekonomi, Dünya, Kültür-Sanat, Toplum-Yaşam, Medya, Dosya ve Köşe Yazıları bölümlerinden erişilebiliyor. Ülkeden ve dünyadan emekçilerle, mücadeleleriyle ve yaşamlarıyla ilgili haber, bilgi ve yorumların yer aldığı sayfalarda Aydın Çubukçu, İhsan Çaralan, Sennur Sezer, Bülent Habora gibi isimler yazıyor. Anasayfada Avrupa sayfalarına da bağlantı bulunuyor.

Anasayfadan, başka Evrensel yayınlarına bağlantılar var: Gazetenin gençlik eki *Evrensel Gençlik* (İngilizce, Almanca “Junge Stimme” ve eski sayılar da var), *Evrensel Basım Yayın* (kitap tanıtımları), *Evrensel Kültür Dergisi* (aylık kültür, sanat edebiyat yayını), *Özgürlük Dünyası* (aylık sosyalist teori ve politika dergisi) ve *Birlik ve Mücadele*’ye (dört dilde yayınlanan ML partilerin yayını) buradan erişilebilir. Eski sayılara da erişilebiliyor. Gene bir başka bağlantı ile Netforum’a (“Emperyalist kültür kuşatmasına hayır” kampanyası, anketler) ulaşılabilir.

Logo altındaki menüden siteye erişim istatistikleri, emek.net (1999’a dek uzanan internet, bilgi ve iletişim teknolojileriyle ilgili yazılar) ve bazı bağlantılar (“Links”: basın, bilim, emekçi, kültür-sanat, vb.) görülebilir. Sitede erişim bilgileri (tel, e-mail) sıkça verilmiş ve iyi tasarlanmış ve sürekli güncel tutuluyor.

PCP

www.pcp.pt

(Portekiz Komünist Partisi)
Portekiz Komünist Partisi, Birinci Dünya Savaşı sonrası yılların ekonomik kriz ortamının ve Ekim Devriminin etkisiyle gelişen militan sendikacılığın bir ürünü olarak 1921 Martında kuruldu. 1926 yılından sonra Salazar diktatörlüğü dönemini illegalite koşullarında yaşadı (48 yıl), 1974 Nisan (“Karanfil”) Devrimi’ne öncülük etti. PKP’nin halen büyük çoğunluğu işçi 130 binin üzerinde üyesi ile 230 üyeli parlamentoda 15 milletvekili var.

PKP sitesine girince Portekizce sayfa larla karşılaşılıyor. En alt menüden İngilizce sayfalara erişim mümkün. Sayfada Partinin güncel bir konuyla ilgili açıklama, bildiri veya konuşmaları yer alıyor. Sol-daki menüden parti programına, tüzüğüne, tarihçesine, son beş-altı yıllık bildiri, belge, konuşma ve değerlendirmelere erişilebiliyor.

Portekizce sayfalardan parti politikalarına (son altı yıllık dosyalar, raporlar ile seçim kampanyaları), genel bilgilere (program, tüzük, kongreler, seçim programı, yayın -Avante- festivali, tarihçe), meclis çalışmalarına (yasa önerileri vb.), PKP yerel yönetim politikasına ve seçilmiş temsilcilerine, Avrupa Parlamentosu çalışmalarına (2 PKP parlamenterleri var), göçmen politikasına (Nisan Devrimiyle bağımsızlıklarına kavuşan eski Afrika sömürgelerinden çok sayıda göçmen yaşıyor Portekiz’de) ve yayınlarına (günlük *Avante* gazetesi, *Militante*, *Emigrace* vb...) erişilebiliyor. En alt menüden müzik (Enternasyonal ve marşlar), site istatistikleri, erişim adresleri ve diğer PKP siteleri bulunabilir.

Türk Tabipler Birliği Merkez Konseyi'nin 22 Aralık 2000 tarihli basın açıklaması (özet)

“Öncelikle şu an itibariyle ikisi güvenlik görevlisi, toplam 22 kişinin yaşamını yitirdiği bu süreçte kamuoyuna derin üzüntümüzü bildirir ve yakınlarına başsağlığı dileriz.

Yaklaşık iki aydır fiilen Türkiye gündeminde olan ve kamuoyu vicdanını derinden yaralayan açlık grevleri/ölüm oruçları süreci 19.12.2000 Salı günü başlayan operasyonla yeni bir aşamaya ulaşmıştır. Türk Tabipleri Birliği gerek operasyon öncesi ve gerekse de yeni başlayan süreçle ilgili aşağıdaki değerlendirmesini kamuoyuna sunmaktadır:

A) İlk olarak yaşanan süreci başlıklar halinde kısaca hatırlatmakta yarar vardır:

1- 1991 yılında Terörle Mücadele Yasasında gerçekleştirilen değişikliğe koşut olarak F Tipi Cezaevleri günleme getirilmiştir.

2- Konuyla ilgili kamuoyunda sağduyu ile ve bilimsel gerçekler ışığında yürütülemeyen ve sıklıkla süreci yanlış yönlendiren argümanların sunulduğu sözde bir tartışma, “kör döğüşü” yaşanmıştır.

3- Açlık grevleri başlayana kadar konuyla ilgili toplumsal mutabakat oluşturulacak sağlıklı bir zemin sunulmamış, yaşanmamıştır; bu, açlık grevleri sonrası için de geçerli olmuştur.

4- Açlık grevlerinin bir aşamasından başlayarak konu bir hekimlik uygulaması tartışmasına dönüştürülmüştür.

5- Türk Tabipleri Birliği açlık grevlerinin öncesinde F Tipi'ne ilişkin değerlendirmesini kamuoyuna iletmış, açlık grevleri boyunca hekimlik görevlerini yerine getirmeye azami bir özen göstermiştir.

6- TTB sürecin sağlık açısından olabilecek en az olumsuzlukla sonlanması için Açlık Grevi/Ölüm Orucunun nedenlerinin çözümüne katkı sunmaya çalışmıştır.

7- Sorunun çözümü için yapılabilecekler ve yapılması gerekenler varken 19.12.2000'de operasyon başlatılmıştır.

B) Hekimlik insan yaşamını her türlü kavram ve kaygının ötesinde ele alır. Bu yaklaşım açısı sonucu, insan sağlığına ve dolayısıyla yaşama zarar veren her şey ve tutum hekimliğin doğasına terstir.

C) Hekimlik değerler bütünü'nün temel çıkış noktası ile onu tamamlayan tıp etiğinin 4 temel ilkesi; özerkliğe saygı, zarar vermemeye, yararlı olma, adalet/hakkaniyet ilkesi günümüzde hekimlik meslek ilkelerinde tutum belirlemenin köşe taşlarını oluşturur. Bunlar içerisinde de açlık grevi/ölüm orucunda hekimin etik açıdan sorumluluklarını belirlerken, özerklik, bilgilendirme ve onay alma, gizlilik ve tedaviyi reddetme hakkı ön plana çıkar. Ayrıca yeterli (kendi hakkında karar verebilecek durumda olmak) eklenmelidir.

D) Türk Tabipleri Birliği bu temel zemin üzerinde yıllar içerisinde tartışarak geliştirilen görüşler çerçevesinde kendi yöneticilerinin kişisel fikirlerini değil, uluslararası platformda yıllar süren tartışmalar ve Türkiye'deki katkıların da geldiği aşamanın sonucunu tutum ve eğilim olarak hekimlere iletmektedir.

E) Türk Tabipleri Birliği yıllar süren tartışmaların bu yaşadığımız günler içerisinde kamuoyunca kavranmasının zorluğunu bilmekte ve yaşamaktadır. Ama doğrusu “işin” aslı da bu değildir. Çünkü Türk Tabipleri Birliği son açlık grevleri/ölüm oruçları sürecinde meslek uygulamasını(yani kamuoyundaki ifadeyle ve kimilerince kirletilen biçimde tıbbi müdahaleyi) kurumsal olarak yerine getiren tek kurumdur.

F) Hekimler ve sağlık çalışanları doğrudan kendilerine bağlı olmayan süreçlerle ilgili olarak sıklıkla hedef haline getirilip suçlanırlar. Bugün de, bizzat Sağlık Baka-

nı'nın da dahil olduğu bir biçimde, yaşanan sürecin sonucunda ortaya çıkabilecek ölümlerin tamamının hekimlere “fatura” edilmesinin altyapısı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Siyasi iktidarların sağlığın korunup geliştirilmemesindeki kusur ve suçlarını örtmek için (örnekleme gerekirse, asgari ücretin 102 milyon olarak belirlendiği ve sonuç olarak çalışanların açlığa mahkum edildiği ve sağlıklı yaşama koşullarının bozulduğu bir ortamda dikkatler sonuçlara toplanarak “kötü hekimler, kötü sağlıkçılar” propagandası yapılır, oysa ki hekimler bir işi, yeterli bir ücreti olmayan, dolayısıyla iyi beslenemeyen bir toplumda “sağlık” dağıtamazlar) hekimlerin hedef gösterilmesini yaşamaktadırlar.

G) Bu noktada kamuoyunda yaratılmaya çalışılan “hekimler müdahale etmiyor ve ölümlere izin veriyor” atmosferini yaratanlara Türk Tabipleri Birliği'nin iki çift sözü vardır: Yukarıda da belirttiğimiz gibi TTB'nin söyledikleri kendinden menkul fikirler değildir ve bugün de ortaya çıkmış değişlerdir. Uluslararası düzeyde yapılan tartışmalara Türkiye'deki katkıların bir sonucudur. Türk Tabipleri Birliği gazetelerdeki köşe sahibi yazarların hekimlere sorumluluklarını hatırlatmasını değerlendirmektedir. Ancak söylenmesi gereken Türk Tabipleri Birliği'nin köşe sahibi olmadığı, insanlık ve hekimlik değerlerinin savunusunun sahibi olduğudur.

H) Son kez söylemek gerekirse, hekimler meslek etik kurallarına uygun olarak tıbbi müdahaleyi yapmaya devam edeceklerdir. Ancak eğer beklenen ne Tıp Fakültesi eğitimleri sırasında, ne sonrasında, ne de yıllardır yürütülen tartışmalarda görmedikleri, öğrenmedikleri ve kabul etmeyecekleri “zor” kavramını içeren bir müdahale ise böyle bir işlemi doğaları gereği benimsemeyeceklerdir.

I) Türk Tabipleri Birliği üyesi uzman heyetlerden oluşan hekimler açlık grevi/ölüm orucu sürecinin bir aşamasında Adalet Bakanı'nın izni, tutuklu ve hükümlülerin talebi üzerine hekimlik yapma şansı bulmuştur. Bu süreç içerisinde 10 cezaevinde muayene edilen 135 kişinin günlük raporları, beyanları, vb. tutanakları elimizdedir.

J) Türk Tabipleri Birliği aşağıdaki başlıklarda da kamuoyunun dikkatini çekme ve uyarma sorumluluğu olduğunu düşünmektedir:

-İnsan yaşamı ve halk sağlığı açısından günlerdir açık ya da örtük ne sebeple olursa olsun şiddete tapınmanın görüntüleri ve boyutları son derece önemli bir halk sağlığı sorununa dönüşmüştür. Tüm toplumun böyle bir travmaya maruz bırakılmasının etkilerinin çok uzun süreye yayılması beklenir. Cezaevi operasyonlarıyla toplum olarak insanların ruhuna müdahale edilmiştir. Öldürerek hayata döndürmeye herkes inansa da hekimlerin inanması beklenmemelidir.

-Toplum bu denli yoğun bir travmaya maruz bırakılınca son cezaevi operasyonunu gerçekleştirdikleri ifade edilen Adalet, İçişleri ve Sağlık Bakanlıklarınca hiçbir bütünlüklü açıklama yapılmamaktadır.

Bugün hastanelerdeki durum hakkında TTB arzu edilen düzeyde net bilgilere sahip değildir. Ancak anlaşıldığı kadarıyla hekim/hasta ilişkisine uygun olmayan ortamlar yaşanmakta, hastalar kelepçeli-zincirli bir biçimde tutulmaktadır.

-Türk Tabipleri Birliği insan yaşamından daha değerli neyin olduğu sorusuyla yakından ilgilidir. Kamuoyunda şu an itibariyle ikisi güvenlik görevlisi 22 kişinin yaşamını yitirdiği hayata dönüş operasyonunun bu soru ışığında ele alınmasında yarar olduğunu düşünmektedir.”

TÜRK TABİPLERİ BİRLİĞİ
MERKEZ KONSEYİ

**Şarkıcı, sporcu, tiyatro ve sinema oyuncusu,
hukukçu, politik eylemci... komünist**

Paul Robeson

Dünya onu daha çok bas-ba-riton sesiyle tanıdı. Zenci ezgi-lerini, günde on altı ton yük ta-şıyan demiryolu işçisinin çilesi-ni, uluslararası barış ve kardeş-lik türkülerini onun sesinden dinledi. Ama Robeson aynı za-manda sporcuydu, tiyatro ve si-nema oyuncusuydu, hukukçuy-du, politik eylemciydi... komü-nistti.

9 Nisan 1898'de Princeton'da doğdu (New Jersey, ABD). Ba-bası üniversite mezunu kaçak bir köleydi; annesi köleliğin kaldırılması için mücadele etmiş bir aileden geliyordu. Her iki aile de siyah olmanın meşakkatini, ama aynı zamanda baş kaldırmayı çok iyi biliyordu.

1915'te girdiği Rutgers Üni-versitesinde beyzbol, basketbol, atletizm ve Amerikan futbolu dallarında ödüller kazandı. Ko-lombiya Üniversitesini bitirdikten sonra (1923) bir hukuk bü-rosunda çalışırken beyaz bir ste-nocu sekreter, "bir zencinin kendisine yazı dikte ettiremeye-ceğini" söyleyince ve müdahale görmeyince işten ayrıldı. Sanata yöneldi, beste yaptı, tiyatrodan sonra (1924-29 arasında on bir filmde rol aldı. Bu arada dün-yayı da dolaştı. Jomo Kenyatta, Pandit Nehru, anarşist Emma Goldman, İrlanda'lı yazar ve şair James Joyce, Ernest Hemingway, tarihçi DuBois ile yakın dostluklar kurdu. Othello'da başroluyla Londra'da ödül kazandı.

1933'te rol aldığı bir oyunun gelirlerini Nazi Almanyası'ndan kaçan Yahudilere yardım için bağışlamıştı. 1934'te İspanya iç savaşı için düzenlenen bir kitle gösterisinde, "Sanatçı esaret ve hürriyet arasında bir seçim yapmak zorundadır, ben seçimimi

yaptım," diyerek Cumhuriyetçi-lere desteğini dile getirmişti. Earl Robinson'un çok-ırklı ve çok-etnili bir Amerika özlemini seslendiren Amerikalıların *Tür-küsü*'nü radyoda icra ettiğinde, bu, radyo tarihinin o zamana kadar en ilgi toplayan ikinci büyük programı oldu.

Robeson dünyanın her yanın-da konserler verdi, 25 dilden şarkı söyledi, daima emeği, emekçiyi, ezileni ve dünya barışını savundu. 1945'te Soğuk Savaş başladığında ABD-Sovyet dostluğuna çağrı çıkardı. ABD'de o dönem yaygın olan linçlerin yasaklanması için sert ve etkin önlemler alınmasını isteyerek Başkan Truman'a karşı mücadele yürüttü. Irkçılığa göz yuman bir devletin ordusunda bir siyahın elbette görev yapmak istemeyeceğini açık açık söyleyince yeniden şimşekleri üzerine çekti.

McCarthy dönemi başlayınca, gitti meşhur komisyonda ifade verdi: emekten ve emekçiden yana, haksızlığa, adaletsizliğe karşı böylesine baş kaldıran, in-sanların özgürlüğünü ve barışı

savunan bu denli enternasyona-list bilinç ve kararlılık sahibi bir insan tabii ki komünist de olacaktı. Nitekim o da komü-nist olduğunu (Partiye üye ya-zılmış olduğunu) gizlemedi. Kimseyi de ele vermedi, kimse-nin adını telaffuz etmedi, ABD gericiliğinin ve anti-komünizmin o sıralardaki koçbaşları Ho-ver'lerin, Dulles'ların piyonu McCarthy ve yordakçılarına kar-şı kendini savunmadı, onları suçladı. Bu yüzden yöneticiler Robeson'un 80 konserini iptal ettirdiler, önleyemediklerine ırk-çı grupları saldırdılar. Bunun üzerine Robeson, "İnsanların beni istedikleri her yerde şar-kılarımı söylemeyi sürdürece-ğim," deyince pasaportuna el koyarak sekiz yıl yurtdışına çık-masını engellediler. Ama Ro-beson tam da ABD-Kanada sınırı-nda konser düzenledi, İn-giltere-Galler'deki kömür işçile-rinin grevlerini desteklemek üzere New York'tan Britan-ya'ya Atlantik-ötesi canlı radyo yayını yaptı.

Bir ara ABD'de uğradığı bir linç saldırısından sonra, Nazım Hikmet, Bursa hapisanesinden ona şöyle seslenecekti (1949):

*"Ümitten korkuyorlar, Robeson/
Ümitten korkuyorlar/Ümitten/
Kara kanatlı kanaryam/Türküle-rimizden korkuyorlar.*

Daha sonra, Nazım'ın açık grevi sırasında Robeson, Ameri-kan milletinin ileri güçlerine, sanatçılara ve aydınlarla yayınladı-ğı çağrıyla uluslararası kam-panyaya Amerika'dan katılanla-rın en başında yer aldı.

1963'ten sonra, sağlığının iyi-ce bozulması nedeniyle evine çekildi, 23 Ocak 1976'da File-delfiya'da öldü.